EDITAT PENTRU PRIMA OARĂ ÎN ROMÂNIA

Mircea Eliade

NOUĂSPREZECE TRANDAFIRI

ROMAN

ER EDITURA ROMÂNUL

MIRCEA ELIADE

NOUĂSPREZECE TRANDAFIRI

Mircea Eliade

NOUĂSPREZECE TRANDAFIRI

roman

Ediţie îngrijită
şi prefaţată
de MIRCEA HANDOCA

Editura ROMÂNUL
BUCUREŞTI, 1991

Coperta : *NICOLAE SÎRBU*

Director : ION PETCU
Redactor şef : ŞTEFAN DIMITRIU
Lector: Emil Paraschivoiu
Tehnoredactor: Sandu Ştefănescu

Bun de tipar: 27.04.1991
Coli de tipar : 12
Tiparul executat sub comanda nr. 10 104
la Combinatul Poligrafic Bucureşti

ISBN 973—85134—0—9

CUVÎNT ÎNAINTE

Roman fantastic de dimensiuni mai reduse, **Nouăsprezece trandafiri** a fost definitivat în februarie 1979. Cîteva zile după aceea, găsim următoarea însemnare în paginile **Jurnalului** : „Nu mă îndoiesc de reuşita literară a romanului ; dar mă îndoiesc dacă mesajul atît de abil camuflat va fi înţeles".

După părerea noastră întîlnim aci unele teme preferate ale prozei lui Mircea Eliade : ieşirea din timp, manifestarea sacrului prin obiecte şi acte profane, literatura ca valorificare şi prelungire a creativităţii mitologice etc.

Geneza acestei cărţi este destul de ciudată. În decembrie 1975, răscolind prin dosarele sale, autorul găseşte nişte însemnări scrise cu vreo zece ani în urmă, şi care nu erau altceva decît subiectul acestei povestiri. Redactarea va fi amînată, însă, cu cîţiva ani.

Propriu-zis, putem alătura **Nouăsprezece trandafiri** nuvelelor avînd ca temă **teatrul**: **Uniforme de general, Incognito la Buchenwald** şi **Adio.**

Vom regăsi aici una din ideile atît de frecvente şi de dragi lui Mircea Eliade, enunţată în **Jurnal** şi transfigurată artistic în capodopera sa **Noaptea de sînziene.** Ne referim la faptul că sacrul este camuflat, e „îmbrăcat" în cel mai

obişnuit veşmînt al profanului. Numai cine este iniţiat poate pătrunde dincolo de aparenţe. Esenţa sacră se dezvăluie numai celui ce ştie să vadă. Ceilalţi trec pe lîngă miracol fără să-şi dea seama de existenţa lui, fără să-l observe, privindu-l ca pe un insignifiant lucru banal cu care se confundă.

Ieronim Thanase, conducătorul taberei de la Bolovani, unde organizează spectacole experimentale, este prezent şi în celelalte opere la care ne-am referit. În **Uniforme de general**, tînăr actor (fost copil minune), dispreţuieşte rutina şi locul comun, fiindu-i pe plac inovaţiile.

Îl vom regăsi, apoi, în **Incognito la Buchenwald** unde, împreună cu cîţiva tineri, intenţionează să joace un spectacol a cărui acţiune se petrece în cunoscutul lagăr de exterminare. „Noi, cîţiva, am ajuns mai de mult la concluzia că numai prin teatru, adică prin spectacol am putea izbuti să arătăm că, deşi condiţionaţi şi îngrădiţi din toate părţile, noi, ca şi contemporanii noştri din celelalte ţări şi continente, nu suntem şoarecii lor prinşi în cursă".

Afirmaţia lui Lorinţ că, pentru reuşita unui spectacol, contribuie, în afară de dialoguri, corul, dansul, muzica şi luminile — o întîlnim în publicistica lui Eliade încă din deceniul al patrulea.

Revenind la **Incognito...**, mitul este dezvăluit de un personaj care explică exaltat, cu voce caldă .

„Ai viul să spui că oricînd şi oriunde putem fi fericiţi, adică liberi, spontani, creatori Nu e nevoie de peisajele paradisiace, nici de prezenţe nobile şi înălţătoare, de muzică angelică şi celelalte. Aici, ca şi oriunde în altă parte, oricînd, în altă parte, oricînd, în orice împrejurare — dacă ştim cum să privim, şi înţelegem, atunci... Ştiam că aşa au văzut şi ei acolo. Acolo, la Buchenwald... Dar cum să le-o arăt şi celorlalţi ? exclamă el deodată, ridicînd brusc glasul. Cum să le arăt că este aceeaşi lumină, ascunsă pretutindeni

în toate lucrurile, cît ar fi ele de urîte ? În orice pată de ulei de pe un perete, în orice împroşcătură de noroi ?"

Aceste cuvinte ale personajului şi ale autorului sînt o profundă meditaţie asupra vieţii şi fericirii, o pledoarie pentru demnitate.

În **Nouăsprezece trandafiri**, Ieronim Thanase a scris o **Introducere la o artă a tehnicii dramatice**, un fel de „cuvînt înainte" la dramaturgia lui Pandele. Teatrul ilustrează metoda libertăţii absolute, cu condiţia să cunoşti la lectură, ca şi la spectacol, codul corespunzător.

Nouăsprezece trandafiri pune „problema funcţiei magice" a „artei spectacolului", care redevine ceea ce a fost la începuturi.

Ieronim datorită unui rol jucat anapoda, sau unei regizări incompetente, paralizează. El e convins că se va vindeca imediat ce va descoperi cauza acestei greşeli, deşi toţi medicii nu-i dau nici o şansă de însănătoşire. Cu toate acestea, „miracolul" se înfăptuieşte.

În dedicaţia de pe pagina de gardă a exemplarului dăruit mie, Mircea Eliade îşi autodefinea cartea drept „o introducere într-o dramaturgie a viitorului".

De la început, apar oameni ai teatrului ; Laurian Serdaru împreună cu logodnica lui, Niculina, sînt absolvenţi ai Conservatorului din Bucureşti. Tatăl lui Laurian, cel mai de seamă scriitor al ţării, Anghel Dumitru Pandele, scrisese şi el cu 30 de ani în urmă o tragedie în două acte şi cinci tablouri, **Orfeu şi Euridice**, pusă în repetiţie în decembrie 1936 la Teatrul Naţional din Sibiu. Mama lui Laurian era actriţă şi interpreta rolul Euridicei în piesa lui Pandele.

Episodic, întîlnim ca „personaje" pe Mihail Sebastian şi pe Camil Petrescu. Împreună cu ei, Pandele discută îndelung despre teatru şi posibilitatea de a reinterpreta miturile clasice. „Începusem să evoc discuţiile din noaptea aceea, cînd aproape m-am certat cu Camil, pentru că el

recuza în bloc încercările de reactualizare a miturilor clasice, iar eu pretindeam că, cel puţin în cazul lui Orfeu şi Euridice, un dramaturg contemporan ar putea"...

O paranteză se referă la jocul Căluşarilor, avînd un personaj, Mutul, care n-are voie să vorbească.

Niculina e adepta spectacolului total, unde textul dramatic e însoţit de mimică, muzică şi coregrafie. Descrierea amănunţită a eleganţei mişcărilor, a costumaţiei, mersului luminilor şi al umbrelor de pe figurile interpreţilor creează cititorului impresia că el însuşi participă la spectacol. Pandele, privind-o pe Niculina, îşi aminteşte de dansul Salomeii din piesa lui Oscar Wilde, văzută în tinereţe la Berlin, de dansurile indiene, de spectacolele lui Udhai Shankar.

Spre surprinderea tuturor, Pandele îşi amînă publicarea Memoriilor şi se hotărăşte să-şi scrie capodopera — un grupaj de piese de teatru, o completare a mitologiei antice. Ni se rezumă aceste piese, ni se citează cîteva replici din ele, comentate apoi amplu.

Impresionantă e descrierea reprezentaţiilor teatrale din sala de gimnastică şi din uriaşul hambar, spectacolul cu rolul celor cîteva animale în istoria universală şi contopirea întregii fiinţe a asistenţei cu ceea ce se reprezenta pe scenă.

În noaptea de 25 decembrie 1966, Pandele, alături de Laurian şi Niculina, pleacă într-o plimbare cu sania, aşa cum făcuse cu 28 de ani în urmă, împreună cu interpreta rolului Euridicei. Cei trei dispar fără urmă, părăsesc lumea aceasta, ies din timpul concret. La anumite date aniversare, ei dau un semn : revin pentru cîteva clipe pe Pămînt (fără a putea fi văzuţi de ceilalţi) şi oferă un superb buchet de 19 trandafiri roşii fostului secretar al lui Pandele, Eusebiu Damian, căsătorit acum cu Valeria Nistor.

Ar trebui poate spus că trandafirul (ca şi lotusul în Asia) e simbolul vieţii, al sufletului, al inimii, al iubirii.

Într-un sens, Eliade e un alter-ego al personajului, căruia îi împrumută amănunte concrete din propria sa biografie (autor al unor **Memorii**, dar şi al unei drame nereprezentate, **Euridice** ; despre Căluşari ca şi despre Orfeu a scris de nenumărate ori ; scenariul mitico-ritual al coborîrii în infern e de tip şamanic ; şi să nu uităm că Eliade e autorul unei magnifice monografii consacrate **Şamanismului**).

Miturile şi încercările iniţiatice se întrepătrund, în acest roman, cu elemente „realiste", conferind autenticitate celor mai insolite întîmplări. Tulburătoare şi fascinantă, **Nouăsprezece trandafiri** e una din cele mai veridice cărţi ale literaturii noastre contemporane.

MIRCEA HANDOCA

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Volumul de faţă reproduce textul original în limba română al romanului, apărut în 1960 în **Editura Ethos, Ioan Cuşa, la Paris.** În anii imediat următori, aveau să apară versiunile franceză, engleză şi italiană ale cărţii.

Menţionăm că e prima oară cînd **Nouăsprezece trandafiri** vede lumina tiparului în România.

În ediţia de faţă, am optat în general pentru ortografia în vigoare, aşa cum de altfel mi-a cerut în repetate rînduri autorul, în lungile noastre convorbiri de la Paris, cînd tipărirea la Bucureşti a acestei cărţi părea aproape o chestiune de domeniul fantasticului. Totuşi, pentru conservarea unui anumit „parfum" al specificităţii eliadeşti, am păstrat în forma aleasă de autor cuvinte ca „mesagiu", „bacalaoreat", „sandwichuri", „choregrafie", „adăoga", „ridicul", „personagiu", „desperat" etc., am reţinut în mod consecvent cuvîntul „sunt" ca şi unele forme mai vechi de genitiv-dativ („maşinei", „mimei") sau majusculele de la începutul unor cuvinte ca „Director", „Primărie", „Sector", „Editură" ori cele de la începutul zilelor săptămînii sau ale lunilor anului. Din motive de acurateţe stilistică am optat — în cazul unor grafii fluctuante — pentru formele recomandate de gramatica actuală. În sfîrşit, am îndreptat în mod tacit unele greşeli evidente de punctuaţie, datorate mai ales procesului tehnic de tipărire, fără a modifica, însă, în chip nepermis, punctuaţia autorului, care are, desigur, originalitatea sa.

M. H.

Pentru Ileana și Ioan Cușa

1

De cîteva minute tăcea absent, cu privirile pierdute pe fereastră. Am închis carnetul și l-am băgat în buzunar.

— Dacă voiți, îndrăznii tîrziu, vin mîine cu un ceas mai devreme, sau chiar cu două ceasuri. Și vă aduc și textul dactilografiat.

— Pentru mîine, spuse întorcîndu-și leneș capul, îmi făcusem alte planuri... Totuși, reluă după o pauză, totuși cred că e cea mai bună soluție...

Atunci am auzit bătînd în ușă. Surprins, m-am ridicat brusc din fotoliu, dar în clipa următoare ușa se deschise și intră un tînăr înalt, blond și, mi s-a părut, neobișnuit de palid. Înainta timid și totuși cu pasul ferm, hotărît.

— Vă rog să mă iertați, spuse îndreptîndu-se spre birou. Dumneavoastră sunteți Domnul Anghel D. Pandele ? Maestrul ?...

— Dar ce dorești D-ta ? l-am întrerupt.

Ca și cum nu m-ar fi auzit, tînărul se apropie de birou.

— Maestrul Dumitru Anghel Pandele ? repetă. Scriitorul ?

— Eu sunt, răspunse Pandele zîmbind, după obiceiul lui, enigmatic și, într-un anumit fel, ironic.

Tînărul se opri în dreptul scaunului de lîngă mașina de scris și își trecu de mai multe ori palma stîngă pe frunte.

— Vă rog să mă iertați, șopti, dar în acest caz...

Răsuflă adînc și continuă, ridicînd treptat glasul și rostind cuvintele rar, cu solemnitate.

— Vă rog să nu vă supărați, dar în acest caz... În acest caz, D-stră sunteți, vă rog să mă iertați că vă spun asta... D-stră sunteți părintele meu, tatăl meu...

Apoi se așeză pe scaun și întoarse deznădăjduit capul spre mine, parcă m-ar fi implorat să-i vin în ajutor. Nu înțeleg de ce m-au iritat privirile acelea de condamnat la moarte.

— Pe unde ai intrat ? l-am întrebat făcînd un pas spre el.

— Pe la bucătărie... Am găsit ușa deschisă, și atunci...

— Și de ce-ai venit ? l-am întrerupt. E o încercare de șantaj ? Sau suferi cumva de schizofrenie ?

— Vă rog să nu vă supărați, spuse ridicîndu-se lent, cu demnitate. Știam că are să fie greu, că va fi chiar penibil. Dar trebuia s-o fac. Am făgăduit...

— Cui ai făgăduit ? întrebă Pandele.

Părea calm, oarecum indiferent, dar îl cunoșteam bine ; știam că, așa cum îi plăcea să spună, era stăpînit de viciul nobil, deși calomniat, al curiozității.

— Logodnicei mele, Niculina. I-am făgăduit că voi veni să vă cer consimțămîntul. Consimțămîntul la căsătoria noastră, preciză roșind ușor. Evident, este numai o formalitate. Nu vă cerem nimic. Și nu vom spune la nimeni. Iar dacă nu vă place de noi, nu vom mai veni a doua oară...

Ascultîndu-l, mi-am dat seama că ar putea să-mi devină simpatic. Intr-un alt costum, și fără cravată, ar fi

fost un tînăr interesant ; avea un profil de medalie alexandrină.

— Cum te numești D-ta ? îl întrebă Pandele.

— Serdaru. Laurian Serdaru. Am 28 de ani, și am absolvit amîndoi, Niculina și cu mine, Conservatorul din București. Dar eu sunt instructor de înot la Uzinele Uricani, iar Niculina dă lecții particulare de franceză și latină.

Pandele continua să-l privească în ochi, adînc, concentrat. Nu mai zîmbea.

— Dar, în fond, ce te face pe D-ta să crezi că ai putea fi băiatul meu ? Ți-a spus mama D-tale ?

Tînărul își trecu din nou, de mai multe ori, palma stîngă pe frunte.

— Nu. Mama nu mi-a spus niciodată nimic. Bănuiesc, totuși, că intenționa să-mi spună mai tîrziu, după terminarea liceului. Dar mama a murit cînd eu aveam nouă ani.

— Atunci, l-am întrerupt, cum de știi că ți-ar fi spus asta mai tîrziu, că ți-ar fi spus-o după terminarea liceului ?

Serdaru întoarse capul spre mine ; era tot atît de palid ca și în clipa cînd intrase în birou.

— Nu cred că am dreptul să vă mărturisesc asta, spuse tîrziu...

— În fond, interveni din nou Pandele, dacă n-o știi de la mama D-tale, de unde o știi ? cine ți-a spus-o ?

Tînărul ne privi pe amîndoi și figura i se lumină, ca și cum, chiar în acea clipă, și-ar fi amintit de o secretă bucurie.

— O știu de la Niculina. Ea a descoperit asta, iarna trecută, înainte de a ne logodi. A descoperit-o la Predeal, în timpul repetițiilor. Se repeta *Steaua sus răsare*... și făceam amîndoi parte din figurație.

Pandele ridică de mai multe ori din umeri ; ghiceam că întîmplarea începe să-l amuze.

— Nu înţeleg, spuse cu inimitabila lui falsă gravitate.

— Aveţi dreptate să nu înţelegeţi, pentru că lucrurile sunt mai complicate decît par la prima vedere. Vreau să spun, nu puteţi înţelege înainte de a şti că noi repetasem la început *Orfeu în Infern*, repetasem vreo trei săptămîni — şi acolo, în ultimul act, aveam şi noi rolurile noastre ; fireşte roluri modeste, dar oricum, nu făceam numai figuraţie... Dar, pe neaşteptate — primise probabil dispoziţii de la Centru — pe neaşteptate, Direcţia a decis întreruperea repetiţiilor. Şi pentru că se apropiau sărbătorile Crăciunului, au înlocuit *Orfeu în Infern*, cu *Steaua sus răsare*... Ştiţi, adăogă coborînd glasul, *Steaua sus răsare* este considerată, pe drept cuvînt, cea mai reuşită comedie antireligioasă, anti-obscurantistă cum se spune de obicei.

Tăcu brusc, şi-l privi pe Pandele lung, concentrat, parcă ar fi aşteptat ceva, un răspuns, un gest.

— Tot nu înţeleg.

— Schimbarea asta de program nu vă aminteşte nimic ?

— Nu.

— E drept, au trecut de-atunci aproape treizeci de ani... Dar, iertaţi-mă că vă întreb : n-aţi scris D-stră acum treizeci de ani *Orfeu şi Euridice*, tragedie în două acte şi cinci tablouri ?

Pandele se rezemă de speteaza fotoliului şi, dîndu-şi uşor capul pe spate, începu să rîdă ; părea foarte bine dispus, şi nu înţelegeam de ce.

— Dar cum ai aflat, domnule, de *Orfeu şi Euridice* ?! Este singura piesă pe care am scris-o în viaţa mea ; nu s-a jucat niciodată şi n-am publicat-o nicăieri, n-am publicat nici măcar fragmente, în revistele timpului.

— Era o piesă în versuri albe, reluă Serdaru, o piesă mai mult religioasă decît filozofică, deşi avea ca sub-titlu : „Introducere la cea mai veche metafizică".

— Era, mai ales, o piesă proastă, prețioasă și artificială...

— Dar odată, continuă Serdaru, o singură dată, în Decembrie 1938, a fost pusă în repetiție. La Teatrul Național din Sibiu.

— A! aflat și de asta? exclamă Pandele tot atît de bine dispus. E adevărat, începuseră repetițiile, dar după vreo trei săptămîni, Directorul Teatrului, Mihu, a demisionat — de fapt, a fost silit să demisioneze — și noul Director mi-a scos piesa după afiș.

Serdaru îl ascultase fascinat, neizbutind să-și desprindă privirile din ochii lui.

— În săptămîna aceea erați la Sibiu. Asistați la repetiții. Și ați rămas și după ce s-au întrerupt repetițiile; sperați să convingeți pe noul Director...

— Eram naiv. Eram un mare naiv.

— Erați tînăr...

— Nu chiar așa de tînăr, îl întrerupse Pandele zîmbind melancolic. Împlinisem de curînd 33 de ani...

Tăceau amîndoi fără să se privească. Mi s-a părut că trebuie să intervin, și cît mai repede.

— Dar eu tot nu înțeleg. Nu înțeleg ce legătură are una cu alta... Doar faptul că, și într-un caz și în celălalt, au fost întrerupte repetițiile.

Serdaru se întoarse către mine și mă privi recunoscător, ca și cum l-aș fi scos dintr-o mare încurcătură.

— Nici eu nu înțelegeam pînă nu mi-a atras atenția Niculina. Ea a remarcat că, în ambele cazuri, repetițiile unei piese reprezentînd coborîrea lui Orfeu în Infern au fost întrerupte în preajma Crăciunului. Și în ambele cazuri a urmat un spectacol evocînd Misterul Nativității, nașterea lui Isus în Bethleem...

— Dar, îl întrerupse Pandele, știi că *Steaua sus răsare* a fost scrisă mult mai tîrziu ; a fost scrisă acum vreo șapte, opt ani...

Tînărul ne privi din nou pe amîndoi, zîmbind misterios.

— Nu e vorba de comedia anti-obscurantistă, de piesa lui Aurel Verigă, ci de cîntecul de stea, „Steaua sus răsare, ca o taină mare...". Căci, repet, erați la Sibiu, și se apropia Crăciunul.

— E adevărat. Începuse să ningă și-mi era teamă că se vor înzăpezi trenurile. Așa cum s-a întîmplat, de altfel, adăogă visător.

— Ați petrecut primele zile ale Crăciunului la Sibiu, continuă Serdaru, și atunci ați sugerat cîtorva actori și actrițe care repetaseră *Orfeu și Euridice* să organizeze un spectacol de Crăciun : colinde, cîntece de stea...

Pandele îl ascultase pe gînduri, ușor încruntat, apropiindu-și la răstimpuri pleoapele.

— Nu cred că *eu* am avut această idee, spuse tîrziu, cu o voce joasă. Altminteri mi-aș fi adus aminte... Îmi amintesc, doar că eram foarte deprimat, pentru că nu reușisem să conving pe noul Director să-mi joace piesa și, mai ales, pentru că nu puteam fi, de Crăciun, la București. Țineam cu orice preț să petrec sărbătorile la București...

— Și totuși, stărui Serdaru, nu vă amintiți că în noaptea de Crăciun ați întovărășit întreg grupul — erau, printre ei, și cîțiva studenți de la Conservatorul din Cluj — i-ați întovărășit pînă la locuința prietenului dumneavoastră, care vă aștepta cu masa pregătită și, acolo, după ce-ați ascultat „Steaua sus răsare ca o taină mare". ați spus actorilor, dar adresîndu-vă în primul rînd actriței care interpreta pe Euridice, le-ați spus că de-abia atunci *ați înțeles cît de profundă și de semnificativă este asemănarea între Orfeu și Isus...*

Pandele clătină de cîteva ori din cap, şi-l întrerupse brusc.

— Nu, nu, te înşeli ! Asemănarea între Orfeu şi Isus am descoperit-o mult mai tîrziu. Am încercat chiar să scriu o nuvelă pe această temă, dar subiectul mi s-a părut inoportun şi am întrerupt-o... Şi nu-mi aduc aminte să fi avut vreun prieten la Sibiu, care mă aştepta, în noaptea de Ajun, cu masa întinsă. Singurul cu care începusem a mă împrieteni era Mihu, fostul Director al teatrului¹

Atunci i-am auzit pentru întîia oară glasul.

— Laurian, recunoaşte că n-ai reuşit !

Am întors speriat capul. Uşa cea mare, dinspre salon, era larg deschisă, şi în prag, cu o valiză în mînă, se afla o tînără curios, aş zice chiar provocator, îmbrăcată ; o rochie foarte lungă, de culoarea aguridei, care, cu vreo 10—15 ani înainte, fusese probabil o rochie elegantă, dar de-atunci fusese necontenit purtată, şi de nenumărate ori ajustată şi reajustată.

— Dar, după cum ştii, continuă, rareori anamneza reuşeşte de la prima încercare.

Niciodată nu auzisem o asemenea voce. Nu semăna cu nici o altă voce de femeie, de artistă sau de primadonă din cîte auzisem pînă atunci. Mă ridicasem, încurcat, în picioare. Aşa cum mă aşteptam, cîteva clipe în urmă Pandele se ridică şi el de la birou. Părea tot atît de surprins ca şi mine.

— Eu sunt logodnica, Niculina Nicolaie, şi vă cer iertare că am ascultat la uşă. Dar era vorba de ceva foarte important pentru noi ; în primul rînd pentru mine, adăogă aşezînd cu grijă valiza pe marginea covorului.

De-abia atunci, privind-o cum se apropia de noi zîmbind, în ritm lent, liturgic, alternînd, ca la procesiune, paşii mari cu scurte opriri pe loc, de-abia atunci mi-am

dat seama că era foarte frumoasă. Se apropie de Pandele și-și întinse mîna, plecindu-și în același timp fruntea, ca și cum s-ar fi aflat în fața unui suveran.

— Sunt fericită că vă pot, în sfîrșit, întîlni, chiar într-o împrejurare atît de delicată. De la primele romane pe care le-am citit de mult, în liceu, am regretat că n-ați voit să scrieți teatru...

Așa cum mi-a mărturisit-o mai tîrziu, Pandele era nu numai surprins, dar, fără să înțeleagă de ce, de-a dreptul emoționat. Întoarse capul către mine și mă prezentă.

— Domnul Eusebiu Damian. Neobositul meu secretar și harnic colaborator. Dacă veți putea citi într-o zi un volum de *Memorii* semnat cu numele meu, să știți că în cea mai mare parte au fost redactate de el, de Eusebiu. Căci i le dictez lui, adăogă izbutind să zîmbească, și eu nu știu să dictez...

Niculina își înclină ușor capul, dar nu-mi întinse mîna.

— Am venit cu cîteva costume în valiză, reluă, dar nu cred că e momentul cel mai potrivit pentru spectacol. Pregătisem mai multe spectacole, adăogă cu un zîmbet trist.

Nu reușea să-și desprindă privirile din ochii lui Pandele.

— Ne gîndisem la cel puțin patru, dacă nu cinci spectacole, preciză Serdaru. După cum ar fi evoluat întrevederea.

Pandele mă privi curios, parcă ar fi voit să se convingă că auzise bine.

— Îmi pare rău, spuse. Mi-ar fi plăcut să vă aud interpretînd, chiar aici, în biroul meu, un mare rol...

— Ne gîndisem la altceva, îl întrerupse Niculina. Nu atît la personagii din literatura dramatică universală, cît la spectacole tradiționale, cu sau fără măști, dar utilizînd scenarii de mim și choregrafie, acompaniate de anumite melodii străvechi, aproape uitate în zilele noastre. Laurian, bunăoară, cunoaște...

— Poate ar fi mai bine să nu insiști, o întrerupse Serdaru. Singurul lucru important...

— E adevărat, continuă Niculina, singurul lucru important este să ne dați consimțămîntul... Căsătoria va avea loc miine. În cea mai strictă intimitate, cum se spune. De fapt, adăogă zîmbind, vom fi numai noi doi — și personagiile reglementare.

— Interesant ! foarte interesant ! șoptii.

— Într-adevăr, foarte interesant, repetă Pandele.

Îmi căută din nou privirile. Niciodată nu-l văzusem atît de neajutorat : dacă nu l-aș fi cunoscut bine, aș fi crezut că e paralizat de un trac absurd, inexplicabil.

— În fond, de ce nu ne-am așeza ? am exclamat, arătînd cu amîndouă brațele fotoliile și scaunele din birou.

— Adevărat, de ce nu luați loc ? repetă Pandele adresîndu-se Niculinei și pregătindu-se să corecteze poziția fotoliului.

Evident, în clipa următoare am fost lîngă el ; știam că trebuie să se ferească de eforturi fizice.

— Vă mulțumim, spuse Niculina după ce Pandele înconjură biroul și se așeză în fotoliul lui. Vă mulțumim din tot sufletul... Sunt 243 de zile de cînd visăm amîndoi la această întîlnire.

— Exact 243 de zile, repetă Serdaru. Le-am mai numărat o dată înainte de a veni...

2

Abia închisesem ușa în urma lor cînd Pandele îmi spuse:

— Astă seară mănînci aici cu mine. O rugăm pe Ecaterina să improvizeze ceva.

Aș fi vrut să-l întrerup, dar nu-mi lăsă timp. Vorbea repede, surescitat.

— Ea știe să se descurce. Poate o omletă cu șuncă și o salată. Și avem whisky, și țuică, și vin. Eu zic să începem cu un whisky. Dar poate D-ta preferi țuică...

— Nu, am să beau și eu tot whisky. Dar trebuie să vă informez, am adăogat repede, că Ecaterina a plecat pe la trei, trei și jumătate...

Pandele se îndreptase spre fotoliul lui de la birou, dar se întoarse brusc și mă privi mirat.

— Dar ce i-a venit ? Cum de a plecat așa, fără să ne anunțe ?

I-am întins foaia smulsă din calendar. În cinci propoziții scurte, scrise cu litere majuscule, singurele pe care le putea desena cu oarecare preciziune, Ecaterina se scuza că, auzindu-l „dictînd inspirat", nu îndrăznise să intre în birou, să-l anunțe că pleacă din nou, pentru 24 de ore, să

indica motivul : de data aceasta era sigură că l-a zărit în mașină (pe Ioanid, seducătorul) și știe unde să-l găsească.

— Bine, spuse, mototolind foaia de calendar, n-are nici o importanță. Ne descurcăm noi și fără Ecaterina. Dar, reluă, după o clipă, zîmbind, de data aceasta unde a afișat mesajul ?

— Lipit de lampa japoneză.

Mă pregăteam să-i spun cum l-am găsit acolo. Puțin timp după ce Niculina începuse să ne vorbească despre repetițiile de la Predeal, mi-am adus deodată aminte de Ecaterina, și m-am întrebat cum de a lăsat să intre o necunoscută, atît de straniu îmbrăcată și cu o valiză în mînă ? Și atunci m-am ridicat discret și, aproape în vîrful picioarelor, am trecut în salon. Am descoperit repede pagina de calendar pe abajurul lămpii japoneze, lipită, ca de obicei, cu un timbru de zece bani.

— În fond, m-a întrerupt Pandele, n-are nici o importanță. Stai jos și spune : ce crezi de toată întîmplarea asta ? Nu te-a frapat nimic ?

— Ba da. M-a frapat în primul rînd...

— Într-adevăr, este extraordinar, m-a întrerupt din nou, parcă și mai surescitat. Este extraordinar că acest tînăr necunoscut, care se crede băiatul meu, a venit să-mi vorbească despre *Orfeu și Euridice* la mai puțin de un ceas după ce evocasem în fața dumitale aniversarea aceea cu Mihail Sebastian, Camil Petrescu și atîția alții, scriitori și artiști, cînd am discutat aproape toată noaptea despre teatru, am discutat mai ales posibilitățile de a reinterpreta miturile clasice, și eu le-am vorbit de mitul lui Orfeu...

Îl priveam încurcat ; nu prea știam ce să spun.

— N-ați apucat să-mi vorbiți despre toate astea. Doar ce mi-ați spus : „Mi-am dat deodată seama că împlinisem

33 de ani", şi aţi căzut pe gînduri. Priveaţi pe fereastră, şi mult timp n-am îndrăznit să vă întrerup meditaţia...

— Totuşi, reluă Pandele, ţi-am vorbit despre simbolismul vîrstei de 33 de ani — vîrsta lui Isus — şi începusem să evoc discuţiile din noaptea aceea, cînd aproape m-am certat cu Camil, pentru că el recuza în bloc încercările de reactualizare a miturilor clasice, iar eu pretindeam că, cel puţin în cazul lui Orfeu şi Euridice, un dramaturg contemporan ar putea...

Am scos carnetul din buzunar şi l-am deschis la ultima pagină.

— Dacă îmi daţi voie, am să vă citesc stenograma ultimelor fraze. Aţi spus : „Ca în fiecare an, în seara de 21 Septembrie am invitat toţi prietenii la mine acasă. Dar de data aceasta, *ceva*, nu ştiu prea bine ce, *ceva* mi se părea schimbat. Mi-am dat deodată seama că împlineam 33 de ani". Ei, după aceea aţi tăcut şi aţi întors capul spre fereastră.

Mi-era teamă că l-am supărat, şi nu îndrăzneam să-mi ridic ochii din carnet.

— Curios, vorbi tîrziu. Eram sigur că ţi-am dictat mai mult. Poate îmi dictasem în gînd... Dar, în orice caz, reluă după o pauză, nu te-a frapat coincidenţa ?

— Ba da. Dar m-au frapat şi alte lucruri. Bunăoară, nu înţeleg cum de a ştiut Niculina că una din cheile de la intrare se află întotdeauna ascunsă sub preşul din faţa uşii.

— Lasă astea ! mă întrerupse fără să mai încerce să-şi stăpînească nerăbdarea. Femeile de genul ei au o intuiţie drăcească, aproape un fel de divinaţie... Dar ce zici de îndrăzneala ei cînd şi-a smuls a doua oară rochia aceea penibilă, de cocotă bătrînă, şi a rămas în maioul negru,

și a început să danseze, bătînd din palme — dar ai remarcat cu cîtă eleganță își înălțase brațele deasupra capului și bătea totuși din palme cu putere, parcă ar fi avut castagnete ?

De cîtva timp aș fi vrut să-i spun că mi-e sete, că aș fi băut cu mare plăcere un pahar cu whisky și sifon, dar m-aș fi mulțumit chiar cu un pahar mare cu apă. Dar nu îndrăzneam să-l întrerup.

— Nu ți-a adus aminte de nimic dansul acela ? Al doilea dans și, pentru mine, cel mai reușit, cel mai fascinant ?

— Să vă spun drept, mărturisii, n-am apucat să văd mare lucru. Mă dusesem în dormitor să răspund la celălalt telefon, și cînd am revenit, Niculina aproape că își terminase dansul. Doar ce-a mai făcut cîteva mișcări, a îngenuncheat, și-a tras rochia pe ea și s-a reașezat în fotoliu.

Pandele m-a privit lung, încruntat, ca și cînd n-ar fi înțeles prea bine.

— Cred că faci o confuzie, spuse. Telefonul a sunat mult mai tîrziu, după ce începuse al treilea „spectacol" — cum spuneau ei — și unde rolul principal îl avea băiatul... Dar, în sfîrșit, n-are nici o importanță, continuă fără să-mi lase timp să răspund. Mie mi-a plăcut cel mai mult al doilea dans. Mi-a adus aminte de dansul Salomeii din piesa lui Oscar Wilde, pe care am văzut-o în tinerețe, la Berlin. Dar mi-a amintit și de dansurile indiene, de spectacolele lui Udhai Shankar...

— Le-am văzut și eu, acum trei ani, aici, la București. Dar, îndrăznii, ridicîndu-mă brusc din scaun, tare aș bea un pahar cu sifon. Știu unde e, continuai îndreptîndu-mă spre bucătărie. Am să aduc și sticla de whisky.

L-am găsit plimbîndu-se preocupat, cu mîinile la spate.

— Ştii că aventura aceasta începe să mă intereseze, spuse după ce i-am întins paharul şi sticla cu whisky. Evident, toată povestea cu mama care i-ar fi spus adevărul după terminarea liceului, şi acea inscripţie care, în interpretarea Niculinei, ar dezvălui paternitatea băiatului, toată povestea mi se pare cusută cu aţă albă. Copiii aceştia au venit aici cu alt scop. Dar care ? D-ta ce crezi ? mă întrebă brusc. Ce crezi că urmăresc ?

Nu îndrăzneam să-i mărturisesc tot adevărul, să-i mărturisesc ce credeam eu, şi anume că acea inscripţie pe *Roata morii*, cel mai popular roman al lui Pandele : „Sibiu, Crăciun 1938, Orfeu. *Steaua sus răsare...*", inscripţie pe care mama lui Vladimir o completase şapte ani mai tîrziu, în 1945, adăogînd cu creionul : „Pentru Laurian, cînd va fi mare, ca să înţeleagă şi să ne ierte", inscripţia aceasta era, aşa cum observase Niculina, pe atît de tulburătoare pe cît era de misterioasă.

— După impresia pe care mi-au făcut-o, începui după o scurtă pauză, cred că sunt amîndoi pasionaţi de teatru, de spectacol. Iar ea, fata, este desigur o mare artistă — poate de aceea nu-şi găseşte loc în nici un teatru şi îşi cîştigă existenţa dînd lecţii de latină şi franceză. În orice caz, amîndoi văd în teatru un spectacol sacru.

— Şi atunci ? mă întrerupse Pandele vădit dezamăgit de interpretarea mea. Atunci de ce-au venit la mine ? Ştiau foarte bine că nu sunt autor dramatic, şi chiar dacă aş vrea nu pot face nimic pentru ei.

— Impresia mea este că, luînd în serios spectacolul, considerîndu-l adică un ritual, au venit să vă ceară consimţămîntul la ritualul căsătoriei lor.

Pandele tăcu cîtva timp, apoi apucă paharul şi începu să soarbă încet, pe gînduri.

— Ar putea fi şi asta, spuse. De aceea m-am pretat la jocul lor şi le-am dat consimţămîntul. În fond, de ce nu le-aş fi dat? Ce mă costa? adăogă, incercînd să imite (dar fără să reuşească) vulgaritatea lui Paraschiv Simionescu, marele lui rival. Era doar o formalitate.

— Dar aţi văzut că pentru ei, mai ales pentru fată, consimţămîntul era mai mult decît o formalitate, era un adevărat ritual. Aţi văzut cît era de emoţionată cînd, la despărţire, a căzut pe neaşteptate în genunchi, v-a apucat mîna s-o sărute şi v-a spus : *Bénissez-nous, mon père !*

Mi-am dat imediat seama că făcusem o gafă, dar nu înţelegeam de ce. Pandele mă privea ciudat.

— Da, a fost un moment penibil, vorbi tîrziu. Nu mă aşteptam să cadă în genunchi chiar în faţa mea şi să-mi sărute mîna. Nu ştiam ce să fac.

— În locul D-stră, îndrăznii, aş fi ridicat-o şi aş fi sărutat-o pe amîndoi obrajii.

Pandele mă privi din nou surprins, aproape cu furie.

— Dar aşa am şi făcut, izbucni. Numai că n-am sărutat-o pe amîndoi obrajii. Am sărutat-o întîi pe frunte şi pe urmă pe obraz...

Simţeam că roşisem şi acest simptom de slăbiciune mă umili.

— Vă cer iertare. Poate n-am văzut bine. Eram acolo, lîngă uşă, bucuros că în sfîrşit se hotărîseră să plece, şi poate mi-au scăpat anumite gesturi...

Pandele continua să mă privească, din ce în ce mai încruntat.

— Eusebiu, începu tîrziu, cu gravitate, dacă nu te-aş cunoaşte de atîţia ani, aş crede că ori vrei să-ţi baţi joc de mine, ori eşti în ultimul grad de surmenaj.

— De ce, Maestre ? întrebai intimidat.

— Pentru că scena cu căderea în genunchi şi sărutatul mîinii n-a avut loc lîngă uşă, în clipa despărţirii. Asta s-a întîmplat mai înainte, după al treilea spectacol, cînd s-au apropiat amîndoi de mine — tocmai mă ridicasem de la birou ca să-i felicit —, s-au apropiat de mine, băiatul a luat-o de mînă, ca şi cînd ar fi vrut să mi-o prezinte, şi s-a înclinat profund, şi atunci...

— E adevărat ! exclamai şi, neştiind ce-aş mai putea face, mi-am pus mîna pe frunte. Aşa este, cum spuneţi dumneavoastră. Acum mi-aduc bine aminte.

Dar rostisem toate acestea din deznădejde, pentru că nu voiam să-l supăr. De fapt, *scena se petrecuse aşa cum spusesem eu : la plecare, în dreptul uşii.* Niculina îşi îmbrăcase pentru ultima oară rochia şi apucase chiar valiza. Dar, în clipa cînd le-am deschis uşa, a lăsat valiza din mînă şi i-a căzut în genunchi.

— Eşti obosit, spuse Pandele continuînd să mă privească bănuitor. Ar trebui s-o laşi mai încet cu aventurile D-tale nocturne Nu mai ai 20 de ani...

3

A doua zi de dimineață m-a trezit telefonul.

— Sper că te-ai odihnit îndeajuns, începu, cu glasul lui de zile mari. Și sper că nu te-ai supărat dacă, aseară, mi-am îngăduit să fiu sincer cu dumneata.

Am bîiguit cîteva cuvinte la întîmplare, dar nu cred că le-a auzit.

— Uite ce te rog, continuă. M-am interesat unde trebuie și am aflat că ceremonia va avea loc la Primăria Sectorului IV, azi la ora 11. Cumpără, te rog, 19 trandafiri și, la sfîrșitul ceremoniei, oferă buchetul Niculinei din partea mea, cu aceste cuvinte...

Am simțit cum se accelerează bătăile inimei și l-am întrerupt, emoționat.

— Doar o clipă, vă rog, să-mi caut creionul...

Cînd am apropiat din nou receptorul de ureche, l-am auzit tușind.

— M-am înecat, începu cu oarecare timiditate. Închipuiește-ți că aseară, după ce ne-am despărțit, m-a apucat deodată o poftă grozavă de fumat. M-am dus atunci pînă la *Select* și mi-am cumpărat de la bar un pachet de țigări americane.

La început, mi s-a părut că glumeşte. Mi-am amintit indignarea lui Ioniţă. Este inadmisibil !, spunea Ioniţă, ş este şi o dovadă de proastă creştere, să inviţi oamenii la tine acasă şi, de la uşă, să le arăţi afişul cu litere de c şchioapă „Fumatul e strict interzis". Poţi face asta dacă eşti suferind, sau dacă eşti alergic la fumul de ţigară — dar el, A.D.P., nu este nici una, nici alta!

— Şi pînă la miezul nopţii, adăogă cu un ton care mi s-a părut provocator, aproape agresiv, pînă la miezul nopţii am fumat tot pachetul ! Ca pe vremurile bune...

— Nu ştiam că aţi fumat vreodată...

— Am fumat mult în tinereţe, continuă pe acelaşi ton Am fumat chiar foarte mult. De aceea a trebuit să mă las.

Probabil că încercase să ridă, dar îl inecă din nou tusea Cind mi s-a părut că mă poate auzi, l-am întrebat

— Ce cuvinte să scriu pe cartea de vizită ?

Şovăi citva timp

— Poate că ar fi mai bine să-i oferi buchetul fără carte de vizită. Îi spui doar atît : din partea domnului Anghel D Pandele.

— Să spun că le doriţi fericire, sau noroc, sau cam aşa ceva ? Din nou, o lungă pauză. Îl ghiceam că nu izbuteşte să se hotărască şi, ca de obicei în asemenea împrejurări, era gata să-şi piardă răbdarea.

— Nu ! izbucni brusc. Nu cred că mai trebuie adăogat şi altceva. Un buchet cu 19 trandafiri, oferit chiar de dumneata, prietenul şi colaboratorul meu, cred că e de ajuns. Şi dacă nu-ţi strică programul, adăogă, vino să mă vezi îndată după ceremonie...

Aşa cum mă aşteptam, cînd am intrat în florărie trandafirii fuseseră deja aleşi de el, prin telefon. Şi, evident, fuseseră aleşi cei cu tija cea mai lungă. Mă simţeam puţin

ridicol cu acel enorm buchet în brațe, mai ales că făcusem greșeala să îmbrac cel mai elegant costum, singurul care-i plăcea lui A.D.P. Din fericire, am găsit destul de repede un taxi. Am ajuns în dreptul Primăriei cu vreo zece minute înainte de 11, și am urcat emoționat scările. Sala de așteptare era ticsită. Mi-am făcut loc printre grupuri, căutînd din ochi pe Niculina. Și deodată mi-am dat seama că nervozitatea se accentuase la gîndul că Niculina ar fi putut veni îmbrăcată în rochia aceea monstruoasă. Nu îndrăzneam să mă închipui înclinîndu-mă în fața ei și oferindu-i, cu anumită solemnitate, buchetul cu trandafiri.

Dar după ce-am traversat sala de la un capăt la altul, fără să fi dat cu ochii de logodnici, am simțit că mă cuprinde panica. Poate că ceremonia avusese deja loc, sau poate avea loc, chiar în acea clipă, într-o altă încăpere. Am întrebat pe primul bărbat care trecea pe lîngă mine, dacă mai sunt și alte săli de așteptare. Nu știa nimic precis, dar m-a îndreptat către biroul de informații. Așteptau și acolo cîteva persoane. Am ajuns tîrziu în fața ghișeului, fără să știu totuși prea bine ce să întreb mai întîi. Noroc că tînăra funcționară, al cărei glas sever și obosit mă intimidase de cum îl auzisem, văzîndu-mă neajutorat, luptînd din greu ca să-mi apăr trandafirii, a început să rîdă. Primul lucru pe care m-a întrebat a fost numele tinerilor. După ce i le-am repetat de trei ori, și-a ridicat privirile din condică și mi-a spus, oarecum dezamăgită.

— Nu sunt la noi. Poate ați confundat primăriile. Poate sunt la Sectorul V, în strada Colonel Locusteanu.

— Sunt amîndoi actori, am stăruit eu. Poate că astea sunt numele lor de artiști, sunt, cum se spune, pseudonime de afiș...

Funcționara mă privi lung, cu mirare, și zîmbi.

— Dar atunci, cum i-am putea identifica ?
— Într-adevăr, pare aproape imposibil...
Am mulţumit încurcat şi mi-am făcut drum spre ieşire. De-abia ajuns în stradă m-am uitat la ceas : era 11,30. Şovăiam, întrebîndu-mă dacă n-ar trebui să telefonez lui A.D.P., cînd, la vreo zece, cincisprezece metri, într-o camionetă care pornea chiar atunci, mi s-a părut că zăresc silueta Niculinei. (De fapt, îi recunoscusem rochia). Am început să alerg, strigîndu-i numele, dar, foarte probabil, nu m-a auzit şi, cîteva clipe în urmă, camioneta dispăru după colţ.

Aproape o jumătate de ceas am aşteptat zadarnic pe trotuar să treacă vreo maşină. În cele din urmă, am luat troleibusul pînă la Statuia C. A. Rosetti, apoi m-am îndreptat spre locuinţa lui Pandele. Înaintam agale, nu numai pentru că mă simţeam obosit, dar mai ales pentru că nu ştiam ce să-i spun. Mă întrebam dacă ar trebui să-i spun că zărisem — sau, cel puţin, aşa mi se păruse — că zărisem silueta Niculinei.

Spre surprinderea mea, Ecaterina mă aştepta în faţa uşii de la intrare.

— A plecat, exclamă. Şi-a făcut singur valiza şi a plecat !...

Ca să nu-mi trădez mirarea şi dezamăgirea, i-am întins buchetul cu trandafiri.

— Cred că trebuie să-l punem în vasul cel mare, vasul albastru, din salon. Şi cu foarte multă apă.

Apoi m-am îndreptat calm spre birou. Ecaterina m-a urmat supusă, purtînd buchetul în amîndouă braţele, ca pe un prunc.

— A fost întîi un telefon foarte lung, pe la 9,30, începu misterios şi după aceea mi-a cerut să-i aduc valiza cea nouă, cea cu etichetă. Am vrut să-l ajut, dar mi-a spus că şi-o face singur. Apoi a chemat el la telefon...

— N-a lăsat nici un mesagiu pentru mine ? am întrebat-o.

— Ba da. V-a lăsat un plic pe birou, un plic sigilat, repetă subliniind cuvintele.

Evident, il sigilase ca să fie sigur că nu-l deschide Ecaterina. Văzînd că rămîne lîngă mine, curioasă, sperînd să ghicească după figura mea conținutul scrisorii, i-am arătat blînd trandafirii.

— Dacă nu le tai cozile și nu-i pui imediat în apă. au să se ofilească.

Așa cum îmi fusese teamă, mesajul era laconic și enigmatic. „Evenimente decisive par a se pregăti în cel mai apropiat viitor. Decisive și importante pentru noi amîndoi. Nu știu cît timp voi lipsi. Te rog să fii, ca și altădată, locțiitorul meu în acest birou. Și, orice s-ar întîmpla, *Memoriile* vor trebui să apară la data fixată de Editură".

Am pus scrisoarea în buzunar și am trecut în bucătărie.

— Ce spune ? mă întrebă Ecaterina. Ce s-a întîmplat ?

— Nu spune ce s-a întîmplat. Probabil, un subiect de roman... Știi că așa se petrec lucrurile de cîte ori începe să-l obsedeze ideea unui roman.

— Sau, poate, mă întrerupse Ecaterina zîmbind cu înțeles, poate a întîlnit o nouă eroină. Așa cum s-a întîmplat acum trei ani.

— Se poate și asta. O să aflăm mai tîrziu...

Așa aflasem și ultima oară ; tîrziu de tot, doar cu cîteva zile înainte de a se întoarce. Aflasem amîndoi printr-o indiscreție ; Ecaterina de la șofer, eu de la Secretariatul Editurei. A.D.P. nu dispăruse ca să poată începe un nou roman. Se ascunsese, la Sighișoara, cu o studentă de la Facultatea de ziaristică.

— O să aflăm mai tîrziu, repetai. Deocamdată, noi să ne vedem de treabă. Eu am să vin în fiecare după-amiază și am să lucrez pînă seara. Dumneata, dacă sună telefonul, răspunzi întotdeauna același lucru : că domnul Pandele e plecat, și dacă vor să știe mai mult să-mi telefoneze aici, între două și șase. *Numai în cazul că, dimineața sau seara, ra telefona Maestrul*, am pronunțat cu fermitate cuvintele, numai în acest caz mă chemi imediat la telefon, la mine acasă.

Ecaterina mă ascultase absentă, despărțind, cu grijă, trandafirii unul cîte unul.

— Știi că a mai fost cineva aseară, începu cu glas misterios. Sau, poate, au fost mai mulți. Au fumat 19 țigări, le-am numărat, pentru că neavînd scrumiere, și-au stins țigările într-o farfurie.

— Știu, am întrerupt-o. Mi-a telefonat Maestrul azi dimineață. Dar cum se face că te-ai întors atît de devreme ? Te așteptam pe la trei, trei și jumătate.

De cîte ori aduceam vorba despre dispariția lui Ioanid, Ecaterina își pierdea insuportabilul ei complex de stăpînă a casei și se îmblînzea, devenea aproape umilă.

— M-am înșelat, șopti îmbujorîndu-se. Nu era el...

Apoi, ca să nu văd că lăcrămează, s-a concentrat asupra trandafirilor.

— În orice caz, am adăogat, cît timp lipsește Maestru ar fi bine să rămîi mai mult acasă.

Ajuns în dreptul ușii, m-am întors din nou spre ea.

— Cum a plecat ? Cu taxiul sau a venit o mașină să-l ia ? Sau limuzina Societății ?

Fără să-și ridice ochii, căci se înțepase deja de câteva ori tăind cozile trandafirilor, Ecaterina mi-a răspuns plictisită, oarecum în silă.

— Nici mașină, nici taxi, și nici limuzina Societății. Era un fel de camionetă, veche și hodorogită... Mi-era rușine că ne văd vecinii, și am intrat repede în casă...

•

4

M-am așezat, deprimat, la birou. Dacă i se pare că s-a îndrăgostit de Niculina și speră într-o nouă aventură, înseamnă că A.D.P. n-a înțeles nimic ; sau că nu vrea să înțeleagă. Regretam acum că nu-i spusesem, hotărît, adevărul : după toate probabilitățile, Laurian era băiatul lui. Deși enigmatică, inscripția de pe pagina de gardă a romanului *Roata morii* — „Sibiu, Crăciun 1938, Orfeu. *Steaua sus răsare...*" — își revela sensul prin cuvintele adăogate cu creionul, șapte ani mai tîrziu : „Pentru Laurian, cînd va fi mare, ca să înțeleagă și să ne ierte". Niculina ghicise just : mama lui Serdaru era artista care trebuia să joace rolul Euridicei în piesa lui Pandele. Cu puțin timp înainte de moarte, la spital, încredințase volumul unui prieten cu rugămintea să-l predea băiatului după ce își va lua bacalaureatul. Atunci, la Sibiu, în Decembrie 1938, cînd repeta rolul Euridicei, era căsătorită cu doctorul Serdaru, dar după cîțiva ani s-au despărțit. Ea nu s-a recăsătorit, iar doctorul a murit în ultimul an de război. Laurian fusese crescut de o mătușă. Pe doctor îl văzuse doar de cîteva ori, căci se stabilise la Cluj ; iar singurele obiecte rămase de la mamă erau o cruciuliță de argint și un exemplar din *Roata morii*, cu acea misterioasă inscripție... Toate acestea

le reconstituisem din mărturisirile lui Serdaru, întrerupte de dansuri şi pantomime.

M-am ridicat nervos de la birou şi m-am îndreptat spre fotoliul pe care se aşezase la început Niculina. Evident, ar fi trebuit să-i întreb cum au numărat acele 243 zile ; le-au numărat zi după zi, rupînd foile din calendar ? Dar eram încă intimidat şi puţin după aceea Niculina ne-a povestit cum îndată ce-a văzut că se anunţă *Steaua sus răsare*, şi-a adus aminte de inscripţie. Din cîţiva paşi neaşteptat de mari a fost lîngă valiză, a scos cartea şi, în clipa următoare, s-a oprit în faţa biroului şi i-a arătat rîndurile scrise, cu cerneală şi cu creionul. Dar Pandele nu părea impresionat.

— Este un exemplar din prima ediţie, a spus.

Niculina l-a privit adînc, emoţionată, cu o mare tristeţe în priviri ; apoi s-a reîntors lîngă valiza rămasă deschisă şi a ascuns cartea între ceea ce mi s-a părut a fi două rînduri de voaluri

— Va trebui, totuşi, să încercăm, i-a şoptit lui Serdaru. Tînărul s-a ridicat solemn din scaun şi, foarte palid, s-a adresat lui Pandele, rostind rar cuvintele:

— Primul spectacol ! Pantomimă după o legendă indiană. Matsiendranath, prizonier amnezic al femeilor din ţara Kadali...

Eram atît de surprins, şi într-un anumit fel fascinat, ascultînd acele nume exotice încît n-am observat cînd Niculina şi-a scos rochia şi a rămas într-un tricou argintiu. Am văzut-o încovoindu-se leneşă, lăsîndu-şi palmele să atingă covorul, începînd să-l mîngiie, somnoroasă, şi mi s-a părut că o aud murmurînd cuvinte neînţelese. Dar mi-am dat repede seama că nu le murmura ea, ci Laurian, rămas în picioare, aproape de perete, şi puţin timp în urmă l-am auzit cîntînd o melodie stranie, tristă, şi de-abia atunci am remarcat că îşi ridicase gulerul de la haină, ascunzîndu-şi cravata şi cămaşa ; părea acum un alt băr-

bat, mult mai bătrîn, cu o șuviță de păr cărunt căzîndu-i pe frunte, și ochii pe jumătate închiși. Dar cînd își scosese fluierul, scurt și îndesat, din care izbucniseră acele sunete neverosimile, căci semănau cu un grohăit de fiară sălbatecă, topindu-se pe nesimțite într-un lung suspin, o tînguire nefirească, în care mi se părea că recunosc apropierea vijeliei, și auzeam rupîndu-se cu zgomot ramuri mari, încărcate ? Desigur, ca și A.D.P., urmărisem pantomima Niculinei și nu observasem gesturile lui Serdaru. Mă trezise deodată, aproape înspăimîntîndu-mă, țipătul de mistreț înjunghiat — și de-abia atunci i-am văzut fluierul.

Îmi aminteam aceste amănunte răsturnat în fotoliul Niculinei, cu privirile în tavan, cînd a sunat telefonul. Era Ghiță Horia, directorul Editurei.

— Ei ! care sunt instrucțiile ? m-a întrebat sarcastic.

— Maestrul e plecat la țară, și deocamdată..

— Știu, știu, cunosc povestea, m-a întrerupt. Mi-a telefonat azi dimineață, m-a anunțat că dispare pentru cîtva timp, în „interese de serviciu", chiar așa a spus : „interese de serviciu", dar a adăogat că-ți lasă dumitale instrucțiu precise.

Nu voiam să-mi ghicească încurcătura.

— Dacă e vorba de primul volum din *Memorii*, am început.

— Dar nu e vorba de *Memorii*, m-a întrerupt din nou, enervat. Mi-a vorbit de un proiect senzațional : un volum de *Teatru*, și mi-a spus că iți lasă dumitale instrucții precise.

— Nu știu nimic.

— Atunci și-a bătut joc de mine ! exclamă trîntind receptorul.

Am început să mă plimb, nervos, consternat. Nu știam ce să cred. Nu trecuseră 24 de ore de cînd A D P mărturi-

sise că în toată viaţa lui nu scrisese decît o singură piesă de teatru, *Orfeu și Euridice*, și aceea, spunea el, proastă, pretențioasă și artificială. În arhiva lui de manuscrise, cel puțin în dosarele care îmi erau accesibile, nu dădusem niciodată peste vreo însemnare relativă la teatru. Nu găsisem nici măcar manuscrisul, sau copia dactilografiată a celor cinci tablouri din *Orfeu și Euridice*.

În cele din urmă m-am așezat pe fotoliul lui, la birou, am scos scrisoarea din buzunar și am recitit-o cu atenție „Evenimente decisive, și importante" ; dar de ce „importante pentru *noi amîndoi* ?". Poate, vorbindu-i la telefon, azi dimineață, unul din ei — Serdaru sau Niculina — i-a destăinuit și alte amănunte în legătură cu repetițiile de la Sibiu, din iarna 1938. Probabil că mai există și alți martori. Altminteri, de unde știa Serdaru că Pandele sugerase actorilor să colinde cu Steaua pe la prieteni ? De unde știa ce le spusese Pandele, *că de-abia atunci a înțeles cît de profundă și semnificativă este asemănarea între Orfeu și Isus ?*

Dar m-am trezit deodată întrebîndu-mă : cum de izbutea Niculina să-și scoată atît de repede rochia, și în atîtea chipuri, încît acum nu mai eram sigur dacă la al doilea sau al treilea „spectacol" și-o scosese trăgînd-o pe deasupra capului, sau o lăsase să cadă la picioare, ieșind din ea ca dintr-un coș cu rufe ? Și mai erau atîtea alte lucruri care mă intrigau. Nu înțelegeam cum își schimba Niculina tricoul, la început argintiu, apoi negru, apoi de culoarea prunelor coapte, apoi din nou negru ; cum apăreau și dispăreau voalurile și eșarfele pe care, după ultimul spectacol, le-a adunat cu grijă și le-a așezat în valiză ? Cum reușea Serdaru să-și schimbe înfățișarea și vîrsta, părînd a avea, uneori, părul aproape cărunt, alteori roșu, scînteind ca arama în soare ? Scotocise de cîteva ori în

valiză, scoţînd o dată o mască — pe care, de altfel, nu o folosise — şi altă dată cîteva batiste pe care le distribuise meticulos în diferite buzunare. Nu-mi amintesc să-l fi surprins dînd la iveală şi alte obiecte, deşi a folosit mai multe instrumente, le-aş spune muzicale, instrumente, e drept, mărunte, minuscule, dar care, totuşi, ocupau laolaltă destul loc ; dovadă că, înainte de plecare, le-a adunat în valiză.

Nu găseam decît o singură explicaţie : învăţaseră, amîndoi, nu numai arta dramatică, dansul şi muzica, dar şi anumite trucuri de prestidigitatori. Poate de aceea ne-au impresionat atît de profund încît uneori, cînd se încheia un spectacol, nici eu, nici Pandele nu izbuteam să rostim un singur cuvînt, şi ne priveam unul pe altul, clipind des, ca şi cînd ne-am fi deşteptat din somn.

Am tresărit auzind paşii Ecaterinei.

— Poate n-aţi mîncat nimic de azi dimineaţă, şi e aproape două şi jumătate... Să vă pregătesc ceva ? Ouă la capac sau o omletă ? Avem şi caşcaval, şi fructe, adăogă privindu-mă, mi s-a părut, cu oarecare mirare.

Fireşte, am ales omleta. Ecaterina era neîntrecută ; aflase reţeta de la faimosul Felix.

— Dar pînă pregăteşti dumneata omleta, eu am să beau ceva, o ţuică, sau mai bine un whisky. Mă simt cam obosit...

În sufragerie, m-am aşezat la masă cu paharul în mînă. Mi-am amintit că tot aşa îşi ţinea A.D.P. paharul, cînd fi vorbeam de Serdaru şi Niculina, de concepţia lor despre spectacol. Îl ţinea în mînă, învîrtindu-l uşor, parcă nu se îndura să-l ducă la buze. Era, probabil, tulburat ; poate îşi dăduse seama că nu-şi mai aducea bine aminte succesiunea dansurilor şi pantomimelor... Pe drum, întorcîndu-mă acasă, m-am întrebat dacă nu e vorba de ceva mai

grav, de un început de amnezie, provocat de proasta lui circulaţie ; m-am gindit chiar să telefonez Profesorului, dar pînă la urmă am hotărît să mai aştept o zi, două.

Văzînd-o intrînd cu omleta, am sorbit dintr-o înghiţitură jumătate din paharul cu whisky. Mi-am amintit, chiar în acea clipă, cît de elegant îşi apropiase Pandele paharul de buze, şi am simţit că încep să roşesc.

— Pesemne că n-au fost toţi proaspeţi, spuse Ecaterina, sau poate n-aţi ştiut cum să ţineţi buchetul. Am zvîrlit şase trandafiri...

Mi s-a părut că rostise ultimele cuvinte cu oarecare tristeţe, şi am încercat s-o consolez.

— Au mai rămas, deci, treisprezece trandafiri... Treisprezece, număr cu noroc, am exclamat zîmbind.

— Nu mai supăraţi pe Dumnezeu, a şoptit Ecaterina, făcîndu-şi cruce.

5

A doua zi arșița se presimțea de dimineață, și am plecat de acasă mai devreme, imediat după dejun.

— Au fost trei telefoane, mă întîmpină Ecaterina. Dar parcă era un făcut : nici nu apucam să pun mîna pe receptor, că înceta telefonul.

— E cald, i-am spus, și bucureștenii își pierd repede răbdarea...

În salon m-am oprit în dreptul vasului albastru : mai rămăseseră 11 trandafiri, dar de data aceasta mi s-a părut că le simt parfumul. Pe birou mă așteptau un maldăr de scrisori și cîteva pachete : cărți de poezie cu lungi dedicații și, de la Editură, corecturile ultimei ediții din *Roata morii*. Ca de obicei, majoritatea scrisorilor erau de la admiratori și de la tineri profesori sau gazetari din provincie, anunțînd diverse proiecte — articole, studii, „interpretări originale" — și cerîndu-i informații biografice sau bibliografice. La asemenea scrisori răspundeam direct la mașină după modelele fixate cu vreo trei, patru ani înainte. A.D.P. se mulțumea să le semneze, iar uneori, cînd era grăbit sau fără chef, mă ruga să le semnez eu.

Citisem și recitisem de atîtea ori *Roata morii*, căci se retipărise mereu în ultimii ani, încît nu mă puteam hotărî

să-l mai parcurg încă o dată. Din fericire, se putea conta pe corectorii Editurei. Dar pe cînd o altă capodoperă ? mă întrebau prietenii şi cunoscuţii. Inventam pe loc tot felu de pretexte ; în ultima vreme le vorbeam de *Memorii*. Ar putea deveni cea mai importantă carte a lui A.D.P., le spuneam, pentru că e cea mai sinceră şi mai personală. Dar ştiam că exageram ; de fapt, nu era o „carte", operă scrisă pentru că mi-o dicta mie ; şi, cum repeta mereu, el nu ştia să dicteze, iar eu nu îndrăzneam să intervin prea mult în textura prozei. Adevărul era că de cîţiva ani A.D.P. nu mai scria nimic în afară de cîteva lungi, admirabile scrisori, pe care le adresa nu întotdeauna prietenilor sau colegilor de breaslă, ci cui se nimerea, primului nume care îi cădea sub ochi în dimineaţa cînd îl apuca pofta de scris : un cititor necunoscut, un elev de liceu care nu învăţase încă ortografia, un bătrîn pensionar pe care-l întîlnise întîmplător pe o bancă în Cişmigiu, o rudă îndepărtată care-l felicitase de Anul Nou. Zadarnic încercasem să-l conving să răspundă măcar la unele din scrisorile interesante pe care le primise. Pofta nu-l apuca decît rareori şi, spunea, numai dimineţile, şi deşi păstram acele cîteva scrisori interesante într-un plic mare, galben, deasupra dicţionarelor, în bibliotecă — pretindea că nu reuşeşte să-l găsească.

Lucram fără chef, dar spornic, copiind răspunsurile model. De-abia răspunzînd la a cincea scrisoare, mi-am adus aminte de acest amănunt : cînd începuse să danseze tot mai frenetic, învîrtindu-se pe loc şi zvîrlindu-şi amîndouă braţele cînd la dreapta, cînd la stînga, mi s-a părut, cîteva clipe, că Niculina îşi desgolise sînii, şi semăna atunci cu o maenadă asiatică, iar părul i se zbătea pe umeri, pe spate, pe piept ca nişte şerpi încolăciţi — şi cred că îmi încleştasem dinţii, îmi era teamă că dintr-un moment la altul fata va începe să ţipe. Dar frenezia aceea sălbatecă a durat mai puţin de un minut, şi pe neaşteptate dansul

și-a schimbat ritmul, a devenit molatec, aproape leneș, apoi, pe nesimțite, am văzut cum își strînge părul, îl adună în creștetul capului, într-un fel de turban de culoarea vișinei, și într-adevăr — dar nu-mi dau seama cum a făcut asta — am văzut că avea un turban de mătase, pentru că, puțin timp în urmă, l-a fîlfîit de cîteva ori, apoi a împietrit, hieratic, semănînd cu o statuie, și de-abia atunci a strigat cîteva cuvinte scurte, guturale, într-o limbă necunoscută. Apoi figura și-a recăpătat zîmbetul și seninătatea. Niculina a întors capul spre Pandele și a șoptit . „Descîntec sirian pentru îmblînzirea apelor".

M-am ridicat brusc de la birou și m-am îndreptat spre scaunul pe care șezusem. Poate numai din acest unghi s-a putut vedea cum, dansînd, își desgolise sînii. M-am așezat pe scaun și am privit atent, bănuitor, în toate părțile. Este curios că A.D.P. nu mi-a atras atenția asupra acestui moment atît de dramatic. Și în aceeași clipă am înțeles, mirîndu-mă totuși că îmi trebuise două zile ca să înțeleg un lucru atît de evident : voalurile, eșarfele, turbanul, și poate chiar tricourile felurit colorate erau ascunse în faldurile rochiei, mai precis făceau parte din rochie. Niculina le punea și le scotea, scoțîndu-și sau îmbrăcîndu-și rochia. Desigur, totul se petrecea în cîteva secunde, chiar în momentul cînd Serdaru începea un nou cîntec sau ne surprindea cu un nou instrument. Dar mă întrebam cum de n-am remarcat de la început, de cînd Niculina traversase biroul în pași largi, de procesiune, că acea rochie cu totul neobișnuită era, de fapt, o garderobă ambulantă, pe care trebuia s-o poarte de cîte ori se pregătea de „spectacol". Îmi părea rău că nu-i puteam împărtăși pe loc lui A.D.P. descoperirea mea. Totuși, nu era exclus ca să fi descoperit și el același lucru în drumul pe care-l făcuse ieri, în camionetă. Niculina era îmbrăcată în aceeași rochie-garderobă ; se ducea, desigur, undeva unde trebuia să aibă loc cel puțin cîteva „spectacole".

M-am așezat la birou și, ca să-mi domolesc exaltarea care mă cuprinse, m-am concentrat asupra corespondenței. Tîrziu, cînd tocmai mă pregăteam s-o rog să-mi facă o cafea, Ecaterina apăru în prag.

— A venit un tînăr motociclist, cu o scrisoare de la Maestru, dar zice că are ordin să v-o dea dumneavoastră personal...

În bucătărie, tînărul se așezase pe scaun, cu plicul în mîna stîngă și o batistă mare, colorată, în mîna dreaptă, cu care își ștergea meticulos obrajii. Se ridică brusc, îmi dădu plicul și rosti timid ·

— Vă rog să semnați de primire, și să indicați ora! Este 3 45 preciză după ce-și privi ceasul. Dumneavoastră opriți scrisoarea, continuă întinzîndu-mi un briceag, și mie îmi dați înapoi plicul

Erau cîteva foi rupte dintr-un caiet de școală. „Dragul meu, îmi scria, trăiesc unul din cele mai revelatoare momente din viața mea Imposibil să spun totul într-o scrisoare compusă în mare grabă, căci curierul pleacă în zece minute și n-am aflat despre existența lui decît adineaori, cînd am auzit — și m-au mirat, m-au enervat — primele pocnituri ale motocicletei. Iată esențialul : acești tineri, *pur și simplu extraordinari*, sunt amîndoi orfani. De aceea s-au înțeles atît de bine, de aceea s-au îndrăgostit, *în același timp*, unul de altul. Niculina își caută tatăl de cinci ani de cînd a aflat că n-a murit în lagăr, așa cum se crezuse, ci a fost repatriat cu un grup de prizonieri acum vreo 15—16 ani. Amănuntele acestei *Queste* sunt pasionante și revelatoare. Și, așa cum ne-a mărturisit Serdaru, tot ea a descifrat enigma inscripției pe care o cunoști, și care începe să mă obsedeze, nu pentru că mi s-ar părea inautentică, ci *pentru că mi-e imposibil să-mi amintesc cum am petrecut* acele zile de Crăciun, la Sibiu, în 1938. Altminteri,

Laurian mi-a devenit tot atît de drag ca și Niculina, și confirmarea eventualei paternități nu cred că ar putea adînci mai mult această sinceră afecțiune.

Dar sunt atîtea altele de adăogat! Ți le voi spune, în parte, cînd ne vom revedea; dar, mai ales, le vei descoperi singur îndată ce vei pătrunde în acest univers de legende, artă și vis în care mă aflu de aproape 50 de ore... Sper că ai ghicit mai mult decît au spus aceste rînduri. Fii, deci, pregătit sufletește (oh! n-am mai întrebuințat expresia aceasta din tinerețe, și totuși n-am roșit scriind-o). Pe curînd! *As always*, A.D.P.".

Am recitit de trei ori aceste pagini de caiet, neîncercînd să-mi stăpînesc bucuria. Niciodată nu-mi scrisese atît de mult, și privitor la lucruri atît de intime. Niciodată nu-mi spusese „Dragul meu". Niciodată nu semnase: „*As always*, A.D.P.".

Și mai era ceva. Eram sigur, acum, că nu e vorba de o nouă aventură, că nu i se pare că e îndrăgostit de Niculina.

6

În ziua următoare am ajuns tîrziu în strada Fîntînelor. Am auzit pendula din sufragerie bătînd ora trei, şi abia intrat în birou a sunat telefonul.

— Dacă nu ştii ultimele veşti, începu Ghiţă Horia, am să ţi le dau eu. Am primit adineaori o scrisoare expediată printr-un motociclist. O scrisoare pur şi simplu senzaţională ; repet, senzaţională. A.D.P. îmi mărturiseşte că de-abia de acum înainte îşi va scrie capodopera — şi această capodoperă nu va fi un roman, nici autobiografia, ci — fii atent ! — citez chiar cuvintele lui, va fi un „grupaj original de piese de teatru". Subiecte actuale, chiar foarte actuale — şi a subliniat cuvîntul „actuale" — dar cu „prelungiri în mitologie", şi iar a subliniat ultimele trei cuvinte. Şi ca să înţelegi ce vrea să spună îţi citesc acest pasaj : „Greşala pe care au făcut-o toţi dramaturgii contemporani, greşala pe care am făcut-o şi eu (pentru că, trebuie să-ţi mărturisesc, am scris şi eu o piesă, în tinereţe) este că am încercat să reinterpretăm drama, adică mitologia antică în perspectiva istoriei moderne. Or, trebuie, dimpotrivă, să prelungim şi să completăm mitologia antică prin tot ce omul occidental a învăţat în ultima sută de ani. De aceea piesele mele trebuiesc întîi tipărite, adică făcute accesibile meditaţiei fiecărui cititor în parte, şi numai după aceea reprezentate (şi nu neapărat pe scenele marilor

teatre). Mai ales că aceste piese se presupun și se implică una pe alta, așa cum întreaga mitologie greacă este implicată în fiecare din marile tragedii clasice. De aceea am să te rog să faci loc primului volum de *Teatru* în programul de iarnă, amînînd *Memoriile* pentru la primăvară". Acum, ce mai zici? te-ai lămurit? mă întrebă sarcastic Ghiță Horia.

Dar nu-mi dădu răgaz să răspund. Ca și cum ar fi întrevăzut deodată nenumăratele complicații care vor rezulta din modificarea programului de iarnă, nu-și putu stăpîni un suspin de deznădejde, și trînti receptorul.

Eram tot atît de surprins ca și el. Dacă A.D.P. vorbea serios, in mai puțin de trei zile se petrecuse o adevărată conversiune. Probabil că „spectacolele" la care asistase îl entuziasmaseră într-atît, încît se hotărîse să-și încerce odată norocul în teatru Dar nu înțelegeam ce-l făcea să creadă că piesele pe care le va scrie vor constitui adevărata lui capodoperă. Și cînd va avea timp să le scrie atît de repede, în cîteva luni, poate chiar mai repede, dacă-i ceruse lui Horia să-i anunțe primul volum de *Teatru* în programul de iarnă ?

Ecaterina intră tăcută, aducînd pe o tavă minusculă dulceața, cafeaua și paharul cu apă. De cum și-a ridicat ochii am ghicit că ascultase conversația la telefonul din dormitor.

— Voiam s-o chem pe Aneta, spuse roșind, și cînd am ridicat receptorul l-am auzit pe domnul Director. Va să zică, adăogă zîmbind misterios, scrie piese de teatru. Dar de ce nu ne-a spus asta și nouă ?

— Poate voia să ne facă o surpriză, am încercat să glumesc. Tăcu cîtva timp, privindu-mă lung, iscoditor.

— Eu îl cunosc mai bine ca dumneavoastră, și vă spun că altceva e la mijloc O să vă convingeți mai tîrziu...

Ce satisfacţie ar fi avut Ecaterina dacă l-ar fi putut asculta, chiar în seara aceea, dîndu-mi instrucţiuni pe atît de misterioase pe cît erau de precise! Dar Pandele m-a chemat la telefon acasă, cîteva ceasuri mai tîrziu. N-am apucat să-l întreb cum se simte şi ce mai face, căci m-a întrebat el de la început dacă am asistat vreodată la jocul Căluşarilor.

— N-am asistat, dar cunosc jocul. Adică, am văzut fotografii, am citit despre Căluşari, am văzut chiar cîteva dansuri la cinematograf.

— Ştii deci, m-a întrerupt nerăbdător, că în fiecare ceată se află un personaj care n-are voie să vorbească...

— Ştiu. I se spune „Mutul"

— Exact. Mutul. Şi acum, ascultă-mă bine. Îţi pregăteşti o mică valiză cu ce crezi că ai nevoie pentru cîteva zile. Nimic elegant, căci nu te invit la o recepţie mondenă. Mîine după-amiază, probabil pe la 3:30—4:00, va veni să te ia de-acasă — evident nu spui nimic Ecaterinei, îi spui doar că te duci pentru cîteva zile la un prieten — va veni să te ia cu maşina un tînăr foarte brun. Va suna la uşă şi va întreba de D-ta. Dar astea vor fi singurele cuvinte pe care le vei auzi de la el. (Evident, în afară de cazul — bate-n lemn! — că ar fi un accident pe şosea şi va trebui să dea informaţii). Tînărul nu va vorbi deloc în tot timpul călătoriei, pentru că, pentru diferite motive (prea complicate ca să ţi le explic la telefon), în sfîrşit, pentru anumite motive, *practică un ritual al tăcerii*... Nu e nimic misterios la mijloc, adăogă cu oarecare timiditate. Este doar vorba, cum spuneai dumneata, de funcţia rituală a spectacolului...

— M-a mişcat mult scrisoarea dumneavoastră de ieri, i-am spus profitînd de o scurtă pauză.

— Bravo! Eram de altfel sigur că aşa va fi... Pe mîine, deci. Şi, vezi, nu te trăda faţă de Ecaterina. Fii cît se poate de natural... Călătoria durează cam trei ceasuri, adăogă.

7

În realitate, a durat mai puțin, dar n-am știut niciodată cît. Eram desigur extrem de obosit, pentru că — lucru care mi se întîmplă foarte rar — aproape nu închisesem ochii toată noaptea. Insomnie provocată, probabil, de convorbirea cu A.D.P. Trecuse de patru dimineața cînd am pus ceasul deșteptător să sune la 10:00. Dar nu cred că am adormit înainte de 6:00 ; soarele răsărise de mult și strada începea să se însuflețească. Am ajuns în strada Fîntînelor puțin înainte de amiază. Am desfăcut distrat corespondența și, la plecare, i-am spus Ecaterinei că voi petrece cîteva zile la Sinaia, invitat de un prieten. Am încercat să par, cum îmi recomandase A.D.P., cît mai natural, dar din privirile bănuitoare ale Ecaterinei am înțeles că nu reușisem s-o conving.

— La ce adresă în Sinaia ? a început să mă descoase. Pentru că au fost deja trei telefoane, și le-am spus la toți să telefoneze din nou după ora 2:00, să vorbească cu dumneavoastră. Și acum, ce am să le spun ?

Am ridicat încurcat din umeri.

— Spune-le că am plecat la un prieten, să mă odihnesc, și că îi rog să-mi telefoneze după trei zile.

— Și dacă vă caută Maestrul ?

— N-are să mă caute ! am asigurat-o zîmbind, fără să-mi dau seama că mă trădasem.

Ecaterina mă privi din nou sever în ochi, aproape cu duritate.

— Va să zică, v-a telefonat.

Am încercat să ies din încurcătură prefăcîndu-mă că izbucnesc în rîs.

— Pentru că orice ţi-aş răspunde tot n-ai să mă crezi, prefer să nu răspund deloc...

Apoi i-am strîns mîna cu căldură (ştiam cît este de sensibilă la acest gest amical) şi am plecat. Dar cu cît mă apropiam de casă, cu atît mă umilea şi mă exaspera gafa pe care o făcusem. După ce mi-am pregătit valiza, am pus ceasul să mă deştepte la 3:00 şi m-am trîntit pe pat. M-aş fi putut odihni cel puţin o oră dacă aş fi izbutit să adorm imediat. Şi atunci, probabil, n-aş fi auzit bătăile timide în uşă. Dar am recunoscut semnalul şi am sărit emoţionat din pat. În prag zîmbea Valeria şi, aşa cum era arsă de soare, dinţii păreau şi mai sclipitori.

— Am venit azi dimineaţă, pentru două zile, spuse. Şi am voit să-ţi fac o surpriză. Te-am căutat întîi în strada Fîntînelor, dar mi-a spus Ecaterina că ai să pleci, sau ai plecat deja, la Sinaia...

— Plec într-o jumătate de oră. Vine o maşină să mă ia.

— Nu vrei să mă iei şi pe mine ?

— Imposibil ! am exclamat. Am să-ţi explic mai tîrziu de ce.

Părea atît de dezamăgită încît a trebuit să-i mărturisesc, măcar în parte, adevărul. I-am spus că A.D.P. a plecat, pe neaşteptate, acum patru zile ; că se află într-o localitate, pe care se încăpăţînează s-o păstreze secretă, dar că face asta, probabil, pentru că e vorba de o experienţă nouă,

căci, lucru pe care nu mi l-aş fi putut imagina pînă acum cîteva zile. A.D.P. *s-a apucat să scrie teatru !* Am subliniat cu emfază ultimele cuvinte, dar Valeria nu părea prea intrigată de această subită conversiune.

— În fond, mi-am întrerupt vacanţa pentru ca să te văd o jumătate de oră.

— Dar, ca să utilizez aceeaşi expresie, *în fond*, de ce-ai venit aşa, pe neaşteptate ?

— Îmi era dor de tine şi voiam să-ţi fac o surpriză...

Simţeam că stă să izbucnească în plîns şi am cuprins-o în braţe. Din fericire, puţin timp în urmă am auzit bătăi la uşă.

— A venit să mă ia, i-am şoptit. Să nu te mire dacă nu ţi-l prezint. Nu ştiu cine e, nici cum îl cheamă. Şi mi-a spus A.D.P. că n-are voie să vorbească.

Apoi am deschis uşa şi am tresărit dînd cu ochii de el. Era într-adevăr foarte brun, aproape negru. Dacă l-aş fi întîlnit pe stradă, n-aş fi crezut că e român. S-a înclinat uşor, zîmbindu-mi, şi m-a întrebat :

— Domnul Eusebie Damian?

— Eu sunt. Şi domnişoara este logodnica mea, Valeria Nistor.

S-a înclinat din nou, mai profund. Valeria îl privea fascinată, ca pe un prinţ oriental.

— Şi acum, scumpa mea, i-am spus, după ce-am îmbrăţişat-o, noi trebuie să plecăm. Te rog nu uita să pui cheia unde trebuie, am adăogat în şoaptă.

Maşina ne aştepta la colţul străzii. O maşină elegantă, aproape nouă ; probabil, o marcă străină.

— Cunosc dispoziţiile, i-am spus cînd tînărul a deschis portiera, indicîndu-mi din ochi locul, în faţă, alături de el. Maşina era încărcată cu diferite pachete, pături şi feţe mari

de pernă umplute şi legate cu sfoară, ca nişte saci. După ce-am ieşit din oraş am încercat, fără succes, să ghicesc direcţia pe care o luasem. Mi se închideau pleoapele de somn, şi probabil că puţin timp în urmă am adormit, pentru că am simţit palma tovarăşului meu bătîndu-mă uşor pe genunchi.

— Îmi cer iertare, şoptii. Sunt foarte obosit, am avut o insomnie teribilă, pînă dimineaţa...

Tînărul clătină înţelegător din cap, apoi îmi arătă cutia care se afla între noi, făcîndu-mi semn s-o deschid. Erau două termosuri, două pahare, două ceşti şi cîteva sandwichuri învelite în celofan. Am deschis unul din termosuri ; era plin pînă în vîrf cu cafea fierbinte.

— Nu se putea ceva mai nemerit ! am exclamat umplîndu-mi ceaşca. Şi dumneata ?

A clătinat zîmbind din cap, apoi, încruntîndu-se, şi-a ţintuit privirile în faţa lui, pe şosea. Maşina se apropia de un convoi de camioane ; trebuia să-şi micşoreze viteza, şi asta părea că-l contrariază. Totuşi, după ce-a văzut că-mi băusem cafeaua, s-a întors din nou, zîmbind, către mine, şi mi-a arătat cel'alt termos. Am umplut un pahar cu apă.

— Dumitale nu ţi-e sete ? l-am întrebat întinzîndu-i paharul.

Nu-i era, şi l-am golit eu, pe îndelete. După aceea, nu mai ştiu precis ce s-a întîmplat. Îmi aduc aminte că, după ce-am pus la loc termosul cu apă, ceaşca şi paharul şi am închis cutia, mi-am lăsat uşor capul pe speteaza scaunului. Foarte probabil că am adormit din nou, şi m-a lăsat să dorm cît timp maşina înainta încet în urma camioanelor. Dar cînd i-am simţit din nou palma lovindu-mi ferm genunchii, şi m-am trezit brusc, camioanele dispăruseră şi şoseaua se deschidea netedă în faţa noastră. Mi-am cerut

din nou iertare și am privit mirat peisajul : nu-l recunoșteam. Nu înaintam în orice caz spre Sinaia, așa cum îmi închipuisem. Șoseaua șerpuia printre dealuri mărunte acoperite cu vii și livezi de pruni Ca să nu adorm din nou, am început să-mi înțep cu unghiile amîndouă pulpele deodată. Și totuși, după cîtva timp m-am trezit că-mi mișcam degetele, unul după altul, încercînd să număr, în gînd, pînă la o sută Număram încă în clipa cînd tînărul a deschis portiera și mi-a făcut semn să cobor. Alături de el l-am recunoscut imediat pe Serdaru , era îmbrăcat într-o salopetă veche, decolorată.

— Nă vă simțiți bine ? mă întrebă Serdaru văzîndu-mă ieșind anevoie din mașină și împleticindu-mă de la primii pași.

— Mor de somn ! Cad din picioare de somn ! am repetat fără să mai încerc să zîmbesc. Și mă întreb de ce... E adevărat, am avut o teribilă insomnie azi noapte, dar, oricum, tot am apucat să dorm cîteva ceasuri Și am băut nu mai știu cîte cafele

— Așa se întîmplă cînd schimbați, cum spuneți dumneavoastră, bucureștenii, preciză clipind misterios din ochiul stîng, fără să înțeleg de ce, cînd schimbați „aerul"... Aici, o să vedeți (și iar îmi făcu semn cu ochiul), aici, e altfel de „aer"...

Am privit în jurul meu și nu mi s-a părut că mă aflu într-o regiune de munte. Pe cît am putut recunoaște în toropeala care mă stăpînea, colinele semănau mai degrabă cu movile de argilă și nisip. Zăream, la oarecare distanță, mai multe magazii, iar, în depărtare, un coș de fabrică.

— De aici înainte sunteți în grija mea, spuse Serdaru întinzînd brațul și arătîndu-mi camioneta la vreo 20 de metri, ascunsă între arbori. Drumul e prost, căci nu s-a terminat încă șoseaua. Trebuia să fie gata astă primăvară,

dar nu știu prea bine ce s-a întîmplat și s-au întrerupt lucrările. Și, vă închipuiți, adăogă, după atîtea ploi...

De-abia apropiindu-ne de camionetă mi-am dat seama că mașina cu care venisem dispăruse.

— Și nici n-am apucat să-i mulțumesc ! spusei.

— Nu face nimic, mă liniști Serdaru. O să-i mulțumiți la miezul nopții, după ultimul spectacol...

8

După cît îmi pot da socoteala, văzîndu-mă în ce hal de oboseală eram, A.D.P. mă lăsase să dorm pînă la 10 30. M-a trezit el, zguduindu-mă cu putere.

— Acum, somnoros sau nu, obosit ori odihnit trebuie să te scoli ! S-a terminat partea întîia, pentru „marele public". ca să zic așa ; adică pentru întreaga Tabără. Fragmente din cîteva drame istorice și comedii scurte. într-un act. Toate admirabil jucate... Dar acum se pregătește partea a doua. Nu-ți spun nimic, dar ai să vezi !...

Dormisem îmbrăcat pe un pat de campanie. într-o sală destul de spațioasă, dar care nu era desigur un dormitor, pentru că, în afară de alte două paturi nu zăream decît lăzi, mici și mari, butoaie și saci. Era, probabil, o magazie; căci distingeam felurite mirosuri — de untdelemn, de cutii de conserve, de pături și rufărie curată. Deasupra ușii, atîrna un singur bec, destul de slab. Cînd am ieșit, A.D.P. a căutat comutatorul, a stins lumina, apoi a aprins o lampă de buzunar și mi-a luat brațul.

— Acum trebuie să umblăm cu mare băgare de seamă, mi-a șoptit. În partea aceasta a Taberei, felinarele se sting la 10:45 ; doar timpul necesar ca fiecare spectator să ajungă la dormitorul lui.

Mă lăsam condus, neîndrăznind să-mi ridic privirile din conul de lumină al lanternei.

— Aici, pe dreapta, continuă Pandele, ai s-o vezi mîine, este sala de gimnastică. Aici au loc, de două ori pe săptămînă, reprezentațiile pentru marele public. Dar adevăratele spectacole sunt improvizate *extra muros*, în afara Taberei, într-o clădire ruinată și părăsită de mai mulți ani. A fost, mi-au spus, un fel de hangar pentru auto-camioane și cisterne ; băieții au recunoscut alături urmele atelierului de reparații și al unei pompe de benzină... Dar de acum înainte, adăogă Pandele, n-o să mai avem nevoie de lanternă. Ține ochii închiși cîteva clipe, și apoi te obișnuiești cu întunerecul.

Am privit înfiorat în jurul meu. Nu mai văzusem de mult, departe de oraș, o noapte clară de August, fără lună, luminată doar de stele. Foarte curînd am început să disting departe, profilîndu-se pe cer, linia ondulată a dealurilor și, mai aproape de noi, stîlpii de telegraf, cîțiva plopi crescuți la întîmplare, pe cîmp, iar în față, la vreo cîteva sute de metri, conturul unei clădiri bizare, căci părea alcătuită din mai multe blocuri, unul destul de înalt, celelalte retezate la diferite înălțimi.

— Cînd a izbucnit incendiul, îmi explică Pandele, au sperat că-l vor putea stăpîni, și s-au concentrat asupra porțiunii unde știau că sunt camioanele. De aceea au putut salva zidurile și o parte din acoperiș. Restul a ars mai mult sau mai puțin radical, după cum bătea vîntul. Dar, din fericire pentru Ieronim, a adăogat, a rămas în picioare scheletul de fier...;

Am grăbit amîndoi pasul, și cu cît înaintam cu atît auzeam mai strident și mai numeroși greieri. Curînd, ne aflam în dreptul ruinei.

— Ne așteptau pe noi, șopti Pandele. Probabil că toți ceilalți sunt la locurile lor... Eusebiu, adăogă, să nu mă

întrebi nimic ; am să-ți povestesc cu mai tîrziu. Este pur și simplu extraordinar ! Dar să fii foarte atent în timpul spectacolului, pentru că mă îndoiesc că vei înțelege de la început.

— Păcat că mă simt atît de obosit ! Mă lupt cu somnul...

— Să te lupți și să-ți invingi somnul, mă întrerupse Pandele. Este prea important — și pentru dumneata și pentru mine !

Nu mi-am dat seama de vastitatea ruinei decît după ce-am intrat. S-ar fi spus că pătrundeam într-o peșteră, ai cărei pereți îi ghiceam cînd aproape de noi, în dreapta și în stînga noastră, cînd destul de departe, și a cărei boltă se înălța cu cît înaintam. Mi-am dat seama că înaintam între două șiruri de bănci, cele mai multe goale, dar ghiceam că, în urma noastră, băncile se umpleau, aproape fără zgomot, de spectatori rămași pînă atunci în întuneric, lipiți de ziduri. Și deodată cineva se apropie de noi și șopti.

— Aici, Maestre. V-am rezervat două fotolii...

Am zîmbit, așezîndu-mă ; erau scaune de grădină, prevăzute cu perne. Deși fotoliile noastre se aflau în al doilea rang, eram totuși departe de scenă. Ne despărțeau poate zece, doisprezece metri de un podium slab luminat, care mi se părea că alcătuiește scena. Sau, cel puțin, o parte de scenă, pentru că ghiceam în fund, între două cortine improvizate, primele trepte ale unui amfiteatru. Uneori mi se părea că, deasupra noastră, zăresc sclipind stelele. Iar alteori simțeam o adiere de vînt și parcă pereții începeau să tremure de sus în jos, ca faldurile unei perdele. Cînd ochii mi se obișnuiseră cu spațiile de întuneric, am descoperit în dreapta scenei un grup compact de umbre. Dacă n-aș fi fost atît de istovit aș fi încercat să descifrez și celelalte misterioase forme care, mi se părea, se însuflețeau pe rînd în mai multe colțuri ale scenei.

Atunci, pe neaşteptate, am recunoscut vocea Niculine şi am tresărit, emoţionat.

— **Ca şi altă dată, vom începe cu un exerciţiu de anan**nezā. Ne vom reaminti, aşa cum am învăţat să ne reamir **tim, rolul cîtorva animale în istoria universală** : lupoaica. întemeierea Romei, asinul pe care a intrat Isus în Ierus: lim, cămila Sfîntului Nil, calul lui Napoleon...

— Atenţie ! atenţie ! am auzit mai multe voci, pronur ţînd laolaltă, dar atît de perfect, cuvintele încît părea singură puternică, polifonică voce. Atenţie ! Aţi ghic aluzia : este faimoasa expresie a lui Hegel : prin Napoleo Spiritul Universal a intrat călare în Istorie.

— De data aceasta, continuă Niculina, povestea noast începe cu un catîr, dar nu se va încheia cu Hegel.

— Cu Georg Wilhelm Friedrich Hegel, rosti solem Corul. Nu se va încheia cu el, cu marele Hegel.

— Povestea începe cu un catîr, reluă Niculina. M precis, istoria noastră, a Românilor, începe cu un cati Căci despre acest catîr au scris doi mari istorici bizantii din secolul VI.

— Theophanes şi Theophylactus Simocatta... silabi Corul.

— Iată ce spun, începu Niculina schimbîndu-şi p nesimţite timbrul vocii. Era pe la anul 580. Hoardele Av rilor prădau şi pustiau Imperiul Oriental...

Atunci a început să pîlpîie, parcă foarte departe, di colo de amfiteatrul ascuns de cortine, o vîlvătaie roşie, ı s-au auzit murmure neînţelese, în care s-ar fi spus că amestecau vocile şi strigătele multor mii de oamer, lamentaţii şi ţipete repede sugrumate.

— Dar Roma cea Nouă veghea ! izbucni Corul. Impe riul roman de Răsărit veghea ! Bizanţul biruise şi de da această somnul.

— Doi generali romani...
— Comentiol și Martin...
— Doi generali și-au ascuns legiunile în codrii munților Balcani...
De cîteva clipe mi se părea că zăresc, în dreapta și în stînga noastră, furișîndu-se pe lîngă pereți, un șir nesfîrșit de umbre. Pandele își apropie capul de mine și șopti :
— Sunt cei mai buni elevi ai lui Vladimir. Sunt toți excelenți înotători. Ai să-i vezi acum !...
— Și într-o zi, continuă Niculina, sau poate era spre seară, înainte de căderea nopții, legiunile s-au năpustit asupra Avarilor. Și, spun cei doi istorici bizantini, victoria ar fi fost sigură dacă...
— Amintiți-vă ! a strigat Corul cu un timbru metalic, ca de trîmbiță. Amintiți-vă de calul lui Napoleon !
— Victoria ar fi fost sigură dacă nu intervenea catîrul.
— Ca toți catîrii, adăogă în șoaptă Corul, era împovărat. Purta de ceasuri, purta de zile și nopți, sarcina stăpînului...
— Povara se desprinse, reluă Niculina și alunecă, fără ca stăpînul să observe. Și atunci unul din soldați îi strigă din urmă, și cu toată puterea, îi strigă să se întoarcă și s-o ridice. I-a strigat : *torna, torna, fratre !*
— I-a strigat cu toată puterea, scandă Corul, i-a strigat : *Torna, torna, retorna fratre !*
— Și alți soldați, continuă Niculina, au repetat chemarea — *torna, torna, fratre !* — și atunci cei din fruntea coloanei au auzit strigătul...
— *Torna, torna, retorna, fratre !* repetă Corul din ce în ce mai repede și sacadat.
— Și au crezut că s-a dat ordinul de retragere, continuă Niculina cu o voce tulbure, parcă sugrumată de emoție, și s-au întors din drum, strigînd și ei: *torna, torna, fratre!* și s-a produs învălmășeala...

De cîtva timp mi se părea că visez, căci acea masă de umbre care se adunase începuse să se agite, murmurînd : *torna, torna, retorna fratre !*, şi îndreptîndu-se spre noi ca o singură, monstruoasă făptură. În cîteva clipe cuprinse şi înghiţi Corul şi pe Niculina şi înainta cu zgomot surd de călcîie lovind tot mai ameninţător pămîntul. Mi s-a părut că dintr-un moment la altul voi fi surprins de acea caracatiţă uriaşă cu braţele ciuntite care se apropia tot mai repede de mine. Atunci am sărit în picioare, am început să strig — *torna, torna fratre !* — şi, întorcînd spatele scenei, am încercat să fug spre ieşire. Mi s-a părut că întreaga sală se golise şi spectatorii alergau, unii împingîndu-se din spate, alţii alături de mine. Dar nu-mi dau seama cît am alergat. Cred că nu reuşisem încă să ies din acel uriaş hambar, cînd m-am împiedicat şi am căzut.

9

— Probabil că mi-am pierdut cunoştinţa, am şoptit dînd cu ochii de Serdaru.

— Dormeaţi atît de profund, încît Maestrul n-a mai încercat să vă trezească. Dar ce s-a întîmplat ? mă întrebă.

Mă orbea lumina dimineţii şi-mi frecam în neştire ochii.

— Cînd am văzut mulţimea aceea năpustindu-se asupra noastră, şi am văzut cum fug toţi în jurul meu am încercat să mă salvez, şi am fugit şi eu...

Serdaru mă privea zîmbind.

— Făcea şi asta parte din spectacol. Dar nu fugeau către ieşire. Se răspîndeau pe lîngă pereţi ca să se poată furişa apoi spre scenă. Se pregătea tabloul II. Şi de-abia cu tabloul II începea adevăratul spectacol. Păcat, mare păcat !... Acum, vă las, adăogă. Duşul e pe coridor. Mă reîntorc într-un sfert de ceas.

Mă aflam într-un dormitor cu şase paturi, dar toţi ceilalţi se treziseră şi plecaseră de mult, căci paturile erau făcute. Umilit de naivitatea şi oboseala mea, m-am spălat şi m-am îmbrăcat cît am putut de repede. Apoi am traversat coridorul şi am ieşit în curte.

— Bravo ! m-a întîmpinat Serdaru cu, mi s-a părut, o

sinceră bucurie. Trei minute mai devreme, e semn bun! Mi-au spus că puteţi lua ceaiul în sufragerie.

— Ce face Maestrul? l-am întrebat cu oarecare sfială. Probabil că l-a surprins zăpăceala şi prostia mea.

— Îi pare şi dînsului rău. De altfel, o să-l vedeţi mai tîrziu, o jumătate de ceas înaintea prînzului. Acum lucrează, adăogă Serdaru coborînd uşor glasul. E de necrezut cît a putut scrie aci, în ultimele trei zile.

În sufragerie ne-am aşezat la o masă de lingă fereastră. Eram încă ameţit de intensitatea luminii. Curînd Niculina s-a apropiat de noi cu o tavă încărcată.

— Îmi cer iertare, i-am spus înclinîndu-mă. Nu ştiu ce-am avut aseară. Probabil oboseala...

Niculina aşeză tava în faţa mea şi-mi strînse mîna.

— Ne pare rău şi nouă. A fost unul din cele mai reuşite spectacole din vara aceasta. Şi marea surpriză a fost, pentru noi toţi, dialogul dintre Hegel şi reprezentanţii istoriografiei contemporane. Spun surpriză, pentru că scena a fost introdusă în ultimul moment. Fusese repetată în mare taină, în camera lui Ieronim...

Ceaiul nu era prea fierbinte, dar pîinea de casă, untul şi mierea mi s-au părut tot atît de bune ca în vremea copilăriei.

— Evident, interveni Serdaru, pentru că n-aţi asistat decît la primul tablou, nu puteţi înţelege că, în întregimea lui, spectacolul ilustrează modul de a fi al evenimentelor istorice şi totodată structura istoriografiei.

— Poate o să zîmbiţi, am îndrăznit prinzînd deodată curaj, dar eu încă nu-mi dau seama de sensul spectacolului. De ce aţi început cu *torna, torna fratre?*

Aşa cum mă aşteptam, s-au privit zîmbind unul pe altul.

— Explică-i tu, spuse Serdaru, că ești mai meșteră.

— Dar de unde să încep ? Să încep cu începutul... Vă aduceți aminte din liceu ce importanță are, pentru noi Românii, mărturia cronicarilor bizantini : este primul document de limbă arhaică românească : de stră-română. Și faptul că strigătul *torna, retorna fratre !* a fost înțeles de întreaga armată, confirmă de asemenea prezența masivă a populației, să-i spunem stră-română, în secolul VI, în peninsula balcanică.

Atunci mi-am dat seama că bluza era atît de transparentă încît i se întrevedeau în întregime sînii : probabil că Niculina nu purta soutien-gorge. Am roșit brusc și mi-am plecat privirile în farfurie, din fericire mai rămăsese o felie de pîine și puțin unt. Dar este probabil că atunci mi-a scăpat înțelesul cîtorva fraze în legătură cu interpretările date de istorici și filologi acestor trei cuvinte : *torna* (ori : *retorna*) *fratre*.

— Acum, ceea ce este și mai important, este pluralitatea semnificațiilor acestui eveniment. Pe de o parte, o tragedie, — înfrîngerea unei armate romane — devine unul din cele mai prețioase și mai exaltate documente ale istoriografiei românești. Pe de altă parte, documentul ilustrează admirabil precaritatea și caracterul fortuit al istoriografiei : dacă acel catîr nu-și pierdea povara, nu se putea dovedi existența atît de timpurie, în secolul VI, a stră-Românilor și a limbei stră-române. Dar mai ales este revelatoare lumina pe care o aruncă asupra structurii evenimentului istoric în general : orice accident, oricît ar fi el de neinsemnat sau de ridicol, poate avea consecințe considerabile pentru istoria unui popor sau, în anume cazuri — bunăoară, nasul Cleopatrei — pentru un continent sau o civilizație.

— Dar, îndrăznii s-o întrerup, deşi n-am văzut urmarea, nu înţeleg cum aceste interpretări ale evenimentului istoric şi al istoriografiei, ar putea constitui subiectul unui spectacol dramatic.

Niculina privi cu înţeles spre Laurian.

— Cel mai bun lucru ar fi să-ţi povestească el tot ce-a urmat. Eu trebuie să mă duc ; mă aşteaptă băieţii.

N-am înţeles prea bine ce mi-a povestit Serdaru, desigur nu numai din vina lui. Mă surprindeam cîteodată cu gîndul la Pandele, la neaşteptata lui inspiraţie literară, alteori revedeam bluza transparentă şi sînii Niculinei. Mai tîrziu, la Bucureşti, l-am întrebat pe A.D.P., dar el văzuse altfel spectacolul şi nu înţelesese întotdeauna legătura dintre tablouri. Pe scurt, următorul tablou punea în scenă alte episoade celebre ilustrînd rolul animalelor în istoria universală : căprioara care indicase Hunilor ieşirea din bălţile Meotide ; zimbrul pe care-l fugărise Dragoş, fundînd astfel principatul Moldovei. Apoi, în al treilea tablou, o serie de dansuri, pantomime şi cîntece arătau ce admirabile capodopere folclorice au produs asemenea mituri şi legende. Iar al patrulea tablou ilustra, *„cît se putea de dramatic"*, a subliniat Serdaru, confruntarea între valorizarea artistică şi filozofică, pe deoparte, şi interpretarea istoriografică, pe de altă parte, a acelor evenimente exemplare.

— Bine, bine, l-am întrerupt tîrziu. Toate acestea sunt cît se poate de interesante. Şi, pentru că spui dumneata, pot inspira chiar spectacole dramatice... Dar de ce-aţi ales tocmai această temă a istoriografiei şi a evenimentelor exemplare ? Mi se pare o temă didactică, o problemă, în fond, minoră, periferică...

— Dimpotrivă, răspunse Serdaru cu un glas ferm şi, mi s-a părut, aproape patetic. Este problema cardinală a

timpului nostru. Pentru că, *dacă Hegel are dreptate, sun-tem pierduți !...*

Nu prea înțelegeam, dar l-am lăsat să continuie. Următorul tablou ilustra tocmai această confruntare cu Hegel. Dar mi-a fost peste putință să mi-o imaginez reprezentată, pusă în scenă.

— Trebuie să vă mărturisesc, recunoscu Serdaru, că eu nu l-am citit pe Hegel. Nu cunosc decît fragmentele pe care ni le-a tradus și comentat Ieronim. Dar cred că înțeleg *sistemul lui de gîndire*, pentru că l-am trăit de atîtea ori, în viața de toate zilele, și mai ales l-am retrăit repetînd anumite spectacole sub direcția lui Ieronim... Cel mai bun lucru ar fi să-l ascultați pe el, pe Ieronim Thanase, explicîndu-vă interpretarea hegeliană a Istoriei.

Mi s-a părut curios că același lucru mi l-a spus și Pandele în cursul aceleiași zile. Dar înainte de a mă conduce în camera unde lucra A.D.P., Serdaru mi-a arătat sala de gimnastică și piscina Taberei. Am înțeles că el făcea parte din echipa antrenorilor sportivi ai Uzinelor Uricani, iar Niculina și „băieții" lucrau în timpul verii, cu ansamblul dramatic al Taberei. Surpriza am avut-o la piscină. M-au impresionat eleganța și viteza cu care înotau cîțiva din elevii lui, și faptul că nu păreau obosiți nici măcar după ce-au repetat de mai multe ori cursa de 100 de metri. Dar încă nu știu ce să cred despre secretul acestor performanțe, secret pe care mi l-a destăinuit Serdaru, cu rugămintea de a-l păstra pentru mine. (Pe drept cuvînt, de altfel ; nu numai că nimeni nu l-ar fi crezut, dar risca să-și piardă slujba). Cînd descoperea vreun elev cu reale însușiri, Serdaru îl ducea în fața bazinului cu pești de la intrarea Taberei și-l îndemna să-i privească mult timp înotînd, apoi să-și închipuie — mai precis, să se lase purtat de imagi-

nație, să viseze — că, în piscină, elevul *își va purta și el trupul cu aceeași ușurință și spontaneitate ca un pește.*

— Este un exercițiu de auto-sugestie, i-am spus, așadar un fel de rit magic.

— Este și asta, dar secretul e mai adînc : este un exercițiu de anamneză...

10

— Ca noi toți, a remarcat A.D.P. în acea dimineață, băieții abuzează de clișee. Dar de multe ori au dreptate : marele secret al tuturor tehnicilor, fiziologice și spirituale, este anamneza.

Acum, la lumina amiezii de vară, mi s-a părut mai tînăr și mai odihnit ca niciodată. Avea un teanc de foi scrise în fața lui, pe birou, iar alături o mapă destul de voluminoasă. Îmi pregătisem mai multe întrebări : ce i-au spus la telefon și de ce-au venit să-l ia cu camioneta ? care e povestea Niculinei ? de ce-a pomenit de *Queste* ? ce-l face să creadă că viitoarele lui capodopere vor fi piesele de teatru ? — și altele de acest fel. Dar A.D.P. nu mi-a dat răgaz să-l întreb. A vorbit el aproape tot timpul ; eu m-am mulțumit să răspund la întrebările lui. Am apucat, totuși, să mă scuz pentru scena din noaptea trecută.

— M-a surprins și pe mine, dar Ieronim o interpretează altfel : ai fost atît de impresionat de spectacol încît ai retrăit aievea retragerea dezastruoasă a cohortelor romane. Dar n-a fost o anamneză, ci o experiență comparabilă unei posesiuni ; de aceea nu te-ai deșteptat decît tîrziu, azi dimineață, și ai ratat restul spectacolului. Așa

că, aş spune, inițierea dumitale în acest fel de teatru a fost un eşec...

— Nici nu bănuiţi cît de rău îmi pare, am îngăimat.

— Nu face nimic, vor mai fi ocazii. Dar îmi pare rău pentru că, ratînd spectacolul de asearǎ, tot ce-ţi voi spune, sau vei citi aici (şi-mi arătă mapa şi foile scrise) despre posibilităţile teatrului, ţi se vor părea simple consideraţii teoretice. Dar, în sfîrşit, avem alte lucruri urgente de discutat...

Şi-a aprins ţigara (il vedeam pentru prima oară fumînd) şi m-a privit zîmbind.

— Cum merg lucrurile acasă ? Ce face Ecaterina ?

Am roşit, dar i-am mărturisit adevărul. S-a mulţumit să înalțe, rîzînd, din umeri ; nu părea supărat. Am profitat de acea scurtă pauză şi i-am rezumat conversaţiile telefonice cu Ghiţă Horia.

— Da, am vrut să-l fac curios, ca să se dea peste cap şi să publice primul volum de *Teatru*.

— Dar cînd aţi avut timp ?...

— Ca să scriu primul volum ? m-a întrerupt foarte bine dispus. Nu l-am scris încă, dar dacă voi putea rămîne aici, aşa cum doresc, încă două, trei săptămîni, il termin. În orice caz, am deja destul material gata de tipar. Uite aici, şi-mi arătă mapa, sunt vreo 200 de pagini, e drept scrise cu mîna şi nu prea multe rînduri pe pagină. Acest text constituie o lungă *Introducere* la o artă şi tehnică dramatică potrivită timpului nostru...

— Dar cînd ?... încercai din nou să-l întreb.

— Eusebiu ! m-a întrerupt cu un glas tainic, emoţional. Ţi-am scris deja că e vorba de o experienţă decisivă pentru mine şi pentru dumneata. Tot ce-am să-ţi spun acum rămîne numai între noi. Ai să vezi că e vorba de ceva extrem de important. *Introducerea* aceasta nu e scri

să de mine. Dar ca explică dramele pe care le scriu acum şi, în orice caz, trebuie publicată sub numele meu, ca să poată apare repede şi, mai ales, să fie citită şi luată în serios. Dacă ar apărea sub numele autorului — ceea ce mă îndoiesc că ar fi posibil în momentul de faţă — *Introducerea* aceasta ar trece neobservată. Evident, mai tîrziu, poate chiar la ediţia a doua, voi revela numele autorului. Chiar faptul că-ţi povestesc toate acestea, şi că am să te rog să păstrezi cu cea mai mare atenţie manuscrisul original şi să mi-l înapoiezi printr-un curier îndată ce-l vei dactilografia, chiar faptul acesta arată, îmi place să cred, că nu e vorba de un plagiat.

Tăcu brusc, şi-şi stinse absent ţigara.

— Dar piesele pe care le scriu acum, reluă, sunt inspirate de această teorie a spectacolului dramatic, teorie pe care ai s-o cunoşti citind *Introducerea*. Spun „piese", la plural, pentru că, deşi pot fi citite şi reprezentate separat, îşi descoperă adevărata semnificaţie numai cînd sunt judecate în grup. Deocamdată, în primul volum vor fi patru sau cinci piese, dar seria va fi continuată în volumele următoare. Dacă aş fi fost tînăr, aş fi putut scrie 60—70 de piese, şi toate ar fi alcătuit laolaltă o singură operă.

Eram gata să-l întrerup, să-l asigur că are înaintea lui încă destui ani productivi, şi dacă reuşeşte să scrie patru, cinci piese în cîteva săptămîni, va putea scrie 60—70 în următorii cinci ani. Dar n-am apucat să rostesc un singur cuvînt.

— Ideea acestui fel de literatură dramatică, a continuat, am avut-o chiar în noaptea cînd am ajuns aici, după ce-am asistat la primul spectacol. Pe scurt, îţi pot spune că atunci am înţeles, ca într-o străfulgerare, sensul multor întîmplări din viaţa mea. Apoi, chiar în noaptea aceea, stînd de vorbă cu Ieronim Thanase, autorul manuscrisului

(şi-mi arătă din nou mapa), m-am convins că experienţa mea nu constituie o excepţie. *Oricine, orice spectator, ce cititor*, sublinie cuvintele, poate avea o revelaţie similară. Atunci mi-am dat seama de importanţa acestui tip de spectacol pentru toţi contemporanii noştri, din toate ţările şi din toate continentele.

Se opri o clipă, mă privi adînc în ochi, apoi rosti cu gravitate.

— Dragul meu, în zilele noastre, spectacolul este singura noastră şansă de a cunoaşte *libertatea absolută*, şi acest lucru se va adeveri şi mai mult în viitorul apropiat. Precizez : *libertatea absolută*, pentru că n-are nimic de-a face cu libertăţile de ordin social, economic sau politic.

— Este pur şi simplu extraordinar ! am şoptit, [illegible] emoţionat.

— Ai să te convingi şi dumneata, şi poate mai curînd decît te aşteptai. Dar despre toate astea, o să mai stăm de vorbă... Deocamdată, iată ce te rog. Dacă nu ai nimic contra, o maşină — o altă maşină, nu cea cu care ai venit — te va duce mîine după-amiază la Bucureşti. Îţi voi încredinţa manuscrisul *Introducerii*, şi am să te rog să-l dactilografiezi cît vei putea de repede, fără ca cineva să şi poată arunca ochii pe original. Dacă telefonează Ghiţă, răspunzi că prepari pentru tipar *Introducerea*, şi îi indici, aproximativ, numărul de pagini. Îl asiguri că foarte curînd, poate într-o săptămînă, vei primi şi manuscrisul primei piese. Dacă îţi cere detalii despre *Introducere*, îi spui că am intitulat-o „Introducere la o dramaturgie posibilă".

— Interesant titlu, am spus. Dar nu mai puţin enigmatic...

M-a privit din nou cu căldură, zîmbind. Dar era un zîmbet melancolic, aproape trist.

— Este într-adevăr enigmatic, pentru că nu îndrăznesc, încă, să spun mai mult. Vorbeam adineaori de anamneză. Au fost multe evenimente importante în viața mea, evenimente de care îmi aduceam destul de bine aminte ; deși, cum îți spuneam ,de-abia acum cîteva zile, după primul spectacol, le-am înțeles sensul — și încă nu la toate. Dar, mi-am dat seama de curînd, există un eveniment extrem de important în viața mea de care nu-mi amintesc aproape nimic. Îmi aduceam foarte vag aminte de acel Crăciun 1938, petrecut la Sibiu. Pînă acum cîteva zile nu puteam bănui că atunci s-a întîmplat ceva ; ceva care mi-a schimbat radical viața...

A tăcut brusc, și a scos pachetul cu țigări din buzunar.

— Va să zică, am început cu o ne-nțeleasă emoție, v-ați convins că Laurian Serdaru...

— Nu e numai asta, a continuat. Este și faptul că de atunci, după experiența de la Sibiu, am renunțat definitiv la teatru. De atunci, n-am mai scris decît romane și nuvele. De ce ? m-a întrebat privindu-mă în ochi. Ce alt scriitor a renunțat la vocația lui după un prim eșec ? Și, în fond, nici nu era vorba de un eșec, pentru că piesa a fost scoasă de pe afiș înainte de premieră. Dacă ar fi fost jucată, poate ar fi avut succes, sau poate n-ar fi avut. N-are importanță. Aș fi scris o altă piesă, aș fi continuat. *De ce interesul meu pentru teatru a încetat brusc, și definitiv, după întoarcerea de la Sibiu ?*

S-a întrerupt, ca să-și aprindă țigara. Mi s-a părut că e emoționat și-i tremură ușor mîna.

— Am crezut de atunci că *Orfeu și Euridice* este o piesă proastă, ratată, și n-am avut niciodată curiozitatea s-o recitesc... Dar nu știu ce mi-a venit, și după ce mi-a telefonat Niculina am căutat manuscrisul și l-am pus în valiză. Ei bine ! a exclamat, am recitit-o de două ori, și piesa

nu mi se pare deloc proastă. Este, evident, o piesă de tinerețe, cu defectele caracteristice începătorilor. Dacă aș fi continuat, aș fi scris din ce în ce mai bine. Aș fi fost astăzi, nu mă sfiesc să spun, un mare autor dramatic. Dar a intervenit ceva, ceva de care nu izbutesc să-mi aduc aminte, dar care a jucat rolul unui traumatism. De atunci...

A tăcut brusc și și-a întors capul spre fereastră. Mă întrebam ce i-aș putea spune, cum aș putea schimba subiectul fără ca să-l mîhnesc.

— Nu încape îndoială, reluă cu un glas mat, neutru, că acel incident traumatic s-a produs în urma întîlnirii cu Euridice, vreau să spun cu artista care juca rolul lui Euridice, cu mama lui Laurian. Că această întîlnire a avut loc, și că ea s-a dovedit foarte importantă în viața tinerei artiste, o dovedesc cele două însemnări, mai ales a doua însemnare, scrisă cu creionul. Dar nu izbutesc să înțeleg de ce nu-mi aduc aminte, de ce nu-mi aduc aminte nici măcar de figura Euridicei. Foarte probabil, era o femeie frumoasă ; uită-te la Laurian. Cum a fost posibil *să uit tot ?!* O asemenea amnezie își are desigur o cauză profundă. Dacă aș utiliza terminologia mitologică, aș spune că amnezia mea exprimă într-un fel cît se poate de concret moartea Euridicei. Pentru mine Euridice *a murit definitiv,* așa cum ea n-a murit niciodată pentru Orfeu, nici după ce rămăsese pentru totdeauna în Infern. Dar dacă interpretarea asta e corectă, înseamnă că atunci, în iarna lui 1938, eu n-am văzut în acea tînără artistă întruchiparea Euridicei, am văzut pe altcineva ! Dar, mă tot întreb *pe cine ?*

— Într-adevăr, *pe cine ?* am repetat în șoaptă, emoționat.

Am tresărit amîndoi auzind clopoțelul care ne chema la masă.

11

De-abia în maşina care m-a adus a doua zi la Bucureşti am încercat să recapitulez toate întîlnirile şi descoperirile din ultimele 24 de ceasuri. Pe măsură ce mi le aminteam, îmi dădeam seama că multe din nedumeririle pe care speram să le lămuresc rămăseseră nedezlegate. De cîte ori mă pregătisem să-l întreb dacă ghicise şi el secretul rochiei-garderobă a Niculinei, A.D.P. îmi tăia vorba: părea obsedat de problemele spectacolului şi ale anamnezei. Doar odată mi-a spus, în treacăt:

— Pentru ei, costumele simbolizează, dar în acelaşi timp realizează, diferitele modalităţi şi situaţii ale omului. De cîte ori dezbracă un costum, actorul se eliberează de un anumit mod de a fi. Au învăţat tehnica aceasta de la Ieronim...

Cum nu văzusem decît un singur tablou, nu ştiu ce alt costum va fi îmbrăcat Niculina. În noaptea aceea, absent şi somnoros cum eram, n-am putut să-mi dau seama dacă purta rochia-garderobă. A doua zi, în Tabără, avea o bluză transparentă şi o fustă lungă iar pe seară un fel de şalvari din mătase albastră. Mi s-a părut curios, în maşină, că nu-mi aminteam precis nici coafura nici culoarea părului. Ca şi cum mi-ar fi citit gîndul, tînărul de lîngă mine spuse:

— Niculina își schimbă în fiecare zi coafura...

— Dar chiar și culoarea părului ? l-am iscodit.

— Cînd vrea, își schimbă și culoarea părului. Dar n-o schimbă în fiecare zi...

Ca și toți ceilalți elevi ai lui Serdaru, tînărul părea îndrăgostit de Niculina. Ghiceam în privirile lui o adorație totală, ca în fața unei zeițe.

— Care o fi culoarea ei adevărată ? l-am întrebat încercînd să zîmbesc...

— Serdaru spune că, atunci cînd a cunoscut-o, era blondă. Dar acum, de obicei, culoarea e castanie, și uneori bate în roșu...

— Curios ! am șoptit.

Și ca să pun capăt conversației, am deschis iar carnetul și am început să-l răsfoiesc, ca și cum aș fi căutat o anumită însemnare. „Dacă Hegel are dreptate, citii la întîmplare, atunci suntem pierduți". Notasem fraza îndată după masă. Cînd, curînd după aceea, i-am repetat-o lui Ieronim Thanase, mi-a spus :

— E adevărat. De aceea trebuie să-l corectăm pe Hegel, și să-i ducem gîndul mai departe...

Nu mi-l închipuisem așa cum era : încă tînăr, foarte frumos — de o frumusețe severă, romantică —, înalt, voinic și totuși paralizat în fotoliu, cu cele două bastoane lîngă el. Dar cînd am intrat împreună cu A.D.P., ne aștepta în picioare. Numai după ce mi-a strîns puternic mîna s-a reașezat, sprijinit de doi tineri. Din fericire, în ultimul moment, înainte de a ajunge în fața camerei lui, A.D.P. mă anunțase, coborînd glasul, că Ieronim e pe jumătate paralizat.

— E din vina mea, mi-a spus la un moment dat Ieronim. Undeva, am făcut o greșeală ; undeva, nu știu unde,

într-un rol pe care l-am jucat anapoda, într-o punere în scenă eronată, nu știu... Dar cînd voi descoperi cauza — pentru că doctorii își tot bat capul de un an, și nu-i dau de rost —, cînd o voi descoperi, tămăduirea vine de la sine. Arta dramatică, Domnule Damian, redevine ce-a fost la început, o artă magică! exclamă și izbucni într-un rîs neașteptat de tineresc. Să fii cu băgare de seamă, căci multe ți se pot întîmpla!...

Apoi, cu un glas, dar tot atît de seducător, m-a rugat să-i descriu cît mai amănunțit experiența din noaptea trecută. După cîtva timp, profitînd de faptul că Niculina și Serdaru intraseră aducînd cafelele, i-am amintit de Hegel. S-a schimbat deodată la față, parcă ar fi fost luminat de o flacără interioară.

— Ce destin extraordinar! a izbucnit. Să rămînă neînțeles aproape o sută de ani, și apoi să fie descoperit, ridicat în slavă, consacrat drept cel mai mare gînditor de la Aristot încoace, și tocmai cei care cred că l-au înțeles mai bine să ne împiedice, prin exegezele lor, să-i descifrăm mesajul, să ne împiedice, deci, să-l completăm, să-l depășim. Pentru că, dacă toată lumea e de acord că Hegel era *într-adevăr* convins că în orice eveniment istoric se manifestă Spiritul Universal — toți exegeții interpretează această idee într-un mod simplist, și anume: trebuie să acceptăm evenimentele istorice, manifestările concrete ale Spiritului Universal, chiar în cea mai monstruoasă expresie a lor, bunăoară în crematoriile de la Auschwitz: să le acceptăm și să le justificăm: dacă au avut loc, dacă s-au realizat în Istorie, înseamnă că sunt raționale și, deci, justificate sau justificabile.

Se întrerupse brusc și, întorcîndu-se către Laurian și Niculina, îi întrebă:

— Cine mi-a făcut astăzi cafeaua ? Ca să știu ce ierburi mi-ați pus : mătrăgună sau busuioc ?

— Eu am făcut-o, mărturisi Niculina zîmbind. Dar de ce întrebi ? Se simte gustul mătrăgunei ?

— Ah ! Circe, neîntrecută vrăjitoare ! exclamă în glumă Ieronim, parodiind probabil emfaza vreunui elev din primul an de Conservator.

Niculina așteptă cîteva clipe, privindu-l cum își soarbe cafeaua, apoi începu să recite, aproape în șoaptă.

— „Quel grand miracle ! quoi sans être ensorcelé ; tu m-as bu cette drogue ! Jamais, à grand jamais, je n'avais vu mortel résister à ce charme... Il faut qu'habite en toi un esprit invincible. C'est donc toi qui serais l'Ulisse aux mille tours ?" *Odiseea*, cîntul X, adăogă, traducerea lui Victor Bérard.

— Păcat că nu știm grecește, ca să te ascultăm recitîndu-ne în original, vorbi Ieronim, mi s-a părut, cu oarecare melancolie. Dar să nu crezi, adăogă, întorcînd capul către mine, că am uitat ce voiam să spun. Voiam să spun că ideea lui Hegel poate fi înțeleasă și altfel. Eu, în orice caz, *îndrăznesc* să-l înțeleg altfel, și să-l corectez. De acord, fiecare eveniment istoric constituie o nouă manifestare a Spiritului Universal ; dar asta nu înseamnă că trebuie doar să-l înțelegem și să-l justificăm. Trebuie să mergem mai departe : să-i descifrăm *semnificația lui simbolică*. Pentru că orice eveniment, orice întîmplare cotidiană comportă o semnificație simbolică, ilustrează un simbolism primordial, trans-istoric, universal... Cred că ați auzit pentru a suta oară ! exclamă adresîndu-se Niculinei și lui Laurian, și izbucni în rîsul lui de adolescent. Iar dumneavoastră, Maestre, ați întîlnit, sau veți întîlni, ideile acestea aproape în fiecare pagină a *Introducerii*.

— Eu sunt de vină, m-am scuzat, pentru că v-am pus întrebarea...

— Nu e vina dumitale. Repetarea și necontenita reformulare a acestor gînduri constituie, pentru mine, mai mult decît o voluptate intelectuală. Nu se compară cu emoția estetică a recitării unui poem. Îmi place s-o compar cu efectul pe care-l produce, în sufletul unui credincios, recitarea rituală a marilor rugăciuni, mai ales a rugăciunii dintîi, *Tatăl nostru*... Deci, ca să revin la *adevărata* interpretare a evenimentelor istorice, și ca să conclud, îmi place să-mi repet de cîte ori am prilejul, să repet intr-un mod oarecum *ritual*, că descifrarea semnificațiilor simbolice secrete, ale evenimentelor istorice, poate constitui o *revelație*, în sensul religios al termenului. De altfel, acesta este țelul tuturor artelor.

Văzîndu-mă că privesc absent șoseaua care se întindea în fața noastră, tînărul încercă să continue conversația.

— Dar nici Serdaru nu se lasă mai prejos, spuse zîmbind. L-ați văzut cum înoată ?

— Nu, pe el nu l-am văzut. Ieri, la piscină, v-am văzut doar pe dumneavoastră, elevii lui...

— Serdaru Laurian, rosti solemn, înoată ca un pește !

— Chiar atît de repede ca peștele ? l-am întrebat în glumă.

— Nu la piscină, se înțelege. Cît ar fi ea de mare — și piscina Taberei nu e mare — apa stă în piscină ca într-un borcan ; n-are curenți, n-are valuri. Dar să-l vedeți pe Serdaru înotînd în Olt sau în Dunăre : taie apa ca o zvîrlugă ! Nu vă mai spun de Marea Neagră, adăogă zîmbind misterios. Nu-i place să povestesc ce s-a întîmplat atunci, la Eforie. Și nu povestesc. Dar cu dumneavoastră este altceva... Eu sunt, cum spune chiar Serdaru, mîna lui dreaptă. Pînă anul trecut, cînd s-a logodit, mă lua pretutindeni unde era angajat ca instructor.

Am înţeles că, acum trei ani, se aflau împreună la Eforie. Odată, tîrziu după miezul nopţii, Serdaru l-a deşteptat şi, făcîndu-i semn să calce în vîrful picioarelor, au ieşit din dormitorul coloniei şi au coborît pe plajă.

— Am să-ţi arăt ce-am învăţat chiar acum, în noaptea asta. Dar îţi arăt numai ţie...

Apoi a intrat în mare şi, pentru că talazurile se înălţau, rostogolindu-se unul după altul, Serdaru s-a zvîrlit sub ele şi, cîteva clipe în urmă, a ieşit la suprafaţă, la vreo 10—12 metri, şi i-a făcut semn cu mîna. Cunoscîndu-i măiestria, băiatul n-a fost prea impresionat şi se întreba chiar de ce-l trezise din somn. Dar şi-a dat repede seama că Serdaru plonjase din nou, şi a aşteptat să vadă cît timp rămîne sub apă. După vreun sfert de ceas i s-a făcut frică şi a început să se plimbe pe plajă, întrebîndu-se dacă n-ar trebui să anunţe poliţia maritimă. În cele din urmă, convins că i se întîmplase un accident — pentru că trecuse aproape un ceas de cînd îl zărise făcîndu-i semn cu mîna — a anunţat poliţia. O motoscafă, cu farurile aprinse, a început să-l caute la vreo sută de metri distanţă de plajă. Curînd au stins farurile, pentru că se luminase de ziuă. La un moment dat l-au zărit, departe, în larg, înotînd voiniceşte, şi atît de repede încît nu le venea să-şi creadă ochilor.

— Îmi pare rău, s-a scuzat după ce s-a suit în motoscafă. Nu mi-am dat seama că ajunsesem atît de departe.

— De altfel, reluă tînărul, coborînd glasul, Serdaru spune că unii din strămoşii noştri au fost peşti. Dar mie nu-mi vine să cred...

Deci, mi-am spus, din nou acelaşi lucru : anamneza prin gesturi, prin incantaţii, prin spectacol. Cum spunea Ieronim, acesta este scopul tuturor artelor : să reveleze

dimensiunea universală, adică semnificația spirituală, a oricărui obiect, sau gest, sau întîmplări, cît ar fi ele de banale sau ordinare.

— Dar prin spectacolul dramatic, adăogase, descifrarea semnificațiilor simbolice, deci religioase, ale evenimentelor, de orice fel, poate deveni un instrument de iluminare, mai precis : de mîntuire, al mulțimilor...

— De aceea îți spuneam azi dimineață, interveni Pandele întorcîndu-se către mine, îți spuneam că acest fel de a practica arta dramatică este, astăzi, singurul mijloc de a dobîndi libertatea absolută...

Eram entuziasmat și totodată nedumerit. Fără să-mi dau seama că aș putea fi judecat mai puțin inteligent decît socotesc că sunt, le-am mărturisit, foarte sincer.

— Dar eu tot nu văd ce legătură are Hegel cu acest fel de artă dramatică !...

Am răsuflat ușurat auzindu-l pe Ieronim rîzînd parcă mai sureseitat ca niciodată. A ridicat unul din bastoane în aer, și l-a clătinat, parcă ar fi voit să anunțe că se pregătește să spună ceva foarte important.

— Bravo ! a strigat. Ai perfectă dreptate și îți mulțumesc că mi-ai atras atenția. Pentru că tocmai acest punct, capital pentru discuția noastră a fost lăsat deoparte. Evident, îi reproșez lui Hegel că s-a poticnit la ecuația : eveniment istoric egal o nouă manifestare a Spiritului Universal, în loc să ducă analiza mai departe și să dezvăluie semnificațiile simbolice ale evenimentelor și întîmplărilor. Dar această dezvăluire, sau descifrare, a simbolismului, care sparge coaja întîmplărilor cotidiene aparent banale și *le deschide spre universal* — acest exercițiu spiritual nu este decît arareori accesibil omului din zilele noastre. Revelarea semnificației simbolice a gesturilor, acțiunilor, pasiunilor și chiar a credințelor noastre, se obține partici-

pînd la un spectacol dramatic *aşa cum îl înţelegem noi* — cuprinzînd adică dialoguri, dans, mim, muzică şi acţiune, sau dacă vrei, „subiect". Numai după experienţa cîtorva spectacole de acest fel, spectatorii vor izbuti să descopere semnificaţiile simbolice, trans-istorice, *ale oricărui* eveniment sau incident cotidian.

— Într-un cuvînt, interveni Pandele, spectacolul dramatic ar putea deveni, foarte curînd, o nouă eschatologie, sau o soteriologie, o tehnică a mîntuirii.

— Evident, spuse Ieronim, numai că asemenea termeni nu trebuiesc niciodată pronunţaţi pentru că, în zilele noastre, sunt descalificaţi. Eschatologie şi soteriologie aparţin vocabularului aşa-ziselor ideologii obscurantiste...

— Şi am putea fi acuzaţi nu numai de superstiţie şi obscurantism, interveni surîzînd Niculina, ci chiar şi de magie neagră...

Ieronim o privi, prefăcîndu-se surprins, şi izbucni din nou în rîs.

— Ia uitaţi-vă cine vorbeşte ! exclamă.

12

Am regăsit ideile lui Ieronim citind, chiar în acea noapte manuscrisul *Introducerii*. Dar pe măsură ce citeam îmi dam seama că argumentul era mult mai complex şi mai nuanţat. Thanase amintea originile magice ale artelor, descria amănunţit mai multe tehnici gimnice şi psiho-fiziologice şi arăta rolul lor în istoria spectacolului dramatic. Mă întrebam care va fi reacţia cititorilor, şi mai ales a criticilor dramatici şi a istoricilor literari. Dar, în fond, mă interesa un singur lucru: ce *va creia* A.D.P., inspirîndu-se din aceste teorii, şi ce se va întîmpla cu el, omul, obsedat cum părea a fi de taina celor trei zile de Crăciun, petrecute la Sibiu, în 1938.

Din fericire, Ecaterina s-a arătat mai înţelegătoare decît mă aşteptam. M-a întrebat doar cum se simte A.D.P. şi dacă are cineva grijă de el.

— Mi-a telefonat ieri dimineaţă, a adăogat fără să-şi ascundă satisfacţia. Mi-a spus ce rufărie şi ce haine să-i pregătesc. Şi aseară, tîrziu, a venit motociclistul, nu băiatul acela tînăr, care a fost prima oară, un altul, şi i-am dat valiza...

În birou, am parcurs corespondenţa şi, conform instrucţiilor lui A.D.P., am clasat scrisorile în două dosare : cele

urgente, la care voi răspunde mai tîrziu, şi toate celelalte. Apoi m-am apucat să dactilografiez *Introducerea*. Am lucrat pînă seara, şi cînd o auzeam pe Ecaterina intrînd ca să-mi aducă tava cu dulceaţă şi cafea şi, mai tîrziu, o farfurie cu fructe, acopeream manuscrisul lui Thanas cu o pagină dactilografiată din *Memorii*. La plecare, am strîns tot materialul în servietă şi l-am luat cu mine acasă.

A doua zi am ajuns în strada Fîntînelor mult înainte de amiazi, sigur că Ecaterina îmi va pregăti inimitabila ei omletă. Eram hotărît să termin cît mai repede dactilografierea *Introducerii*; precauţiunile pe care trebuia să le iau ca să păstrez secretul deveneau iritante. Pe seară, ajunsesem la pagina 168 a manuscrisului. Îmi rămînea de dactilografiat încă vreo 40 de pagini. Mă bucuram de pe acum de bucuria lui A.D.P. cînd va auzi de performanţa mea. Dar nu mi-a telefonat nici a treia zi, după ce bătusem la maşină ultima pagină şi mă pregăteam să încep a doua revizuire a întregului text: 99 de pagini. I-aş fi dat eu vestea dacă aş fi ştiut numărul de telefon al Taberei. M-a ispitit o clipă gîndul să-l anunţ pe Ghiţă Horia, dar m-am răzgîndit pe loc: va fi şi mai surprins cînd mă va chema el la telefon. Am hotărît, în orice caz, să-mi iau o zi de Vacanţă. Am anunţat-o pe Ecaterina că nu voi veni a doua zi. Dacă telefonează Maestrul, să-i spună că am terminat ce mi-a cerut şi că aştept instrucţiuni.

Am rămas în pat mai tîrziu ca de obicei. Apoi, după prînz de zile mari la Casa Oamenilor de Ştiinţă, m-am întors agale pe bulevard, pînă acasă. Îmi făgăduisem să încep volumul II din Saint-Simon. Mă pregăteam să-mi scot haina şi pantofii, şi să îmbrac o pijama de casă, cînd am auzit soneria. După o scurtă ezitare m-am apropiat de uşă şi am deschis. Un bărbat între două vîrste, cu părul rar, blond-spălăcit lipit de craniu, mi-a întins mîna zîmbind,

— Emanoil Albini, spuse. Mi-am îngăduit să vin la această oră pentru că știam că vă găsesc singur. D-ra Valeria nu se întoarce decît mîine seară.

Am roșit, încurcat, și i-am arătat fotoliul. Apoi m-am așezat la birou și l-am privit întrebător.

— Nu prea înțeleg despre ce este vorba. Ceva în legătură cu Valeria ?

Mi s-a părut că ar fi vrut să rîdă, dar n-a reușit.

— Nu, nu ! exclamă. D-ra Valeria Nistor profită de ultima zi de plajă... Și, recunosc, o invidiez...

Băgă automat mîna în buzunarul de la piept și scoase o tabacheră de argint.

— Pot aprinde o țigară ? întrebă cu o exagerată politețe. Am aflat că dumneavoastră nu fumați. Dar, nu se știe niciodată ce poate aduce ziua de mîine. Ați văzut pe Maestrul Pandele...

Fără să-mi dau seama, am tresărit.

— Dar cum ați aflat ?

— Știe toată lumea !... À propos, ce'mai face Maestrul?

— Lucrează. Scrie zi și noapte. Este pur și simplu extraordinar !...

Mă privea fix, cercetător, dar fără severitate. Aveam impresia că mă cîntărește ; încă nu știa în ce categorie de „oameni fără trecut și fără viitor“ să mă claseze.

— Un nou roman ? Urmare la *Roata morii*, pe care o așteptăm toți de 30 de ani ?

De data aceasta l-am privit eu cu mirare.

— Dar A.D.P. n-a spus niciodată că va scrie o urmare la *Roata morii*. De altfel, nici nu văd cum ar putea avea o urmare, dat fiind că amîndoi eroii au murit ; mai precis, Manole dispare după moartea Otiliei, dar felul în care dispare echivalează cu o moarte...

Albini zîmbi, parcă mi s-a părut, cu un oarecare efort.

— Poate că mă înşel eu, începu. Dar, în orice caz, acesta este doar un amănunt fără importanţă. Important este faptul că tovarăşul Horia are dreptate anunţînd, pe foarte curînd, un volum de *Teatru*...

— Nu e nici un secret. Dimpotrivă, Ā.D.P. e încîntat de publicitatea organizată de Ghiţă Horia. Îşi dă seama ce senzaţie va face vestea că în curînd va apare un volum de *Teatru*...

— Este ca şi cum s-ar fi aflat deodată în Paris, prin 1922—27, că Marcel Proust scrie o piesă de teatru...

L-am privit uluit, cu oarecare teamă ; dar n-am avut timp să caut un răspuns.

— ...Şi, după toate aparenţele, continuă Albini, se complace la Tabăra Bolovani, în tovărăşia „băieţilor" şi a lui Ieronim Thanase.

— Este un mediu care-l stimulează. Cum n-a mai scris teatru din tinereţe...

— De la *Orfeu şi Euridice*, m-a întrerupt Albini. Avea atunci 32—33 de ani...

— Exact, am repetat roşind uşor, de la *Orfeu şi Euridice*. Dar de data asta e vorba de altceva. E vorba de un nou fel de a scrie teatru. Şi prezenţa acelui grup, ca să nu-i spun trupă, a lui Ieronim îl stimulează. Ştiţi poate şi dumneavoastră că tinerii aceştia încearcă, de cîtiva ani, tot felul de experienţe teatrale. Concepţia lor despre spectacol este extrem de îndrăzneaţă şi de originală...

— Sper că aveţi dreptate, m-a întrerupt Albini. Dar nu este vorba despre asta. E vorba de gruparea lui Thanase. Sunt, printre ei, cîteva personagii curioase ; ca să nu zic suspecte, adăogă.

— În ce sens „suspecte" ? l-am întrebat intimidat.

— În sensul propriu, şi cel mai banal, al cuvîntului. Elemente nesigure, tineri exaltaţi, lipsiţi de maturitate, victime uşoare ale oricărei ideologii desuete şi primej-

dioase. Dar, în sfîrşit, asta n-ar fi prea grav. Ce mi se pare, dacă nu grav, cel puţin riscant, este interesul pe care-l arată Maestrul acelei perechi destul de misterioase, Serdaru şi Niculina.

— Sunt amîndoi orfani ! am exclamat cu fervoare. Îşi caută tatăl. De altfel, datorită acestui fapt — căutarea tatălui — i-a cunoscut A.D. Pandele. L-a impresionat profund dorinţa lor de a-şi identifica tatăl. Bunăoară, Niculina...

— Pentru că ai adus dumneata vorba, începu Albini stingîndu-şi meticulos ţigara, trebuie să-ţi spun ceea ce va descoperi şi Maestrul, într-o zi mai mult sau mai puţin apropiată. Niculina a fost, dacă nu cumva mai este şi acum, o mare curvă. Ani de zile s-a culcat cu cine a trebuit şi cum s-a nemerit. De aceea, n-a putut obţine niciodată un loc permanent, la nici un teatru.

— Îşi caută tatăl ! am repetat încurcat, căci îmi dădeam seama că roşisem. Îl caută de cinci ani !...

Albini mă privi din nou cu o exagerată mirare, apoi faţa i se lumină — parcă ar fi fost gata să izbucnească în rîs.

— Dumneata suferi de insomnie ? mă întrebă.

— Foarte rar. Odată la cîţiva ani... Şi acum cîteva zile...

— Felicitările mele ! Eu sufăr de insomnii din tinereţe. Acum m-am învăţat ; nu mai încerc să mă vindec, şi nu mai iau somnifere. Am ajuns să cred că şi insomnia îşi are finalitatea ei, pe care specialiştii n-au izbutit încă s-o descopere. În cazul meu, totuşi, cred că am înţeles : insomniile îmi îngăduie să citesc cărţi pe care altminteri nici nu le-aş fi deschis. Aşa se face că, de cîţiva ani, îmi petrec o parte din noapte citind texte gnostice şi cărţi despre gnosticism.

Probabil că a surprins nedumerirea din privirile mele, pentru că a precizat.

— Știți, sectele acelea orientale, unele pre-creștine, altele creștine, dar eretice...

— Îmi amintesc foarte vag, m-am scuzat. In fond, nu cunosc nimic precis...

— Acesta era și cazul meu, pînă acum trei, patru ani, cînd mi-a căzut în mînă cartea lui Hans Leisegang despre gnosticism și m-a fascinat. M-a interesat mai ales sistemul unui mare gînditor gnostic, Valentin. Și, ascultîndu-vă adineaori vorbind despre Niculina *care-și caută tatăl*, mi-am adus aminte despre explicația pe care o dă Valentin creației Universului și a prezenței răului în lume. Tragedia a început, spune Valentin, cînd *Sophia*... Dar nu vă plictisesc cumva ? mă întrebă brusc.

— Dimpotrivă, dimpotrivă ! am exclamat cu o exagerată fervoare.

— Tragedia a început cînd *Sophia*, adică Înțelepciunea, a fost orbită de dorința de a-și cunoaște Tatăl. Dar Tatăl, în concepția lui Valentin, este transcendent, invizibil și incognoscibil. Această dorință aberantă a *Sophiei* de a cunoaște direct, *în chip concret*, ceea ce prin definiție nu poate fi cunoscut — a fost cauza tuturor căderilor, a tuturor relelor și păcatelor care caracterizează lumea în care trăim noi, oamenii. Nu mai rezum restul sistemului, care e grandios și grotesc totodată. Dar, ascultîndu-vă adineaori, m-a frapat această simetrie între Sophia lui Valentin — Fata care, voind să-și cunoască Tatăl, introduce dezordinea, suferința și păcatul în lume — și Niculina care, pentru același motiv, se comportă ca o prostituată de rînd și provoacă scandal, nesfîrșite crize și tot felul de încurcături.

Îl ascultam speriat și fascinat totodată, neîndrăznind să-mi desprind privirile de pe figura lui, neîndrăznind să-l întrerup.

— Nu prea înțeleg legătura, am șoptit tîrziu.

Mi s-a părut că ghicesc o subtilă, enigmatică satisfacție în privirile lui Albini.

— Comparația asta cu mitul gnostic al lui Valentin am făcut-o oarecum în glumă, ca să văd în ce fel veți reacționa — dacă, bunăoară, veți surîde și veți ridica din umeri, sau dacă veți cădea pe gînduri. Cum cred că n-a fost nici una nici alta, am să abandonez pe *Sophia* și am să mă limitez la Niculina. Trebuie să vă spun, mai întîi, că numele ei nu este Niculina Nicolae, ci Elena Niculescu. Mama ei, Irina Bogdan, deși se născuse boieroaică și trăise între moșieri și feciori de bani gata, a avut din tinerețe convingeri socialiste. De aceea, poate, s-a căsătorit cu un tînăr tipograf, Nicolae Niculescu. Toți cei care l-au cunoscut spun numai lucruri bune despre el. Era, în orice caz, un tînăr frumos, inteligent și foarte muncitor, pentru că a ajuns, destul de repede, directorul celei mai mari tipografii dinainte de război, Monitorul Oficial. Nu se cunosc prea bine ideile lui politice, dar nu erau, desigur, cele ale soției, pentru că la declararea războiului a ținut sa plece pe front, deși ar fi putut rămîne mobilizat pe loc, la Monitorul Oficial. A căzut prizonier și după cîtva timp soția a aflat de moartea lui prin Crucea Roșie. Elena, sau cum își zice ea acum, Niculina, s-a născut curînd după ce tatăl ei plecase pe front. Deci, nu l-a cunoscut decît din fotografii.

Se opri și își aprinse o altă țigară.

— Și cu toate acestea, Niculina este sigură că tatăl ei n-a murit în lagăr.

— E adevărat, reluă Albini. A fost repatriat în 1950 ; dar Niculina, care avea atunci 9 ani, n-a aflat asta decît mult mai tîrziu. De altfel, foarte curînd, familia a început să creadă că repatrierea lui Nicolae Niculescu fusese doar un zvon, pentru că n-au primit nici un semn de viață de la el, nici din lagăr, nici după ce-a ajuns în țară...

— Și cu toate acestea, se pare că n-a fost doar un zvon.

— Și asta e adevărat. Există dovezi precise că a trecut Prutul cu un grup de prizonieri repatriați, și că a rămas cîteva zile într-o gară din Moldova, așteptînd să se formeze trenul pentru București. Dar asta e tot. După aceea, i s-a pierdut urma. Nu există nici o dovadă că a murit, sau că și-a schimbat numele și a rămas în vreun sat din Moldova, sau că ar fi trecut granița înapoi în Rusia. Pur și simplu, a dispărut. Asta înseamnă, foarte probabil, că a murit. Așa a crezut și Niculina pînă mai acum cinci ani. Mama ei murise cu un an înainte, în 1960. Se stinsese tot atît de discret pe cît trăise. Pentru că trăise exclusiv pentru fata ei, mai precis pentru educația ei. Într-adevăr, fata, foarte inteligentă, și-a însușit o cultură, am putea spune, excepțională.

— Dă lecții de franceză și latină...

Albini mă privi curios, și, mi se păru, ușor dezamăgit.

— Asta n-ar fi nimic. Prietenii și colegii ei o socoteau o a doua Iulia Hasdeu. Cunoaște multe alte lucruri în afară de latină și franceză. A studiat și muzica, și teatrul, și a urmat multe cursuri la Facultatea de Litere.

— E adevărat ! am exclamat deodată. A studiat Literele. Cunoaște pe dinafară *Odiseea* !

— Din păcate, continuă Albini ca și cum nu m-ar fi auzit, acum vreo cinci ani a întîlnit pe unul din ofițerii repatriați, care se împrietenise cu tatăl ei ; nu se cunoscuseră în lagărul din Rusia, ci în Moldova, cînd așteptau să se formeze trenul pentru București. Asta a fost de ajuns ca s-o scoată din minți. S-a convins — nimeni nu înțelege de ce, pentru că acel ofițer nu i-a putut spune mai mult decît știm și noi —, s-a convins că tatăl ei trăiește. Și s-a hotărît să-l caute.

— Dar cum ? l-am întrebat.

Albini ridică din umeri.

— Nu avem acum timp să intrăm în amănunte. Evident, trebuia să caute mai întîi pe toți cei care îl cunoscuseră pe tatăl ei, în special pe cei cu care stătuse de vorbă în acele cîteva zile cînd așteptau formarea trenului. Dar trebuia să dea de urma lor, să afle dacă mai trăiesc și unde trăiesc. Toate aceste cercetări implicau nu numai timp și cheltuială, dar mai ales nenumărate vize și permise speciale. Așadar, cunoștințe și legături cu cine trebuie. Ca să le obțină, Niculina nu s-a dat înapoi de la nimic. Cum era tînără și foarte frumoasă, nu i-a fost greu să intre în grațiile diverșilor șefi și directori de la diferitele servicii de care avea nevoie. Curînd i s-a dus vestea, și nu numai în Capitală, că ar fi cea mai excentrică cocotă de după război. Dacă n-ar fi fost protejata unui foarte important personagiu, probabil că ar fi dispărut din circulație, mai ales că fusese eliminată de la Teatrul Național și nu reușea să-și găsească loc la nici o trupă din Capitală.

— Aproape că nu-mi vine să cred, am șoptit. N-a trecut o săptămînă de cînd am văzut-o jucînd și de cînd am ascultat-o vorbind despre Hegel...

— E drept, acum, în ultima vreme, s-a schimbat, continuă Albini. Poate, influența lui Thanase, sau logodna cu Serdaru... Dar dramele pe care le-a provocat Veronica Bogdan, cum se numea pe atunci, încă nu s-au încheiat. Repet, nu pot intra în amănunte. Destul să vă spun că, *la nivelul cel mai înalt*, multe căsnicii au fost ruinate și multe cariere au fost compromise. Dar, trebuie să recunosc, adăogă zîmbind amar, Veronica-Niculina are noroc : mai precis, își găsește întotdeauna, în orice încurcătură s-ar afla, un protector destul de puternic. Deși, nu se știe niciodată ce poate aduce viitorul...

Au urmat cîteva clipe de tăcere.

— Și tatăl, am întrebat. Își mai caută tatăl ?

— Probabil că îl caută, dar cu alte mijloace, mai discrete. În orice caz, cercetările ei n-au mai dat prilej la noi scandaluri publice...

Am avut impresia că, în timp ce-și stingea pe îndelete țigara, Albini se întreba dacă ar trebui să mai adaoge și alte amănunte.

— Îmi cer iertare pentru această prea lungă introducere. Dar am voit să vă informez cît mai precis, ca să înțelegeți de ce ar fi bine să atrageți atenția Maestrului. Ar fi păcat ca un mare scriitor ca A.D.P., academician și artist emerit al poporului, una din gloriile neamului, ar fi păcat să se lase antrenat într-o intimitate, care ar putea deveni riscantă, cu acești tineri...

— Evident, am să-i spun tot ce mi-ați spus. Deși nu înțeleg...

— Pentru că și despre Laurian Serdaru ar fi multe de spus, continuă Albini. De mulți ani ar fi putut ajunge campion internațional de înot, dar de cîte ori se prezintă la un concurs — mai precis, este silit de superiorii lui să se prezinte — eșuează lamentabil. Unii spun că o face într-adins. Asta ne dă de gîndit. În cel mai bun caz, e suspect. Pretinde că e actor, și a urmat într-adevăr Conservatorul, dar e mare meșter în diverse instrumente muzicale ieșite din uz. Și totuși, în loc să-și pună în valoare aceste talente, preferă să facă figurație în trupe de provincie.

— Dar acum face parte din trupa lui Ieronim Thanase, am exclamat.

Albini mă privi din nou, aproape cu severitate.

— Asta e altă poveste, adăogă ridicîndu-se din fotoliu.

13

În aceeaşi seară mi-a telefonat A.D.P. Ghicise deja, de la Ecaterina, că terminasem de dactilografiat *Introducerea*, şi m-a felicitat de mai multe ori, cu căldură. Profitînd de prima pauză, am şoptit.

— Azi după-amiază am avut o vizită neaşteptată. Emanoil Albini.

Am avut impresia că vestea nu l-a surprins prea mult.

— Spune înainte, m-a îndemnat. Te ascult.

I-am rezumat convorbirea, fără să insist asupra episodului „Veronica Bogdan", dar subliniind insistenţa lui Albini că „intimitatea cu aceşti tineri ar putea deveni riscantă"...

— Prostii ! m-a întrerupt iritat. Nu e nici un risc. Copiii aceştia sunt amîndoi excepţionali...

— Dar Albini spune că...

— Se înşeală, m-a întrerupt din nou. În orice caz, adăogă pe un ton mai liniştit, dacă s-ar ivi cumva dificultăţi, oricare ar fi ele, Ieronim are posibilitatea să lămurească lucrurile...

Eram gata să-i repet ce-mi spusese Albini, că Niculina este aceea care se bucură de înalte protecţii, dar A.D.P. continuă.

— Dar să lăsăm asta. Ai să primești, mîine, manuscrisul a două piese. Nu e mare grabă, dar ar fi bine să începi dactilografierea cît mai repede, ca să vedem cîte pagini vor avea.

— *Introducerea* are 99 de pagini.

— Cu atît mai bine ! a exclamat. Număr enigmatic. Probabil că aceste două piese nu trec de 150 de pagini. Am în lucru încă două. Așa că, dacă telefonează Ghiță, îi spui că manuscrisul, de circa 400 de pagini dactilografiate, va fi gata înainte de sfîrșitul lui Septembrie...

Mi-am adus atunci aminte că a doua zi, 1 Septembrie, se întoarce Valeria și că nu voi mai putea rămîne toată ziua în strada Fîntînelor. Ca și cum mi-ar fi ghicit gîndul, A.D.P. mă întreabă.

— Dar ce ai ? Te sperie numărul paginilor ?

— Nu ! nu ! am încercat să protestez.

— Dar ai să-ți primești curînd și recompensa. Ai să vezi atunci că merita să faci acest efort... Curaj ! Am să-ți telefonez în cîteva zile, să aflu noutățile.

Știam că singurele noutăți care-l interesează erau eventualele conversații cu Ghiță Horia și numărul de pagini al celor două piese. Nu cred că-l interesau prea mult opiniile mele asupra producției lui literare.

După zece minute m-a chemat din nou la telefon.

— Am uitat ceea ce era mai important. Te rog să împachetezi bine mapa cu manuscrisul *Introducerii*, s-o sigilezi și s-o predai, mîine, motociclistului. Îl pui să semneze de primire...

A doua zi, Valeria mi-a telefonat tocmai cînd începusem să descifrez manuscrisul primei piese.

— Întîlnire într-o jumătate de ceas, mi-a șoptit.

— Imposibil ! am exclamat. A.D.P. mi-a trimis chiar acum un manuscris important. Am să-ți explic diseară.

Mai îngăduie-mi după-amiaza asta. Trec eu să te iau pe la șapte... Alo ! Alo !

Nu remarcasem cînd închisese telefonul. Am făcut de mai multe ori numărul ei de-acasă, dar n-a mai răspuns. Eram enervat ; eram mai ales iritat de lipsa mea de tact ; aș fi putut foarte bine amîna pînă a doua zi lectura piesei. Dar, recunosc, mă intrigaseră peste măsură cele cîteva pagini pe care apucasem să le citesc. Nu înțelegeam de ce, după ce precizase că acțiunea se petrece în zilele noastre, într-un parc, toamna, și începea să se audă din culise conversația unei tinere perechi, A.D.P. scrie : „Conversația poate fi găsită în orice roman francez de la Stendhal încoace pînă la Proust inclusiv. Dar nu trebuie să dureze mai mult de 3—4 minute. Ultima frază va fi vorbită de un bărbat (nu neapărat cel a cărui voce fusese auzită pînă atunci). Apoi apare pe scenă o tînără, îmbrăcată destul de simplu, cu o carte deschisă în mînă, răsfoind-o la întîmplare, încercînd să găsească o replică adecvată".

Ajunsesem aici cînd sunase telefonul. Am recitit pasajul, dar nu mă puteam concentra, gîndul îmi alerga necontenit la Valeria. Puțină prezență de spirit, îmi spuneam, și totul s-ar fi desfășurat după obicei. I-aș fi putut spune, în glumă : de ce exact o jumătate de ceas ? poate 25 sau 45 de minute — sau cam așa ceva.

M-am trezit că citisem vreo cinci pagini fără să-mi amintesc ce citisem. Am încercat din nou să telefonez, dar suna ocupat. Cînd, după cîteva minute, am încercat din nou, Valeria n-a răspuns. Ca să mă liniștesc, am început să dactilografiez manuscrisul. Băteam la mașină în chip mecanic, fără să urmăresc sensul dialogurilor. Din cînd în cînd, mă opream ca să descifrez o replică sau o indicație adăogată, cu creion roșu, în marginea paginei. Cum nu prea înțelegeam despre ce era vorba, nu eram în-

totdeauna sigur că descifrasem corect. Erau unele pagini în care recunoşteam influenţa „spectacolului", aşa cum îl concepeau Ieronim şi ceilalţi. Bunăoară, la un moment dat A.D.P. scrie : „Aici, cititorul e sfătuit să asculte, la patefon, Adagio de Albinoni. La reprezentare, trebuie utilizat un disc stereofonic".

Dar erau şi indicaţii enigmatice, de exemplu : „Ajuns la acest pasaj, cititorul e sfătuit să închidă cartea şi să se plimbe pe stradă (de preferinţă, o stradă liniştită, cu mulţi arbori), nu mai mult de o jumătate de ceas. Dar în tot acest timp, va trebui să se menţină în atmosfera ultimelor scene, să încerce să recapituleze dialogurile în ordine inversă, plecînd adică de la ultima replică pe care a citit-o şi ajungînd la prima frază pe care a pronunţat-o tînăra după ce-a intrat în scenă". Sau, alt exemplu : „După ce al doilea astrolog işi încheie monologul, cititorul e sfătuit să deschidă, la pagina 29, prima carte pe care o are la îndemînă, şi să citească cu glas tare 15—20 de rînduri, silindu-se în acelaşi timp să găsească, adică să inventeze, legătura între cele două texte. Dacă în volumul pe care îl deschide pagina 29 este albă, înseamnă că exerciţiul n-a reuşit. În acest caz, trebuie reluată de la început scena celor doi astrologi. Evident, la reprezentare, regizorul va avea grijă să verifice în prealabil toate cărţile care se găsesc în mica bibliotecă din faţa scenei, eliminînd volumele în care pagina 29 este albă".

Descifrînd şi dactilografiind monologul celui de al doilea astrolog, mă tot întrebam cum şi cînd au apărut ei în scenă. Am recitit atunci ultimele zece pagini şi am înţeles că erau aceiaşi doi bărbaţi de la început care, fără motiv aparent, încep să se declare „astrologi" şi să se adreseze unul altuia cu acest titlu. Nu mă puteam concentra îndeajuns ca să înţeleg dacă din acel moment comportamentul şi vocabularul lor se schimbaseră. Acţiunea

dacă se poate vorbi de acțiune, nu implica nici un element ocult sau magic. Iar titlurile — pentru că piesa avea trei titluri, două pentru lectură și unul pentru reprezentare — nu contribuiau prea mult la descifrarea „mesajului" (al doilea personagiu feminin intra în scenă purtînd un mic obiect : A.D.P. indica : „destul de modest ca să nu atragă imediat atenția, un ou colorat, un ghem de lînă, un ceas de modă veche, cu sau fără lanț etc." — și arătîndu-l publicului, strigă : „Atenție ! spectacolul nostru, chiar dacă vă tulbură sau vă indignează, este purtătorul unui mesaj. Siliți-vă să-l ghiciți, cît mai e timp !..."). Titlurile pentru cititori erau *Lecturi din ceilalți* și *Invitație la voi acasă*, iar pentru reprezentare : *La început a fost sfîrșitul*...

Mă aflam în mijlocul paginei 42 — tocmai apăruse al cincilea personagiu, un marinar străin, vorbind o limbă neînțeleasă cititorilor, spectatorilor și celor doi actori (astrologi ?), dar pe care o înțelegeau, și o traduceau pe loc, cele două personagii feminine — cînd a sunat telefonul.

— Te-am iertat, șopti Valeria. Dar treci să mă iei la șase...

Nu mi-am putut închipui pînă atunci că doar cîteva cuvinte pot face un om fericit. M-am uitat la ceas : cinci și cinci minute. Am îndesat manuscrisele în serviettă și am pornit emoționat spre casă.

14

Către dimineață am înțeles că nu mai puteam adormi. Mi-am îmbrăcat halatul și, în vîrful picioarelor, ca să n-o deștept pe Valeria, am trecut în birou. Încă nu se luminase de ziuă. Am aprins lampa și am scos din servietă manuscrisul piesei *La început a fost sfîrșitul*. Dar zadarnic încercam să înțeleg paginile pe care le parcurgeam. Mă întrebam, îngrijorat, dacă A.D.P. nu-și face iluzii crezînd că e înzestrat pentru teatru. Îi auzeam deja pe colegii și dușmanii lui amuzîndu-se de cele trei titluri ale piesei și de atîtea dialoguri provocator extravagante. Mi se părea vulnerabil mai ales prin ceea ce el, A.D.P., socotea probabil drept marea lui contribuție la arta dramatică : inovațiile, oarecum artificiale, epigonice, amintind experiențele primilor sur-realiști. Începeam deja să sufăr ; era nedrept ca un mare scriitor ca el, în amurgul vieții, să se compromită într-un chip atît de ridicol Singura speranță era ca Ghiță Horia să-i refuze manuscrisul.

La început a fost sfîrșitul se încheia cu o scurtă scenă în care toate cele cinci personagii recitau, sau psalmodiau, un text curios, dar, mi s-a părut, foarte bine scris, care se transforma pe nesimțite într-o admirabilă poveste, un fel de mit cosmogonic, evocînd apariția luminii deasupra oceanului primordial, și apoi, în chiar ultima frază, pro-

clamînd victoria Demiurgului și exaltînd majestatea Creației. Am întors emoționat această ultimă pagină și m-a surprins, pentru că nu-mi închipuiam că mai putea urma altceva, m-a surprins Epilogul. A.D.P. se adresa direct cititorului : „Dacă ai avut cumva curiozitatea să citești în întregime această piesă, cea mai caritabilă observație pe care o vei fi făcut, iubite cititor, este că n-ai înțeles nimic. Și ai dreptate. Acesta a fost și gîndul meu scriind *La început a fost sfîrșitul*. La început a fost ceea ce va fi și la sfîrșit, și apoi din nou la început — la început a fost haosul. Dar din acest haos va lua ființă o lume nouă, căci, spre deosebire de celelalte haosuri și neanturi pe care le cunoaștem, vai ! atît de bine — *acesta va fi un haos cosmogonic*. Din el se va crea Universul imaginar pe care îndrăznesc să-l prezint în mai multe volume, un Univers *dramatic*, adică creat anume pentru spectacol — și care numai întîmplător e semnat cu numele meu. Autorii lui sunt nenumărați. Ați citit deci — și sper că într-o zi o veți putea contempla într-o sală de spectacol — descrierea dramatică a unui tip de descompunere și haos, care în curînd va da naștere unei lumi noi, cu toate virtualitățile intacte. Ultima scenă încheie această cosmogonie. Căci nu trebuie să ne închipuim că orice haos și orice cosmogonie seamănă cu modelele tradiționale pe care le cunoaștem dacă nu din *Rig Veda* și *Enuma elish*, cel puțin, din Biblie și din Hesiod..."

Valeria m-a găsit la birou, dormind cu capul pe manuscris.

— A.D.P. este un mare autor dramatic, i-am spus. Dar mi-e teamă că nu va fi înțeles.

Din fericire, deși eram încă obosit și somnoros, n-am repetat aceeași formulă cînd, cîteva ceasuri mai tîrziu, mi-a telefonat Ghiță Horia.

— Este o dramaturgie foarte originală, în prelungirea teatrului zis al absurdului. Continuă pe Eugen Ionescu și pe Becket, dar profită și de experiențele lui Ieronim Thanase.

— Adică, ce vrei să spui ? m-a întrebat Horia.

Am încercat să-i explic, fără să intru în amănunte, că A.D.P. anticipează un „teatru al viitorului", și de aceea piesele lui trebuiesc întîi citite și meditate, în așteptarea marilor regizori ai viitorului.

— În orice caz, l-am asigurat, manuscrisul va avea circa 400 de pagini și va fi gata la sfîrșitul lunii.

Sperasem, zadarnic, că numeroasele cafele pe care mi le adusese Ecaterina vor sfîrși prin a-și face efectul. M-am încăpățînat, totuși, să rămîn toată după-amiaza la mașina de scris, descifrînd și dactilografiind ca un somnambul. Dar de cîte ori terminam o nouă pagină, simțeam o ciudată, neînțeleasă satisfacție. Parcă m-aș fi aflat angajat într-un concurs din care trebuia, cu orice preț, să ies învingător. Către seară, îmi mai rămîneau de dactilografiat ultima scenă și *Epilogul*. M-am întors acasă istovit, și totuși mîndru, aproape triumfător.

De-abia a doua zi, după ce încheiasem *Epilogul*, am îndrăznit să deschid cel'alt manuscris. Era scris, parcă, și mai neglijent, cînd cu cerneală, cînd cu creionul roșu. Avea numai două titluri : *Marșuri eroice*, pentru cititori, și *Războiul Troiei*, pentru spectacol. Dar, cum mă așteptam, pînă la pagina 14, unde ajunsesem cînd a sunat telefonul, nu întîlnisem nici o aluzie la Troia.

— Ei ! ce noutăți ? m-a întîmpinat A.D.P.

Nu-i venea să creadă cînd i-am spus că piesa era deja bătută la mașină și că avea 103 pagini.

— Este pasionantă, dar la prima lectură textul mi s-a părut dificil. De ce nu publicați *Epilogul* ca un *Prolog* ?

A început să rîdă, foarte bine dispus.

— Ideea asta m-a tentat și pe mine, dar trebuie să jucăm jocul cît se poate de onest : dacă anunț cititorul de la început că nu va înțelege nimic, și că asta a fost și intenția autorului, lectura nu va provoca șocul necesar. Pentru că, ai văzut foarte bine, cititorul *trebuie* șocat, speriat, indignat. Numai după aceea poate avea loc *metanoia*, cum spune Niculina, „răsturnarea", trezirea, reintegrarea. Cred că ai înțeles că în acest haos bogat în virtualități, anumiți indivizi se pot realiza *chiar acum*, pe loc, în mijlocul descompunerii generale ; ei nu sunt obligați, ca toți ceilalți, să aștepte o nouă Creație pentru ca să-și poată regăsi plenitudinea...

Îl urmăream cu greutate, și e probabil că A.D.P. a ghicit încurcătura mea, pentru că s-a întrerupt brusc.

— Dar, nu pentru asta te-am chemat, reluă după o pauză. Am avut adineaori o lungă convorbire cu Ghiță. Mi-a repetat ce i-ai spus ieri, că piesele pe care le scriu sunt în prelungirea teatrului absurdului, și mi-a mărturisit că asta ar putea ridica anumite obiecții...

— Îmi pare rău... am început.

— Nu e vina dumitale, m-a întrerupt. În orice caz, cînd va citi textul va fi și el șocat. Iar ceilalți toți care, in ordine ierarhică, îl vor citi după el vor fi chiar speriați și înțelegi... Deci, am căzut amîndoi de acord să avem gata pregătit, pentru orice eventualitate, volumul I din *Memorii*. Cred că cel mai bun lucru este să încheiem volumul acolo unde ne-am întrerupt ultima oară. Te rog verifică încă o dată textul, pentru că dacă Ghiță ezită să publice *Teatrul*... Deși, îți mărturisesc, mi-ar părea foarte rău, adăogă.

— Ce fac cu *Războiul Troiei ?* l-am întrebat. Întrerup lucrul ca să pun la punct *Memoriile ?*

— Nu, nu ! Asta în nici un caz. Piesele au prioritate ! Te ocupi de *Memorii* printre picături. Săptămina viitoare

vei primi celelalte două piese — cele mai bune, după părerea mea. Curaj, Eusebiu !

Nu voi uita cît voi trăi acea lună Septembrie 1966. Insomniile s-au ținut lanț, și după o săptămînă a trebuit să iau somnifere, ca să pot dormi măcar 3—4 ceasuri, către dimineață. Dar în timpul zilei eram amețit și, cu mari eforturi, abia reușeam să descifrez manuscrisele lui A.D.P.

În după-amiaza de 9 Septembrie, cînd tocmai terminasem de dactilografiat *Războiul Troiei*, ușa de la salon s-a deschis pe neașteptate. Am rămas încremenit privindu-l. În pantaloni de flanelă și cămașă colorată, bronzat, cu părul adus pe frunte, ca un breton, A.D.P. părea cu zece ani mai tînăr. M-a strîns în brațe (cum nu făcuse niciodată, pînă atunci) și a exclamat, rîzînd.

— Eusebiu, am copii mari. Trebuie să par și eu mai tînăr...

Dar după ce s-a așezat în fotoliul lui de la birou și m-a privit cu atenție, a devenit serios.

— Ce se întîmplă cu dumneata ? Ești foarte palid și arăți obosit.

— De la o vreme, sufăr de insomnii. Calc pe urmele lui Albini. Va trebui, poate, să citesc și eu pe gnostici...

Și i-am povestit tot ce-mi spusese despre Valentin și despre *Sophia* care-și caută Tatăl, și toate cîte au urmat. Am îndrăznit să-i vorbesc, în treacăt, și despre simetria pe care a remarcat-o Albini între *Sophia* și Niculina, despre crizele care le-au provocat eforturile lor de a-și cunoaște Tatăl. M-a ascultat cu cea mai mare atenție.

— Foarte interesant ! a exclamat. Acest Albini este un om care merită să fie cunoscut. Are lecturi curioase, aș zice chiar singulare.

A tăcut cîtva timp, zîmbind absent.

— Dar nu trebuie să te lași impresionat de ce ți-a spus, a reluat coborînd glasul. Îți aduci aminte de tînărul foarte brun care te-a adus cu mașina ? Află că e fiul Numărului Doi, și că deși are în fața lui viitorul politic pe care-l ghicești, lucrează cu Ieronim. Mai mult, practică toate exercițiile indicate de Ieronim ; le practică cu știrea și consimțămîntul părinților. Asta rămîne între noi. Și tot între noi rămîne și acest detaliu : băiatul era gîngav, s-ar spune, din naștere, și pînă mai acum cîțiva ani nu putea pronunța anumite consonante sau nu știu ce diftonguri. A terminat liceul și a fost admis în Universitate datorită exclusiv situației tatălui. Mulți din profesorii și colegii lui îl considerau aproape un debil mintal. Dar tînărul s-a dovedit a fi, dimpotrivă, destul de înzestrat. Înțelegi acum de ce îi sunt, toți, recunoscători lui Ieronim.

Apoi a schimbat vorba. Mi-a spus că a venit pentru 24 de ore ; l-a adus băiatul Numărului Doi, în mașina lui, și vor cina împreună, în oraș. Publicarea *Teatrului* este un lucru prea important — pentru el și pentru noi toți — ca să nu încerce tot ce-i stă în putință ca s-o asigure, și asta cît mai curînd. Chiar dacă va fi o ediție cu tiraj limitat.

A desfăcut pachetul pe care, intrînd, îl așezase pe birou și scoase un dosar, mi s-a părut, destul de voluminos.

— Ai aici manuscrisele a încă două piese, amîndouă ceva mai lungi decît primele. Din păcate, le-am scris cu creionul, și numai dumneata ești în stare să descifrezi — și uneori să ghicești — infernala mea grafie. Cum stai cu *Războiul Troiei* ?

— Am terminat-o în clipa cînd intrați pe ușă.

— Bravo ! Ești unic !... Și cînd crezi că ai putea preda lui Horia manuscrisul *Memoriilor ?*

Am ridicat încurcat din umeri.

— Dacă aș putea dormi bine o noapte, două, l-aș putea pune la punct la începutul săptămînii viitoare.

— Ești extraordinar ! Îți rămîne, deci, acum, să te concentrezi asupra pieselor III și IV. Dar ca să te poți concentra, trebuie să te odihnești — și să încerci să dormi. Dacă poți fără somnifere... Ia, te rog, manuscrisele la dumneata acasă și stai în pat toată ziua de mîine. Eu, probabil, voi rămîne pînă mîine seară sau poimîine dimineața. În orice caz îți voi telefona acasă, poimîine dimineața, să văd cum te mai simți.

Aș fi vrut să-l întreb cîteva lucruri în legătură, mai ales, cu Albini, Niculina și Serdaru, dar aveam impresia că vrea să scape cît mai repede de mine, și am plecat. Cînd, acasă, am deschis dosarul și am început să descifrez manuscrisele, m-am îngrozit. Erau aproape ilizibile ; cu atîtea cuvinte prescurtate, reduse uneori la două litere, s-ar fi spus că A.D.P. le scrisese în transă. Trebuia să descifrez rînd cu rînd. Dacă am fi fost împreună și mi le-ar fi dictat el, dactilografierea ar fi mers mult mai repede. Dar, descifrînd la întîmplare cîteva pagini, mi s-a părut că sunt mai puțin excentrice. Am întîlnit chiar pasagii emoționante, semănînd cu poemele orientale mistico-erotice. Dar nu-mi dau seama de restul lor într-o dramă intitulată : *Principatele unite*.

Cînd mi-a telefonat, în dimineața plecării, eram mai amețit ca niciodată. Încercasem să dorm fără somnifere, dar nu adormisem decît spre ziuă.

—Situaţia pare mult mai favorabilă decît şi-o inchipuise Ghiţă, m-a asigurat. Foarte probabil, ambele volume vor putea apare în acelaşi timp, la începutul lui Ianuarie... Sper că de aici înainte ai să poţi adormi din ce în ce mai bine.

În strada Fîntînelor, Ecaterina mă aştepta în salon.

— Am avut tot felul de oaspeţi, mi-a spus zîmbind misterios. Au venit în mai multe maşini, una mai elegantă decît alta. S-a băut şampanie... Iar unul din invitaţi...

E curios cum am uitat ce mi-a spus în continuare, deşi o ascultasem silindu-mă şi eu să zîmbesc, prefăcîndu-mă interesat de toate aceste amănunte. Ziua a trecut fără să-mi dau seama, descifrînd şi bătînd la maşină cuvînt cu cuvînt, ca un începător. Pînă seara, de-abia ajunsesem la pagina 12. Dar nu reţinusem nimic din acest text, în afară de faptul că cei doi protagonişti îşi povesteau unul altuia visele, şi A.D.P. invita cititorul să repete exerciţiul cu un prieten sau o prietenă (dar, preciza, în nici un caz cu un membru al familiei).

Valeria nu credea că voi reuşi să termin lucrul pînă la 25—26 Septembrie, aşa cum făgăduisem. Şi cu toate acestea, fără să-mi dau seama prin ce miracol reuşisem această performanţă, în dimineaţa de 25 Septembrie i-am telefonat lui Ghiţă Horia, anunţîndu-l că întreg volumul de *Teatru* — *Introducerea* şi cele patru piese (398 de pagini) — îi stă la dispoziţie. M-a întrebat ce spune A.D.P. Foarte sincer, i-am răspuns că nu ştiu. Ultima oară, în ziua de 20 Septembrie, îmi telefonase de la Sibiu. Atunci, obosit, cum eram, n-am înţeles la ce a făcut aluzie spunîndu-mi că pe măsură ce anamneza progresează, călătoria care va avea o mare importanţă în viaţa mea devine tot mai certă...

— Poate avea loc oricînd după 15 Octombrie. În orice caz, fii pregătit pentru orice eventualitate...

Spre surpriza noastră, a mea şi a Valeriei, în noaptea aceea am adormit îndată ce-am pus capul pe pernă, şi nu m-am deşteptat decît a doua zi la prînz.

— Dar cine e Euridice ? m-a întrebat Valeria, încruntîndu-se. I-ai vorbit tot timpul în somn...

15

A.D.P. a avut dreptate. Acea călătorie — recompensa pe care mi-o făgăduise — a jucat un rol hotărîtor în viața mea.

În după-amiaza de 15 Octombrie mă aștepta în fața bibliotecii. Și, cu un ton oarecare, mi-a spus.

— Ești trimis în misiune culturală. Două luni, cu diurna în valută forte. Ce preferi : India sau Statele Unite ?

— India ! am șoptit, emoționat.

— Ai ales foarte bine ! Dar să știi că trebuie să pleci în cîteva zile.

Am avut impresia că, în afară de satisfacția că reușise să-mi obțină această călătorie excepțională, și pentru motive pe care nu le ghiceam, A.D.P. era încîntat că voi lipsi două luni din Capitală. M-a surprins în special ușurința cu care acceptase absența mea tocmai în momentul cînd avea mai multă nevoie de mine. Într-adevăr, șpaltele celor două volume trebuiau corectate la începutul lui Noiembrie, și A.D.P. avea oroare de corecturi. Fără îndoială își asigurase, în afară de corectorii Editurei, colaborarea altcuiva.

Treceam pentru întiia oară frontierele Europei. Şi tot pentru întiia oară scriam şi altceva decît texte şi scrisori în numele lui A.D.P. Spre surpriza, şi marea mea bucurie, paginile pe care le-am trimis, cu regularitate, în fiecare săptămînă, *Gazetei Literare*, au avut mare succes. „Ai reinventat reportajul literar şi ai reabilitat literatura exotică", mi-a scris A.D.P. la Delhi („Reportajele" erau, de fapt, adevăratele mele scrisori către Valeria). Iar după ce-a citit impresiile din Hardwar şi Rishikesh, m-a felicitat, precizînd : „M-am convins acum că lectura celor patru piese a avut rezultatul pe care-l scontam. Ai să înţelegi, la întoarcere, lucruri pe care foarte puţini alţii le înţeleg".

La întoarcere, înainte chiar de a da ochii cu Valeria (era încă la birou), am găsit, introdusă pe sub uşă, scrisoarea Ecaterinei. O scrisese chiar în dimineaţa aceea. Mă anunţa că Maestrul plecase din nou, fără să spună unde, şi nici cînd se va întoarce. Trebuie neapărat (sublinia se cuvîntul) să-mi vorbească, dar nu la mine acasă, şi nici în strada Fîntînelor. Propunea să ne întîlnim, ca *din întîmplare* (subliniat), pe una din străzile din jurul Statuei ; ea se va plimba în fiecare dimineaţă între 10 şi 11, şi din nou după-amiezile, între 4 şi 5.

Am telefonat totuşi în strada Fîntînelor. Mi-a răspuns o voce necunoscută, ursuză, de bărbat. Îndată ce mi-am rostit numele, tînărul a devenit afabil. Era Nicolaie Voinea, locţiitorul meu ; el se ocupase de corecturi şi de corespondenţă. Maestrul se afla în Transilvania, într-un sat din apropierea Sibiului, asistînd la repetiţiile spectacolului pe care-l pregătea Ieronim.

A încheiat spunîndu-mi că va telefona chiar în seara aceea lui A.D.P., şi, foarte probabil, Maestrul mă va chema el la telefon a doua zi de dimineaţă.

Nu apucasem să-mi desfac valiza, cînd se întoarse Valeria. Primul lucru pe care mi l-a spus a fost data pe care o fixase pentru nuntă : 29 Decembrie, adică în opt zile.

— E ziua mea de naştere, a adăogat, zîmbind încurcată. Am privit-o surprins, încercînd să ghicesc la ce face aluzie.

— Totdeauna mi-ai spus că ziua ta de naştere e 29 Ianuarie. Şi tot aşa scrie şi în buletinul populaţiei.

— Voiam să mă întineresc cu un an, îmi explică roşind uşor. Mi se părea ridicol că pentru două, trei zile.. înţelegi ce vreau să spun...

Atunci a sunat telefonul, şi am ridicat cu emoţie receptorul. Eram aproape sigur că mă cheamă A.D.P.

— Bine că te-ai întors la timp ! exclamă. Mi-era teamă că ai să mai rămîi cîteva zile la Pondichéry. Şi ar fi fost mare păcat ! Ne apropiem de...

Apoi ni s-a întrerupt comunicarea şi am trîntit plictisit receptorul în furcă. Au trecut vreo zece minute pînă ce telefonul a sunat din nou. De data aceasta, vocea era depărtată, sugrumată, şi înţelegeam cu greu cuvintele.

— Lucruri foarte importante... Dar nu ştiu ce se întîmplă. Dumneata mă auzi ? Repet : *Foarte importante !* Mă auzi ?... Atunci e inutil... Am să revin mîine, la aceeaşi oră.

— Ce spunea ? întrebă Valeria văzîndu-mă dezamăgit.

Am ridicat din umeri.

— N-am înţeles mare lucru. Se auzea foarte prost. Probabil că vorbea din satul acela de lîngă Sibiu.

— Atunci e din cauza zăpezii, mă întrerupse Valeria. În tot Nordul Transilvaniei ninge întruna de două zile şi două nopţi...

— Dar ce crezi că voia să-ţi spună ?

— A repetat de mai multe ori că e vorba de ceva *foarte important*: Probabil în legătură cu spectacolul pe care-l pregătește Ieronim. Am aflat asta adineaori, de la „locțiitorul" meu, un anume Nicolaie Voinea. Se pare că A.D.P. asistă la toate repetițiile. Undeva într-un sat de lîngă Sibiu.

Valeria căzu deodată pe gînduri.

— Dar sper că va veni la nuntă, vorbi tîrziu. Înțeleg că n-a vrut să ne cunune el, că n-a vrut măcar să fie martor, dar sper că va veni la nuntă. Toți ai mei, și mai ales mama, toți nu așteaptă decît asta : să cunoască, *personal*, pe cel mai mare scriitor român în viață...

Mi-am dat atunci seama că de cînd intrase pe ușă, Valeria nu-mi pusese nici o întrebare în legătură cu călătoria mea în Orient, și nici eu nu o întrebasem nimic de tot ce făcuse în cele două luni cît a durat despărțirea ; nu vorbisem decît despre data nunții și despre A.D.P. M-am apropiat rîzînd de ea și am cuprins-o în brațe.

— Dar Pandele n-a pretins niciodată că e cel mai mare scriitor român în viață, i-am spus.

— În orice caz, sper că va veni la nuntă, a continuat pe același ton. Ar fi, pentru noi, dar în primul rînd pentru mama, ar fi o mare lovitură...

16

De departe, Ecaterina părea aceeași. Îndată ce m-a recunoscut, s-a luminat la față și a grăbit pasul spre mine. Dar abia îi luasem mîna și i-o strînsesem, cu afecțiune, cînd și-a întors brusc capul și a început să cerceteze bănuitor strada, de la un capăt la altul, înălțîndu-și prudentă privirile către balcoane, furișîndu-le prin curțile pietruite. Niciodată n-o văzusem atît de speriată.

— Nu e nimeni ! am liniștit-o zîmbind.

Continuam să-i string mîna, dar și-a smuls-o deodată, aproape cu brutalitate, și și-a băgat-o în buzunarul paltonului, parcă ar fi vrut s-o ascundă. Apoi a izbucnit cu un glas puternic, aproape strigînd.

— Ce mai faceți, domnule Eusebiu ? Cînd v-ați întors ? V-ați întors abia ieri ?... Ce surpriză plăcută...

Mi s-a părut că-mi făcea semne din ochi, să spun și eu ceva.

— Ce face Maestrul ? am întrebat-o.

— Mai tare, te rog, mai tare, că iar nu mai aud bine...

— *Ce face Maestrul ?* am repetat cît am putut mai puternic. Cum merg lucrurile pe acasă ?

Dar, ridicînd brusc glasul, m-am înecat, și am început să tușesc.

— Acum putem să mergem, mi-a șoptit Ecaterina. Și dacă vă fac semn cu mănușa, uite așa — și mi-a arătat cum —, vă prefaceți că iar v-a apucat tusea... Deci, cum vă spuneam, reluă cu același glas puternic, toate merg bine...

Înaintam încet, unul lîngă altul și, deși ghicisem de la început că îi este frică, nu izbuteam să înțeleg sensul acestor exagerate măsuri de precauție.

— Deci, cum vă spuneam, a mai repetat odată, apoi, cu privirile ațintite în fața ei, învîrtind în neștire una din mănuși, a început să-mi povestească.

De la plecarea mea se petrecuseră multe în strada Fîntînelor. Niculina și Serdaru se instalaseră definitiv : dormeau cînd în salon, cînd în birou. Asta n-ar fi fost grav, dacă nu s-ar fi perindat atîta lume străină prin casă, zi și noapte, și la orice oră din noapte. Odată, trecuse de două jumătate, s-a oprit o mașină în fața casei și a început să claxoneze. A sărit din pat și s-a apropiat de ferestre, să vadă ce se întîmplă. În timp ce dădea, tremurînd, cu mare atenție, perdeaua la o parte, a început să se audă, din salon, larmă și rîsete și cineva a strigat : Venim ! Venim ! Era o mașină mare și elegantă, și chiar atunci cobora acel tînăr foarte brun, care venise de mai multe ori în timpul verii (era, evident, băiatul Numărului Doi). A privit spre ferestrele salonului, apoi s-a adresat, vorbind foarte tare, cuiva din fundul mașinei.

— Dă-mi bastonul dumitale să le bat în ușă !

— Poate au confundat datele ! i-a răspuns, cel'alt, cu un glas tot atît de puternic, întinzîndu-i bastonul. (Foarte probabil, era Ieronim Thanase).

Dar în timp ce tînărul se îndrepta spre ușa din față, cei care dormiseră în salon, sau în birou, au apărut în capul scării.

— Erau Niculina, Serdaru și cine altul ? am întrebat.

— Nu știu cine erau. Erau trei persoane. N-am recunoscut pe nici unul. Știam că „tinerii căsătoriți" — căci așa le spune Maestrul — dormeau la noi, dar nu i-am recunoscut.... Și totuși, ei erau, adăogă coborînd și mai mult glasul, pentru că a doua zi de dimineață, cînd am intrat în salon, să le spun că îi așteaptă cafeaua, nu era nimeni și paturile lor — vorba vine căci n-au paturi, dorm cînd pe canapea, cînd pe saltele — paturile erau făcute Dar, cum vă spuneam, adăogă ridicînd brusc tonul, și-mi făcu semn cu mănușa.

Am început să tușesc, căutîndu-mi în același timp batista. La cîțiva metri în fața noastră, înainta spre noi un bărbat aproape bătrîn, cu un fular bine strîns în jurul gîtului. Îndată ce-a trecut, Ecaterina mi-a făcut semn să întorc capul, să văd dacă omul își continuă drumul

— Pentru că nici prin gînd nu vă trece cîți sunt și cine sunt, spuse răsuflînd istovită.

— Dar Maestrul ? am întrerupt-o. El ce spune ?

În acea noapte, A.D.P. nu era acasă. S-a întors — „din provincie", preciză cu ironie Ecaterina — s-a întors de-abia a treia zi. Și cînd Ecaterina a încercat să-i povestească, a întrerupt-o zîmbind.

— A fost o greșeală, i-a spus. N-a fost vina lor. Niculina și Laurian erau siguri că repetițiile vor avea loc Miercurea viitoare, la unu noaptea. Așa îi informase Tudorel — este tînărul care doarme la noi, în bucătărie sau pe coridor (am înțeles că era elevul favorit al lui Serdaru, cel care mă adusese astă-vară, cu mașina la București) — Tudorel notase greșit ziua în agenda lui.

— Deci, am îndrăznit s-o întrerup, cei trei erau Niculina, Serdaru și Tudorel.

— Desigur că erau ei, dar cine să-i recunoască? Cine știe ce „spectacole" repetaseră în noaptea aceea, înainte de culcare — căci așa le spune : „spectacole". Și repetă

aproape în fiecare noapte, repetă cu toate ușile închise, sublinie căutîndu-mi privirile. De obicei numai ei trei și cu Maestrul, dacă e acasă. Dar uneori se adună zece, cincisprezece... unii din ei sunt înalți cît ușa. Nu știu ce repetă, dar îi aud rîzînd, cîntînd — de altfel, cîntă toți, foarte frumos, cîntă și in cor, și fiecare separat, și au tot felul de instrumente muzicale...

— Ce spun vecinii ?

A întors brusc capul spre mine și mi-a zîmbit. Un zîmbet, mi s-a părut, misterios și totuși ironic.

— De cînd au aflat cu cine se întîlnește și la cine este invitat Maestrul, nu îndrăznesc să spună nimic... Deși...

Ezită cîteva clipe, apoi mă privi din nou, bănuitoare, parcă ar fi încercat să ghicească ce gîndesc.

— N-ar trebui să vă spun, dar Dumneavoastră, care ați fost mîna dreaptă a Maestrului...

— Și sper să fiu și de aici înainte, încercai să glumesc, zîmbind

— Să dea Dumnezeu ! oftă, dar s-au schimbat atîtea de cînd ați plecat. N-ar trebui să vă spun, dar...

Coborî și mai mult glasul.

— Din cînd în cînd, către miezul nopții o mașină se oprește în dreptul casei doctorului, știți unde a treia casă de la colț, și rămîne acolo toată noaptea, cu farurile stinse... Dar mașina nu e goală, adăogă. Odată, într-o noapte, — nu mă deranja muzica, mă învățasem acum cu repetițiile, dar parcă aș fi presimțit ceva... — m-am dat jos din pat și, în vîrful picioarelor, m-am apropiat de fereastră. Tocmai atunci ieșeau din casă tînărul acela foarte negru și cu Serdaru. I-am văzut îndreptîndu-se spre mașină : nu știu ce-au vorbit cu șoferul, sau cine o fi fost înăuntru, dar curînd după aceea mașina a pornit încet tot cu farurile stinse... Și a mai fost ceva, deși e un mare secret, n-ar trebui să vă spun...

— Știi că poți avea toată încrederea în mine, am încurajat-o. Nu ne cunoaștem de ieri, de alaltăieri. Și suntem amîndoi devotați Maestrului... În fond, ce s-ar fi făcut Maestrul fără dumneata și fără mine ?

M-a privit cu căldură, recunoscător, dar nu-și putu înăbuși suspinul.

— Știu, șopti. De aceea trebuie să vă spun. A doua zi după întîmplarea cu mașina, cînd mă întorceam la Cooperativă, m-a oprit un domn, nici tînăr, nici bătrîn, foarte elegant îmbrăcat. Cînd și-a ridicat pălăria și m-a salutat, am văzut că era aproape chel. Foarte politicos, și-a spus numele, dar acum nu mi-l aduc aminte. (Evident, era Albini). M-a întrebat dacă aveam știri de la Dumneavoastră căci, spunea, circulă fel de fel de zvonuri prin oraș, că n-o să vă întoarceți, că Maestrul v-a convins să rămîneți acolo, în India, dacă nu definitiv, cel puțin cîțiva ani, pînă va veni și el...

O ascultam fascinat, neîndrăznind s-o întrerup.

— Eu i-am spus adevărul, a continuat Ecaterina, adică ce știam de la Editură : că vă întoarceți pe ziua de 20 sau 21 Decembrie, dar el a schimbat repede vorba, și mi-a spus că admiră din tinerețe cărțile Maestrului și de aceea e îngrijorat de tot ce se întîmplă de cîteva luni, că s-au plîns vecinii, că știe... Mă rog, știa tot, știa mai ales ce făceau tinerii căsătoriți, știa de spectacolul pe care-l pregătesc. Și apoi, a scos o carte de vizită și mi-a spus : se întîmplă că funcția pe care o am îmi deschide multe porți. Dacă vei avea vreodată încurcături, sau orice altfel de probleme, îmi telefonezi la numărul acesta... Am păstrat cartea de vizită, dar nu i-am telefonat, adăogă.

Am răsuflat ușurat și am început să rîd.

— Va să zică de aceea a intrat spaima în dumneata, și aproape că nu îndrăznești să vorbești, nici măcar pe stradă. Ți-e teamă că te urmărește Securitatea.

Ecaterina s-a oprit brusc şi şi-a întors mirată capul spre mine.

— Ce-o să-mi facă mie Securitatea ?! exclamă. Eu îmi văd de treaba mea. Nu mă ocup nici de politică, nici de altceva...

— Atunci, dacă ştii că nu eşti urmărită, de ce atîtea precauţii ?

— Dacă m-aţi fi lăsat să termin, şopti, aţi fi înţeles de ce mi-e frică... Şi cînd m-aţi asculta pînă la sfîrşit, are să vă fie frică şi Dumneavoastră...

Totul a început la vreo două săptămîni după plecarea mea. Într-un amurg, intrînd în salon ca să aprindă lampa japoneză, a dat cu ochii de o femeie, aproape bătrînă, care adormise pe canapea. Ecaterina a ţipat, speriată, şi cînd femeia s-a trezit, s-a îndreptat spre ea şi a întrebat-o cine este şi pe unde a intrat în salon. Femeia o privea curios, parcă n-ar fi înţeles bine româneşte. Şi, într-adevăr, cînd s-a ridicat de pe canapea, Ecaterina şi-a dat seama că era străină. Era îmbrăcată ciudat, deşi elegant, într-o rochie lungă de mătase roşie şi avea nişte pantofi aşa cum nu mai văzuse pînă atunci : păreau muiaţi în aur. Femeia continua s-o privească zîmbind, şi la toate întrebările Ecaterina ridica din umeri. Ar fi putut avea 50—55 de ani, dar cînd zîmbea părea mai tînără. Doar cînd Ecaterina s-a îndreptat spre telefon, femeia a întins braţele către ea şi i-a şoptit : — Ecaterina, să nu faci asta ! Nu te juca cu focul !

— Şi nu i-ai recunoscut glasul? am întrerupt-o. Nu ţi-ai dat seama că era Niculina, că adormise acolo, pe canapea, îmbrăcată în costumul cu care repetase ?

Ecaterina şi-a întors din nou capul spre mine, încruntată.

— Nu puteam să-i recunosc glasul, pentru că nu era Niculina. Nu vorbea ca Niculina. Avea un glas stins, ca

de femeie bătrînă. Şi era mai înaltă ca Niculina. Şi avea părul cărunt...

— Atunci, cine era ? am întrebat-o tulburat.

— Nu ştiu, şopti Ecaterina. Şi de aceea mi-e frică.. Pentru că mai tîrziu, după ce mi-a spus : Nu te juca cu focul !, femeia a adăogat : — Acum, pot să-ţi spun, căci ne cunoaştem bine. Sunt soţia lui Laurian Serdaru, deci, dacă ai aflat şi D-ta secretul, sunt nora Maestrului. Toţi îmi spun Niculina, şi numele acesta îmi place şi mie. Dar nu e numele meu. Pe Niculina ai s-o întîlneşti într-un ceas, un ceas şi jumătate, pentru că astă-seară suntem invitaţii Maestrului... Mi-a făcut o reverenţă ca la teatru, şi-a luat pantofii de aur în mînă şi s-a îndreptat spre odaia de baie.

— Deci, pînă la urmă, tot ea era !

Ecaterina a ridicat exasperată din umeri, şi a oftat.

— V-am mai spus o dată, şi vă mai spun încă o dată, nu era ea. Şi am dovezi că nu putea fi ea, Niculina...

Într-adevăr, A.D.P. nu era în Bucureşti şi în acea seară n-a fost nimeni invitat. Cînd, după vreun ceas a întîlnit-o pe Niculina şi i-a spus : Mi-ai tras o spaimă adineaori !, Niculina a întrebat : — Ce spaimă ? Şi după ce i-a povestit întîmplarea, Niculina a clătinat din cap. — Nu eram eu. La ora aceea eram la repetiţii... — Atunci, cine a putut fi ? ! a exclamat speriată Ecaterina. Cine a putut intra în salon fără ca eu să prind de veste? — Oricine poate intra în salon, pentru că fiecare din noi avem cheia noastră, noi cei unsprezece din trupa lui Ieronim. A trebuit să ne facem chei ca să nu te deranjăm mereu. Căci, ai văzut şi dumneata, aici, zi şi noapte, unii vin, alţii pleacă...

— Era, deci, cineva din trupă, am şoptit tulburat. Nu ţi-a spus cine ?

Ecaterina mă privi din nou, de data aceasta fără să înțeleg de ce, zîmbind amuzată.

— Știți ce mi-a spus cînd am întrebat-o ? Mi-a spus : Așa cum o descrii, de vreo 50—55 de ani, cu păr cărunt și un pantof de aur în fiecare mînă, poate fi oricare din cele cinci fete ; căci atîția suntem, în trupa lui Ieronim, cinci fete și șase băieți...

— Și Maestrul ? Ce-a spus Maestrul cînd i-ai povestit toate acestea ?

După cîte am înțeles, pentru că Ecaterina grăbea mereu pasul și erau cuvinte care îmi scăpau, A.D.P. a încercat s-o liniștească, asigurînd-o că, de fapt, *ea* era, Niculina, dar ce vrei ?, a adăogat, sunt tineri și se amuză, își fac unul altuia tot felul de farse...

— Dacă ar fi numai astea, continua Ecaterina, numai farse și glume de artiști tineri...

Dar Ecaterina se convinsese că la mijloc era altceva, nu știa exact ce, dar era destul ca s-o înspăimînte. Nu trecuse o săptămînă de la această întîmplare, cînd i-a telefonat Grigore de la Cooperativă că-i va trimite, spre seară, patru iepuri. Ca să nu atragă atenția vecinilor, a rugat-o să stea la fereastră între cinci și un sfert și cinci jumătate, și îndată ce se oprește mașina să deschidă ușa de la bucătărie, ca să nu aștepte șoferul. Așa a și făcut. Dar șoferul n-a putut, sau n-a voit să coboare — și i-a strigat să vină ea. Ploua, și Ecaterina i-a făcut semn să aștepte puțin, să-și îmbrace paltonul și să-și pună ceva pe cap. Dar cînd se pregătea să coboare, un tînăr a traversat în goană strada, s-a apropiat de mașină, a înșfăcat sacul cu iepuri și i-a strigat să rămînă acolo, în ușa bucătăriei. Mașina a pornit chiar atunci, un camion se apropia din direcția opusă și, văzînd că tînărul întîrzie, cîteva clipe i-a fost teamă că se lăsase păcălită. Dar după puțin timp băiatul a intrat în bucătărie, săltîndu-și rîzînd sacul

cu iepuri în spate. Ecaterina voia să-i dea ceva și începuse să caute în buzunar.

— Nu te mai osteni, Ecaterina, i-a spus băiatul. Sunt de-ai casei.

Și pentru că Ecaterina îl privea surprinsă, încercînd să-l recunoască a adăogat.

— După atîtea săptămîni, tot nu mă cunoști ? Eu sînt Laurian, bărbatul Niculinei.

— Venea desigur de la o repetiție, i-am spus.

Așa crezuse și ea. Nu se mai sătura privindu-l, minunîndu-se, repetînd :

— Bată-te norocul să te bată. Ai întinerit cu zece ani, tocmai dumneata, care n-ai nevoie...

Cîteva clipe în urmă intră în bucătărie Niculina, cu o carafă goală, și se îndreptă spre robinet.

— Ce spui de domnul Laurian ? o întrebă Ecaterina. Vrăjitorie curată...

Tînărul se fîstîci, și începu să-și treacă nervos palma pe obraji.

— Laurian e în salon, cu toți ceilalți, spuse Niculina. Și li s-a făcut, la toți, sete.

— Vezi, nu vrea să mă recunoască, șopti printre dinți tînărul, și deschizînd brusc, aproape cu mînie, ușa, dispăru în ploaie.

Și totuși, nici pînă azi Ecaterina nu știe ce să creadă. După ce-a rămas singură, și-a scos paltonul, a desfăcut sacul, a căutat prin sertare cîteva sfori groase și cîrlige ca să atîrne iepurii în cămară, dar s-a trezit tîrziu că tremură, și a îmbrăcat din nou paltonul. A înțeles însă repede că nu tremură de frig, ci de frică. A început să-și facă semnul crucii, dar a dat cu ochii de iepuri, pe care nu-i scosese din sac, și i-a fost rușine. Și-a scos brutal paltonul și s-a silit să nu se mai gîndească. Dar o rodea curiozitatea, și după ce-a atîrnat și al patrulea iepure în

cămară, s-a hotărît. Știa că numai nopțile ușile sunt încuiate, dar pe de altă parte A.D.P. îi atrăsese de mai multe ori atenția să nu intre, sub nici un motiv, în salon, în timpul repetițiilor. După ce-a găsit motivul (Niculina spusese că li se făcuse sete), a scos din frigider o sticlă cu apă minerală, a ales cîteva pahare, și cu tava plină în mîna dreaptă, a bătut scurt în ușa salonului, și a intrat. Erau vreo șase, șapte tineri, costumați ciudat ; parcă ar fi avut fiecare o pelerină lungă, dar felurit colorată, atîrnată de umeri. Au întors toți capul spre ea, speriați, ca și cum ar fi fost surprinși la începutul unei crime. Cea mai speriată părea Niculina. Amuțise, cu brațul ridicat, cu gura pe jumătate deschisă. Alături de ea, îmbrăcat într-o mantie sîngerie, se afla Laurian Serdaru. O privea și el, tot atît de surprins. Dar Ecaterina este sigură, și poate chiar să jure, este sigură că, la un moment dat, Serdaru i-a zîmbit cu înțeles și i-a făcut semn cu ochiul.

17

Îndreptîndu-mă spre casă, mi-am dat seama că acele întîmplări de la începutul lui Noiembrie îi provocaseră Ecaterinei un traumatism care putea duce la mania persecuției. Din seara cînd, intrînd brusc în salon, le întrerupsese „repetiția", i se părea că e urmărită de tot felul de personagii stranii, care pînă la urmă se dovedeau a fi unul din obișnuiții casei, mai ales Niculina și Serdaru, dar și alții, bunăoară Tudorel sau una dintre artiste, căreia i se spunea Vera. Se oprea cîteodată la o vitrină și pe neașteptate cineva apărea în spatele ei și, după felul cum o privea sau îi zîmbea, descoperea că face parte din trupa lui Ieronim. Dar greul de-abia atunci începea, pentru că nu-i era ușor să-i identifice. Uneori îi trebuiau două sau trei zile și nopți...

— Vă așteptam ca pe un Dumnezeu ! a exclamat la despărțire, strîngîndu-mi amîndouă mîinile. Ca pe un Dumnezeu, a repetat de mai multe ori.

De-abia după ce mi-am scos paltonul și m-am așezat la birou mi-am adus aminte că ar fi trebuit să trec pe la Editură. Voiam să văd cum arată cele două cărți ale lui A.D.P. ; voiam, mai ales, să aflu ce crede Ghiță Horia despre proiectul meu de a aduna într-un volum articolele

despre India. Ideea volumului mi-o sugerase ultima scrisoare a lui A.D.P. „Știam că ești un bun scriitor, îmi spunea, pentru că ai scris *Memoriile* așa cum **nu** le-aș fi putut niciodată redacta. Dar nu bănuiam că ești un bun scriitor *atît de diferit de mine*. Am lucrat împreună aproape opt ani, și n-am bănuit *această* notă specifică a talentului dumitale literar".

Șovăiam, dacă ar trebui să-i telefonez lui Horia — era aproape 12:00 — sau să mă duc să-l văd, fără să mă anunț, la începutul după-amiezii. Cîteva clipe în urmă a sunat telefonul.

— Dar unde mi-ai umblat toată dimineața? mă întrebă A.D.P., mi s-a părut, ușor contrariat.

— Am intîlnit-o intîmplător pe Ecaterina, și am stat mult de vorbă. Biata de ea, tare mi-e teamă că...

— Las-o pe Ecaterina! m-a întrerupt. Avem lucruri mult mai importante de discutat. Și nu le putem discuta la telefon. Trebuie să vii la Sibiu. Ți-am rezervat un loc în avionul de mîine dimineață. Telefonează la Agenție; sau, și mai bine, treci Dumneata, înainte de 4:00, și ridică-ți biletul. Te așteptăm la aeroport. Și îndată după dejun...

Cu un efort, am îndrăznit să-l întrerup.

— Dar, Maestre, vedeți, suntem în preajma Crăciunului. Și de-abia m-am întors. Vreau să petrec Sărbătorile cu Valeria. Mai ales că nunta va avea loc foarte curînd, la 29 Decembrie...

Am avut impresia că vestea l-a surprins, pentru că, după o scurtă tăcere, a continuat cu un alt glas.

— Bine, dar azi e 23 Decembrie. Mai avem o săptămînă. Ne întoarcem la 26 Decembrie, cel mult 27. Cum vă cunosc eu, nunta nu se poate face fără mine.

Am roșit brusc și, de emoție, mi-am simțit deodată gura uscată.

— Dar mi-ați spus de atîtea ori, am șoptit, mi-ați spus că nu vreți să ne cununați, că...

— Ce-am spus altădată, m-a întrerupt A.D.P. foarte bine dispus, n-are nici o importanță ! Țin foarte mult să vă cunun eu. Și vom sărbători evenimentul în strada Fîntînelor, cu Niculina Laurian, și alți cîțiva prieteni.

— Evident, am reluat cu un glas mai ferm, evident, Valeria va fi fericită și recunoscătoare. Ca și mine, de altfel, inutil să vă spun... Dar mă gîndesc că dacă o las singură de Crăciun

— Eusebiu ! a exclamat aproape patetic. E foarte important ! Nu-ți pot spune acum de ce, dar trebuie să vii mîine. Te așteptam la aeroport. Și mulțumește-i Valeriei și din partea mea că acceptă acest sacrificiu !...

După ce a închis telefonul, am rămas multă vreme cu privirile pierdute în gol. M-am trezit, tîrziu, că mă gîndeam la cu totul altceva : mă trudeam să-mi amintesc o scenă din a treia sau a patra piesă a lui Pandele, o scenă care, mi se părea, ar fi putut explica insistența lui atît de patetică de a mă avea alături de el începînd din seara de Ajun pînă a doua sau a treia zi de Crăciun. Cineva (imposibil să-mi aduc aminte cine), aflîndu-se într-o situație desperată (dar *de ce ? de ce ?*), făcea un apel patetic la un prieten mai tînăr : îi cerea un lucru, în aparență, de o ridiculă banalitate (un pahar cu apă ? o batistă ?), anunțînd în același timp recompensa : *va fi o nuntă ca în povești*, chiar el, *El*, îi va cununa, și vor pofti la masă nu numai prietenii, ci și... Imposibil să-mi amintesc cine alții vor fi poftiți la banchet (în text era scris: *agapa*).

Am făcut emoționat numărul lui Horia. Nu mă așteptam să-l mai găsesc, trecuse de 1:00, dar știam că-mi va răspunde secretara.

— Tocmai mă duceam la masă, îmi răspunse Horia. Deci, fii, te rog, cît se poate de scurt...

Dar nu-mi lăsă timp să spun ceva, ci continuă pe un ton sec, aproape sever.

— Dacă e vorba de *India* Dumitale, trebuie să discutăm serios...

— Dar nu e vorba de volumul meu, l-am întrerupt. Voiam să știu...

— Nu spun că textele nu sunt interesante, continuă ea și cum nu m-ar fi auzit. Dar trebuie să nuanțezi. Insiști prea mult asupra „spiritualității indiene", asupra sihaștrilor și mînăstirilor...

— Dar dacă vă spun că nu e vorba de volumul meu...

— Trebuie să evoci și alte aspecte ale istoriei și societății indiene: sărăcia, nedreptățile sociale, cástele, intușabilii... Nu spui nimic despre Intușabili...

Cu un efort, am izbutit să mă stăpînesc.

— Tovarășe Horia, am început, pronunțînd clar și răspicat fiecare cuvînt în parte. Repet, nu e vorba de volumul meu. Voiam doar să știu dacă a apărut *Teatrul* lui A.D.P. și dacă pot trece după-masă să iau un exemplar...

Mi s-a părut că a șovăit mult înainte de a răspunde.

— Ca să fiu foarte sincer, volumul e tipărit, dar eu încă nu l-am văzut. S-ar putea să apară în vreo două săptămîni, dacă între timp, așa cum mi-a fost frică de la început...

— Bine, l-am întrerupt politicos, nu vreau să vă mai rețin. Vă telefonez din nou după Sărbători...

În clipa cînd așezam receptorul în furcă, mi-am dat seama că făcusem o gafă. Bănuitor cum era, cine știe ce și-ar putea închipui Horia. Ar fi trebuit să mă adresez direct „locțiitorului" meu ; păstrase, desigur, corecturile în pagină. Dar spre mirarea mea, Voinea mi-a mărturisit că tot materialul — manuscrisele, șpaltele și corecturile în pagină — fusese, la cererea lui, expediat prin curier lui A.D.P., pe la începutul lunii. Ceea ce i s-a părut curios

adăogă coborînd ușor glasul, cîteva zile după aceea i s-a telefonat de la Editură că au nevoie de manuscrise și de corecturi pentru o ultimă revizie. Dar Voinea știa bine că ultima revizie fusese făcută cu cel puțin o săptămînă înainte ; chiar el dăduse bunul de tipar. A avut impresia, și spunînd asta a scăzut și mai mult glasul, a avut impresia că, aflînd ce s-a întîmplat, anume că tot materialul se află în mîinile lui A.D.P., secretarul n-a știut ce să-i spună, și l-a rugat să aștepte un moment, să vorbească cu Directorul. După ce l-a ascultat, Ghiță Horia a spus . Bine !, și a închis telefonul.

Și de data aceasta mi s-a părut că făcusem o gafă cine știe cum va interpreta Voinea dorința mea de a reciti un text pe care eu însumi îl dactilografiasem cu trei luni mai înainte. Și dacă, după un ceas, două îi telefonează Horia și-l întreabă : nu cumva i-am telefonat, în legătură cu.. ? Poate ar fi trebuit să-l avertizez, să-i spun, bunăoară, că dacă întreabă cineva de mine, să-i spună că. În acea clipă mi-am amintit brusc de Ecaterina, și m-am ridicat enervat din fotoliu.

Valeria îmi pregătise pentru dejun o felie de șuncă și struguri. Am mîncat absent, fără chef. Dar curînd am zărit cei dintîi fulgi de zăpadă și m-am înseninat ca prin farmec. Am rămas multă vreme la fereastră, privind ninsoarea. Cînd, după un ceas, am pornit spre Agenție, stratul de zăpadă părea, pe alocuri, de cîțiva centimetri Așa cum mă așteptam, biletul fusese achitat de Pandele

— Dar dacă va ninge toată noaptea, mi-a spus funcționara, nu cred că veți putea pleca mîine dimineață. În orice caz, prezentați-vă la aeroport cu cel puțin o jumătate de ceas mai înainte.

Aș fi vrut să mă plimb puțin prin oraș, să cobor spre Cișmigiu, dar mi-am spus că, dacă ninsoarea nu se poto-

leşte, foarte probabil îmi va telefona Pandele ca să schimbe programul.

Tot aşteptînd, am adormit în fotoliu. M-a deşteptat Valeria, scuturîndu-şi viguros şoşonii în faţa uşii. Cînd i-am spus că ne va cununa A.D.P., a împietrit în mijlocul camerei, apoi m-a înlănţuit şi, trăgîndu-mă uşor după ea, a început să danseze, fredonînd, dar din ce în ce mai strîns, pentru că nu-şi putea stăpîni lacrimile. Voia să telefoneze imediat acasă, să anunţe marea veste, dar am păstrat-o lîngă mine.

— Evident, toate bucuriile se plătesc. Pandele m-a implorat să viu mîine la Sibiu. Are neapărat nevoie de mine...

Şi, pentru că mă privea surprinsă, ca şi cum n-ar fi înţeles, am adăogat repede...

— E vorba de 24, cel mult de 36 de ore. Ne întoarcem amîndoi, cel mai tîrziu, a doua zi de Crăciun.

— Dar e imposibil ! m-a întrerupt Valeria înseninîndu-se. Nu mai pleacă nici un avion spre Nordul Transilvaniei. Am ascultat şi la Radio.

— Aşa mi-a spus şi mie la Agenţie. Dar dacă A.D.P. nu-mi telefonează, eu, în orice caz, mîine dimineaţă...

18

De fapt, n-am știut că avionul nostru va putea ateriza la Sibiu decît în ultimul moment, cînd. după ce așteptasem aproape două ceasuri, eram gata să renunț Din fericire, apropiindu-ne de Sibiu, peisajul devenise feeric Nu văzusem niciodată această parte a țării îngropată sub zăpadă. Cerul se limpezise pe neașteptate. și ne orbea acum o lumină crudă, polară. Curînd avionul își opri motoarele și, coborînd, au început să se distingă tot mai clar calea ferată și casele de țară. Apoi am zărit orașul, am trecut lin pe deasupra unui cartier de curînd construit, și puține minute în urmă am aterizat.

A.D.P. mă aștepta zîmbind, alături de Serdaru și Tudorel. M-a îmbrățișat, mi s-a părut, cu o neobișnuită emoție. Apoi mi-a strîns îndelung mîna.

—Îți mulțumesc. mi-a șoptit. Știu că ai făcut un sacrificiu...

Nu știam ce să cred. Arăta parcă și mai tînăr decît toamna trecută, și cu toate acestea își ascundea cu greu nervozitatea. Părea neliniștit, preocupat

— Maestrul e obosit. spuse Serdaru ca și cum mi-ar fi citit gîndul A dormit doar cîteva ceasuri. A ramas azi-

noapte pînă la 2:30, ca să vadă sfîrşitul, deşi noi toţi, şi mai ales Ieronim, am tot încercat...

— Să lăsăm astea, îl întrerupse A.D.P., izbutind totuşi să zîmbească. Avem atîtea altele de vorbit...

Apoi, întorcîndu-se către mine şi luîndu-mi braţul, a continuat.

— Nu te întreb nimic despre India. O să discutăm asta mai tîrziu. Să-ţi spun însă de pe acum programul : dejunăm la *Majestic*, am rezervat o masă ; apoi, cu o camionetă militară — de fapt, e un fel de jeep — la Călina. Sunt mai puţin de 10 kilometri, dar şoseaua e pe alocuri înzăpezită Cu maşina, ar fi fost riscant. Locuim într-un fost pavilion de vînătoare, transformat în Casă de odihnă, destul de confortabil şi, deşi a fost de două ori restaurat, încă destul de pitoresc. Iar de acolo înainte, continuă privindu-mă şi zîmbind enigmatic, de acolo înainte nu mai putem conta decît pe sănii .

— Dar nici nu vă închipuiţi ce fel de sănii, adăogă Serdaru Ca din alte vremuri. Nu se mai văd decît în filme de epocă...

— Dar sunt mai frumoase decît cele din *Anna Karenina* filmul de anul trecut, spuse Tudorel.

— Poate că o să facem şi noi un film, adăogă A D P. Să vedem .

— Nu trebuia să-i spuneţi, şopti Serdaru oarecum dezamăgit. Voiam să-i facem o surpriză...

Pandele întoarse capul spre el, apoi ridică din umeri.

— Va fi suficient să vadă săniile, caii şi aparatura din sufragerie ca să înţeleagă despre ce este vorba...

Nu ştiu dacă aş fi ghicit atît de repede. Nu aveam cum să ştiu că jeepul care ne adusese la Casa de Odihnă ca şi caii, fără pereche de frumoşi, pe care îi scoteau din grajd chiar în momentul sosirii noastre, aparţineau Corpului de Armată din Sibiu De asemenea, nu aveam cum

să știu că săniile pe care le-am zărit in curte fuseseră construite în toamna aceea, după modelul săniilor castelanilor unguri de pe la 1840, păstrate la Muzeul de Etnografie. Nu m-au mirat costumele atît de pitorești ale tinerilor pe care i-am întîlnit în sală și pe coridor ; aș fi crezut că se pregătesc, sau se întorc, de la repetiție. Dar cred că aș fi început să bănuiesc că anumite scene vor fi filmate, dînd cu ochii de proiectoarele din sufragerie și de estrada înaltă, pe rotile, de pe coridor.

*

Îndată ce-am rămas singuri în odaia pe care mi-o alesese, alături de camera lui, A.D.P. s-a așezat pe marginea patului și mi-a făcut semn să-mi apropii scaunul.

— Am atîtea lucruri să-ți spun, șopti, încît nu știu de unde să încep. Am să încep, totuși, cu ceea ce mi se pare mai puțin important.

Ascultîndu-l, mă întrebam de ce i se părea „mai puțin important". Mie mi se părea destul de grav. Era vorba de lupta surdă pentru putere între Numărul Trei și Numărul Doi. Tensiunea dura mai de mult, dar în ultimele săptămîni amenința să explodeze. Evident, adăogă A.D.P., asta complică situația lui Ieronim. Oamenii Numărului Trei sunt cu ochii pe el, gata să profite de prima greșeală pe care o va face. Foarte probabil, mulți dintre tehnicieni și operatori sunt informatorii Numărului Trei. Unii din ei — evident, fără să-și dea seama — s-au trădat chiar în dimineața cînd l-au văzut pe Ieronim încredințîndu-și bastoanele unui figurant și urcîndu-se pe estradă ca să regleze proiectorul.

— Da, continuă repede A.D.P., nelăsîndu-mi timp să-l întrerup, acum vreo zece zile, pe neașteptate, Ieronim a simțit că nu mai are nevoie de bastoane. Am identificat în sfîrșit greșeala pe care o făcusem în seara de 11 August

1964, mi-a explicat Ieronim, şi, aşa cum mă aşteptam, în aceeaşi clipă m-am vindecat.

— Extraordinar ! am exclamat. E pur şi simplu extraordinar !

— Da, reluă A.D.P., aşa am spus toţi. Dar vezi, vindecarea aceasta atît de misterioasă a avut loc într-un moment puţin prielnic pentru noi toţi, şi în primul rînd pentru Ieronim. Cum îţi spuneam, cîţiva mecanici şi operatori s-au trădat pe loc : s-au grăbit să telefoneze vestea la Bucureşti. Nici lui Ieronim, nici Numărului Doi nu le convenea să se vorbească despre acest „miracol" chiar acum... Dar, în sfîrşit, cum îţi spuneam, asta e mai puţin important.

Mai grav-i se părea intriga urzită împotriva lui, şi care ar fi putut duce la interzicerea volumului de *Teatru*. Intriga aceasta n-avea legătură directă cu tensiunea între Numărul Trei şi Numărul Doi, dar, fără îndoială, unii din colegii lui, geloşi şi invidioşi, sunt gata să profite de conjunctură. (Am înţeles că se gîndea mai ales la Paraschiv Simionescu, pe care intimitatea lui A.D.P. cu familia Numărului Doi nu-l lăsa să doarmă). De aceea şi-a luat măsurile de precauţie necesare : a fotografiat în zece exemplare volumul de *Teatru*, şi le-a pus la adăpost, în locuri diferite, şi chiar în mai multe ţări, a precizat subliniind cuvintele. Voiam tocmai să-l întrerup, să-i spun, că, poate, situaţia nu e chiar atît de critică pe cît şi-o închipuia el, cînd s-a ridicat repede, s-a îndreptat spre uşă şi a deschis-o brusc. Văzînd că nu era nimeni pe coridor a oftat uşurat, zîmbind.

— După cum vezi, reluă cu un alt ton, s-ar zice că încep să calc pe urmele Ecaterinei. Dar, aici, şi în acest moment, trebuie să fim cu ochii în patru. În afară de noi, cei care ne cunoaştem, oricine altul poate camufla un agent...

— Îmi pare rău, am început, oarecum la întîmplare, văzînd că tăcerea se prelungeşte. Eu, dimpotrivă, credeam că...

— Eusebiu ! exclamă întrerupîndu-mă, tot ce ţi-am spus pînă acum confirmă ce bănuisem mai de mult, de cel puţin două săptămîni. Adevărul este că *mi-e frică !* Nu îndrăznesc să-ţi mărturisesc ce *trebuie* să-ţi mărturisesc, şi atunci, ca să amîn această confesiune penibilă, îţi tot vorbesc, cînd de una, cînd de alta. Tot ce ţi-am spus despre Numărul Trei, ca şi despre intrigile lui Paraschiv, e adevărat. Nu am inventat nimic. Dar, repet, toate astea n-au prea mare importanţă. Singurul lucru important este descoperirea pe care am făcut-o de curînd, şi pe care nu *îndrăznesc* să ţi-o destăinui...

Îl ascultam tulburat. Pandele făcu cîţiva paşi prin odaie, apoi se aşeză din nou pe marginea patului.

— Ţi-ai dat, desigur, seama, începu brusc, că spectacolul organizat de Ieronim urmăreşte, în primul rînd, completarea procesului de anamneză început astă vară. Dar ceea ce numai eu ştiu, este că această anamneză am încheiat-o mai de mult. Mi-am adus aminte de tot ce s-a întîmplat în noaptea de Crăciun 1938, am izbutit să-mi amintesc de fiecare amănunt. (Nu degeaba am luat parte cu atîta elan la toate repetiţiile lui Ieronim...). Inutil să ţi le rezum; căci nu toate amănuntele sunt interesante. Destul să-ţi spun că, la început, ca să fiu foarte sincer, şi poate chiar vulgar, la început am crezut că, în noaptea aceea am băut prea mult, eu care nu eram obişnuit cu alcooluri tari, şi m-am culcat cu actriţa care juca rolul Euridicei. Şi, îmi spuneam, foarte probabil că a doua zi mi-a fost ruşine — nu că mă culcasem cu ea, ci pentru că fusesem beat, şi probabil mă purtasem ca o brută — mi-a fost, deci, ruşine şi am evitat s-o mai întîlnesc, a

doua zi şi a treia zi. Îmi mai spuneam că purtarea mea fusese desigur atît de odioasă încît, fără să-mi dau seama, am voit, şi am reuşit, să uit tot de la început şi pînă la plecarea la Bucureşti. Bănuiam că, psihologic, procesul nu părea prea verosimil, dar, în sfîrşit, eu mă prefăceam convins că aşa se întîmplase...

Se ridică şi începu să se plimbe, încurcat ; parcă nu mai ştia ce să facă cu mîinile.

— Adevărul este cu totul altul. În noaptea aceea nu fusesem beat, şi mă purtasem cît se poate de curtenitor. Pe scurt, a fost o foarte sinceră, şi chiar romantică, noapte de dragoste, de care ar fi trebuit să-mi amintesc întotdeauna cu încîntare şi melancolie. Ar fi trebuit, şi desigur că aşa s-ar fi întîmplat, dacă nu intervenea altceva, un episod surprinzător de insolit. Şi acest altceva a provocat amnezia..

Se opri brusc în faţa mea şi mă privi curios, ca şi cînd atunci m-ar fi văzut pentru întîia oară.

— Dar, a reluat după o pauză, cum să-ţi vorbesc despre cauza amneziei mele fără să risc ca Dumneata, sau oricare altul care m-ar asculta, să creadă că mi-am pierdut minţile ? Aparent, lucrurile par normale. La un moment dat, Euridice mi-a propus să luăm o sanie şi să mergem la o prietenă, care locuia în casa unui pădurar, la vreo cinci, şase kilometri de Sibiu. Evident, am acceptat pe loc, şi Euridice a început să rîdă, a adăogat că fusese atît de sigură că voi accepta, încît i-a spus prietenei să ne aştepte la masă... Inutil să-ţi descriu drumul pînă în pădure, strînşi unul lîngă altul, simţindu-mă deja îndrăgostit. Am fost amîndoi surprinşi cînd, intrînd în casa pădurarului, am găsit toate luminile aprinse şi masa pregătită, dar nici urmă de prietenă. Ne-am liniştit citind biletul pe care ni-l lăsase. Doar aceste rînduri enigmatice : „Dacă mai aşteptaţi pe cineva, vă asigur că nu mă aştep-

tați pe mine". Cîteva minute după ce-am citit biletul, am uitat de tot. Eram doar noi doi singuri, șampania era frapată și cina părea excelentă. Ți-am spus ce a urmat... Dar cum să-ți spun restul ?

Se opri în fața mea și-mi căută privirile.

— Și totuși, trebuie să-ți spun, șopti. Tîrziu, către dimineață, m-a deșteptat deodată setea. Nu cred că am mai cunoscut de atunci o asemenea sete : parcă aș fi înghițit jăratec. Am coborît din pat și m-am îndreptat către bucătărie. Am găsit cana cu apă, și am dus-o direct la gură, am început să beau ca un animal. Cîteva clipe nu simțeam nimic, parcă aș fi înghițit aer, și somnoros cum eram, m-a cuprins groaza : nu cumva n-am să-mi pot potoli niciodată setea ? Am continuat să beau, din ce în ce mai speriat, și atunci am zărit la fereastră, aproape lipindu-și obrazul de geam ca să mă poată vedea mai bine, am zărit o fată tînără, blondă, cu părul despletit pe umeri. Cînd și-a dat seama că o priveam, a zîmbit și mi-a făcut semn, ducîndu-și degetul la gură, să nu spun nimic. Apoi, în clipa următoare, a dispărut...

A început din nou să se plimbe, de la un capăt la altul al odăii.

— E curios că nu mi-a fost frică. Dar întorcîndu-mă în dormitor, am dat cu ochii de Euridice. Se deșteptase, și aprinsese lanterna de buzunar, pe care o lăsasem pe măsuță, alături de pat. Am simțit că mă ia cu frig, dar, curios, în loc să intru repede în pat, mi-am îmbrăcat paltonul (nu înțeleg cum de-l lăsasem acolo, pe un scaun).

— Cum arată prietena ta ? am întrebat-o.

Euridice m-a privit zîmbind, dar, mi s-a părut, cu mare tristețe.

— Dar ce de mă întrebi ?

— Pentru că am văzut adineaori, la fereastra bucătăriei, o fată tînără, şi mă întreb dacă nu cumva i s-a întîmplat vreo nenorocire. Dacă nu cumva...

Euridice a început să rîdă.

— Ca să-ţi spun adevărul, află că nu există nici o prietenă. *Eu* am aranjat, în mare taină, această surpriză. Am fost aici azi după-amiază şi am pregătit masa, am scris biletul, am aprins luminile. Dar de ce mă priveşti aşa ?, întrebă, tulburîndu-se.

Nu ştiam ce-aş fi putut răspunde. Mi se părea că visez, dar nu izbuteam să înţeleg cînd începuse visul.

— Ţi s-a părut că seamănă cu mine ? continuă în şoaptă. Avea, ca mine, părul blond, despletit ? Şi şi-a pus degetul la gură, ţi-a făcut semn să păstrezi secretul?...

Din acea clipă nu mai mi-aduc nimic aminte. Nu ştiu cum am ajuns la hotel. .

Atunci am auzit glasul Niculinei:

— Iertaţi-mă că, fără să vreau, am ascultat la uşă, dar am făcut de pază ca să nu asculte *altcineva*...

Apoi s-a apropiat repede de Pandele şi i-a luat mîna.

— Iertaţi-mă, *mon père,* că îndrăznesc să te contrazic. De la un moment dat, poate de cînd ai început să bei din cană şi nu simţeai gustul apei, din acel moment nu mai poate fi vorba de anamneză, ci de o plăsmuire a imaginaţiei Dumitale.

— De ce spui asta ? întrebă A.D.P., stingherit

— Pentru că în nici un caz o amnezie atît de totală nu putea fi provocată printr-un şoc de o asemenea natură. Dacă ar fi fost aşa, n-ai fi putut uita această scenă, oricît te-ai fi silit. Întîmplări de felul acesta — halucinaţii, sau fenomene para-psychologice, sau ce-or fi — sunt destul de curente. Poate ai citit mai de mult, undeva, povestea de adineaori şi te-ai convins că ţi s-a întîmplat Dumitale...

— Şi, totuşi, vă repet la amîndoi, *aşa s-a întîmplat*. Şi de aceea mi-e frică. Nu mi-e ruşine s-o spun : *mi-e frică !*

— Ai toată dreptatea să-ţi fie frică, continuă zîmbind Niculina. Asta face parte din însuşi procesul anamnezei. Numai că frica de care vorbeşti nu se datoreşte scenei pe care ai evocat-o adineaori : figura pe care ai zărit-o la fereastra bucătăriei şi pe care, cîteva minute în urmă, ai recunoscut-o ca fiind chiar Euridice. Scenariul acesta este o ultimă încercare pe care o faci, evident, nu Dumneata, ci altcineva, mult mai profund, captiv în inconştientul Dumitale, o ultimă încercare de *a nu-ţi revela adevărul*. Dacă ai uitat tot, dacă, mai ales, ai renunţat de atunci la teatru, este pentru că, în momentul cînd erai torturat de sete şi ai început să bei din cană, *fără ca totuşi să simţi că-ţi potoleşti setea*, în acel moment... Vladimir I, strigă fără să-şi desprindă privirile din ochii lui Pandele, rămîi la uşă, ca să fim siguri că nu ne ascultă nimeni... În acel moment, deci, reluă, ai avut o revelaţie cutremurătoare, de care ţi-a fost atît de frică încît, fără nici un efort din partea Dumitale, *ai uitat-o*.

— Ce fel de revelaţie ? întrebă A.D.P.

— O să aflăm curînd de tot. Dar ştiu de pe acum că e vorba de altceva, de ceva extrem de important pentru noi toţi. De aceea e atît de pasionat Ieronim. Ce ţi s-a revelat, adică : ce adevăr simplu şi totuşi teribil de aflat, cînd ai simţit că *s-ar putea să nu-ţi potoleşti niciodată setea*, încît să reziști la toate încercările noastre de anamneză ?

— Poate, pur şi simplu, vorbi A.D.P. pronunţînd rar cuvintele, că dacă voi continua s-o văd pe Euridice şi, deci, dacă mă voi dedica teatrului, voi muri curînd...

Niculina zîmbi, şi parcă faţa i se lumină de o secretă bucurie.

— Fără îndoială că e vorba şi de moarte. Dar ce fel de moarte ? Nu una din morţile noastre de toate zilele, pe care le acceptăm orbeşte, fără să ne dăm seama ce facem. Trebuie să fie ceva mult mai simplu şi mai profund : ceva care, dacă l-ai fi acceptat, ţi-ar fi schimbat *radical* viaţa.

— În orice caz, spuse Pandele, ştiu acum cît mi-a fost de frică atunci, în 1938, şi, vă repet, îmi este din nou frică...

— Şi mie mi-e frică, şopti Niculina căutîndu-i privirile. Cui nu i-a fost frică în pragul mîntuirii ? Şi lui Isus i-a fost frică...

19

Cred că în clipa cînd m-am trezit și-mi priveam mirat degetele bandajate, am recunoscut vocea lui Albini.

— Nu te speria ! îmi spuse. Nici degetele, nici tălpile nu sunt degerate.

Probabil că l-a impresionat spaima pe care mi-a citit-o în ochi, și s-a grăbit să mă liniștească și să mă lămurească în același timp.

— Opt, nouă ceasuri, pe jumătate îngropat în zăpadă, cîte nu se pot întîmpla ?... Noroc că nu se lăsase încă gerul. Dar, in orice caz, doctorii spun că, un ceas, două mai mult, degerăturile ar fi fost atît de grave încît ar fi trebuit să vă amputeze ambele picioare...

Mi-am adus brusc aminte de Valeria și l-am întrebat.

— În ce zi suntem azi ?

Albini mă privi, mi s-a părut, blînd, aproape cu milă.

— 27 Decembrie, dar ar fi mai corect să spun 28 Decembrie, pentru că mai sunt 20 de minute pînă la miezul nopții.

— Trebuie să telefonez neapărat la București, să vorbesc cu Valeria !...

— Am avut noi grijă de asta, spuse zîmbind Albini. Am informat-o personal pe domnişoara Valeria Nistor de tot ce s-a întîmplat.

— Dar ce s-a întîmplat ! l-am întrerupt speriat.

— Asta voiam şi eu să vă întreb.. Dar nu acum. Poate mîine dimineaţă...

— Domnişoara Nistor voia cu orice chip să vină la Sibiu. Am asigurat-o că nu e nevoie. În două, trei zile — cel puţin aşa spun doctorii — vă puteţi întoarce acasă ..

— La 29 Decembrie, trebuia să ne cunune Maestrul ..

Şi, amintindu-mi deodată cum se despărţise de mine, am strigat.

— Dar Maestrul ? Ce s-a întîmplat cu Maestrul ?

Albini mă privea uşor încruntat, cercetător, amînîndu-şi parcă voit răspunsul.

— Noi ne făcusem iluzii, a început tîrziu. Noi credeam că *Dumneata* ai să ne spui ce s-a întîmplat cu Maestrul Pandele...

Încremenisem, privind cînd spre el, cînd spre infirmiera care tocmai intrase. Aşa cum se apropia zîmbind de mine, cu un pahar cu apă în mînă, mi s-a părut că-recunosc chipul, şi am închis ochii. Dar a trebuit să-i deschid, ca să pot bea cîteva înghiţituri. Mi-am dat imediat seama că nu era apă ; avea un gust sălciu. Şi cu toate acestea, am băut acele cîteva înghiţituri cu o neînţeleasă bucurie.

— Aţi fost găsit, în dimineaţa de 25 Decembrie, la vreo zece kilometri de Casa de Odihnă, continuă Albini. Aţi fost găsit aşezat pe o buturugă, în zăpadă, în haină şi cu capul gol. Alături, la cîţiva metri, au găsit paltonul, căciula şi o pereche de cizme îmblănite. Nimeni n-a înţeles şi nu înţelegem nici acum, de ce n-aţi îmbrăcat paltonul, de ce n-aţi tras căciula pînă peste urechi — aşa cum aveaţi cînd v-aţi suit în sanie... S-a crezut la început

știți, se apropiau Sărbătorile și s-a crezut că ați băut prea mult în noaptea aceea. Dar la analize nu s-a găsit nici urmă de alcool. Unii au crezut că poate ați fost drogat Dar și de data aceasta analizele au fost negative.

M-am simțit deodată vlăguit de puteri.

— Dar Maestrul ? am întrebat din nou, cu un mare efort. Și Niculina ? Și Serdaru ?... Sper că nu li s-a întîmplat nimic...

— Așa speram și noi. Dar deocamdată nu știm nimic. Speram să ne lămuriți Dumneavoastră...

Apoi s-a apropiat brusc de infirmieră și a întrebat-o ceva, în șoaptă. Tînăra a clătinat din cap, zîmbind. Poate a spus și ea ceva, tot în șoaptă, dar în clipa aceea am închis pleoapele. Cred că am adormit imediat

•

Pentru că începusem să-i vorbesc despre episodul care trebuia filmat în noaptea aceea, Albini m-a întrerupt, cu blîndețe dar destul de ferm.

— O să revenim mai tîrziu asupra acestui episod Deocamdată, dispunem de suficiente mărturii despre tot ce s-a întîmplat la 24 Decembrie. de dimineață și pînă la 11 : 30 noaptea. Ne interesează să știm ce s-a întîmplat *după* 11 : 30, cînd sania în care te găseai Dumneata, Maestrul Pandele, Niculina și Serdaru, și care se afla în fruntea coloanei, sania aceasta s-a făcut nevăzută...

Nu-i puteam spune că *același lucru* mă interesa și pe mine, dar că încercam să cîștig timp și să ghicesc, după eventualele lui întrebări, ce știa. și cît știa.

— Nu ne-am dat seama cînd ne-am distanțat de ceilalți, am reluat povestirea. La un moment dat, în apropierea pădurii, caii s-au speriat, și au început să alerge nebunește. Serdaru a încercat din răsputeri să-i înfrîneze, strîngînd hățurile și lăsîndu-se cît putea mai mult pe

spate. Dar, curînd, a renunțat... Ne-a orbit deodată ninsoarea, deasă și grea, și caii au început să-și încetinească galopul. De abia după cîteva minute, cînd mi s-a părut că se potolise ninsoarea, am înțeles că intrasem in pădure.

Albini mă asculta atent, ușor încruntat și fără îndoială vocile noastre erau înregistrate, pentru că vorbea foarte puțin și, mi-am dat seama, cîntărindu-și cu grijă cuvintele.

— Înaintam pe o alee largă și bine îngrijită, am continuat, și pe aici, în pădure, zăpada părea mai puțin adîncă.

— Fiți, vă rog, cît se poate de precis, mă întrerupse Albini. Despre ce pădure e vorba ?

— Nu o cunosc, și nici nu-i știu numele. Dar era o pădure destul de întinsă, bine îngrijită, cu arbori înalți și bătrîni. .

Albini mă privi lung, parcă ar fi vrut să-mi pună o întrebare, dar se hotărî brusc și-mi făcu semn.

— Continuați, vă rog !

I-am povestit tot ce-mi aduceam aminte, cu cît mai multe amănunte. N-aș fi voit să-i spun la ce mă gîndeam cînd ne-am apropiat de casa pădurarului, dar m-am lăsat antrenat și i-am mărturisit tot. — Nu mai e mult, spusese Pandele. Recunosc drumul !... Tresărisem auzindu-l ; avea o voce sugrumată. — Încă o sută, două de metri, pînă la cabană, adăogase.

— Deci, asta era ! mi-a spus emoționat, cînd am zări de departe ferestrele luminate. Casa pădurarului unde i adusese Euridice... Dar acum, ce-o *să spunem* dacă pădurarul, sau cine o fi locuind acolo, ne va întreba ?... Să spunem că ne-am rătăcit in pădure ?

— Fiți, vă rog, mai explicit, mă întrerupse Albin Cine a spus asta ?

Am ridicat încurcat din umeri.

— N-a spus-o nimeni. Eu mă gîndeam, mă întrebam: *de data aceasta*, dînd cu ochii de cei care locuiesc *acum* în cabana pădurarului, ce-o să spunem ? Cum o să justificăm vizita noastră, nişte necunoscuţi, la miezul nopţii, fără să ne fi anunţat sosirea ?... Îmi tot puneam această întrebare cînd, după ce-am bătut de mai multe ori în poartă, şi din ce în ce mai puternic, am deschis-o brusc şi am intrat... Şi, evident, am rămas toţi surprinşi : masa era pregătită, luminările ardeau, pe un scaun am zărit un mare vas de argint plin cu gheaţă şi două sticle de şampanie... Dar nu era nimeni. Am trecut dintr-o cameră în alta — era un mic salon, o sufragerie, odaia de culcare, bucătăria şi baia — am bătut din palme. Nimeni ! Şi atunci l-am auzit pe Pandele : — Acum ştiu ce s-a întîmplat, a şoptit N-a fost chipul fetei. Era în legătură cu apa pe care o beam. În timp ce beam din cană, m-am uitat pe fereastră şi *am văzut. Acum ştiu ce-am văzut !*

Albini ridică din nou braţul, întrerupîndu-mă.

— Fiţi, vă rog cît se poate de precis. Toate acestea le-a spus Pandele Dar ce-a văzut ? Nu v-a spus ce-a văzut ?

— Nu. N-a spus. S-a întors spre Niculina şi Serdaru şi le-a făcut semn. — Veniţi cu mine, nu e departe !

Dar deşi Albini mă privea adînc în ochi, parcă ar fi încercat să mă hipnotizeze, nu i-am spus că am auzit-o pe Niculina şoptindu-i lui Serdaru : — Este, deci, *aşa cum bănuiam noi !...*

— Eusebiu, a adăugat Maestrul întorcîndu-se către mine. Dumneata ne aştepţi aici. Nu întîrziem mai mult de cinci, zece minute... I-am văzut cum s-au suit în sanie şi l-am auzit pe Serdaru îndemnîndu-şi fluierînd caii, dar, curios, cîteva clipe în urmă n-am mai auzit zurgălăii... Mi-era cald, şi mi-am scos paltonul şi cizmele. Nu m-am uitat la ceas, dar nu cred că trecuse mai mult de cinci,

șase minute. Totuși, simțeam cum încep să-mi pierd răbdarea. Și deodată mi s-a făcut sete. Am intrat în bucătărie și am găsit cana cu apă, cana aceea de care vorbise Maestrul ; am căutat un pahar și am băut... Apoi m-am întors în salon și m-am așezat în fotoliu. Îmi părea rău, acum, că nu stăruisem să mă ia cu ei în sanie... Nu știu cît am rămas acolo, în fotoliu, așteptînd Probabil că, foarte curînd, am adormit.

Văzînd că Albini tace, oarecum absent, am adăogat, cu o voce timidă, rugătoare.

— Acum, poate o să-mi spuneți și mie ce s-a întîmplat cu Maestrul Pandele.

Albini ridică plictisit din umeri.

— V-am repetat de cîteva ori, și azi noapte, și astăzi, că, foarte sincer, nu știm nimic precis

— Dar, atunci, ce *credeți* că i s-a putut întîmpla ? Vreun accident ?

Albini m-a privit din nou adînc în ochi, apoi a încercat să zîmbească.

— Ce *cred* eu că s-a întîmplat n-are, deocamdată, nici o importanță. O să vorbim de asta mai tîrziu. Deocamdată, să revenim la depoziția Dumneavoastră — evident, nu este propriu-zis o depoziție, asta va veni mai tîrziu . — dar, în sfîrșit, la povestirea Dumneavoastră.

Își scoase tabachera, o răsuci de cîteva ori între degete, apoi o puse la loc în buzunar.

- Nu știu ce să cred, reluă cu un ton schimbat, aproape dur. Nu-mi vine să cred că ați inventat *ad hoc* povestirea asta ca să ascundeți adevărul ; *oricare ar fi el*, a pronunțat rar cuvintele, ca să înțeleg că le subliniază.

Simțeam că roșisem și eram gata să protestez, dar m-a oprit, înălțînd sever brațul.

— Am spus : *nu-mi vine să cred* că încercați să ne păcăliți. În acest caz, ați fi inventat o poveste mai puțin

naivă. Aţi fi inventat o serie de întîmplări care, cel puţin în parte, ar fi putut părea verosimile. Dar povestea pe care aţi ticluit-o...

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, am şoptit sugrumat de emoţie.

— Să începem cu ce e mai important... Cunosc foarte bine regiunea căci mi-am făcut studiile aici, la Sibiu, după evacuarea Universităţii de la Cluj, în toamna 1940. Am străbătut ţinutul acesta de la un capăt la altul, şi de mai multe ori Vă asigur că *nicăieri* în apropierea Casei de Odihnă, nici la cinci, nici la zece, nici la douăzeci sau treizeci de kilometri, nu există vreo pădure, cît de cît comparabilă cu aceea pe care aţi descris-o adineaori. Nu sunt decît cîteva lunci, şi singurii arbori ceva mai bătrîni sunt cei care străjuiesc şoselele.

Îl ascultam speriat — şi totuşi neîncrezător. Aveam impresia că se pregăteşte să-mi întindă o cursă.

— Nu cunosc împrejurimile Sibiului, i-am spus. Dar cel mai bun lucru ar fi să luăm o sanie, ca aceea în care am fost noi, şi să mergeţi cu mine. Cred că pot recunoaşte destul de uşor locul unde s-au speriat caii şi s-au îndreptat spre pădure.

Albini mă privi din nou, scrutător, aproape cu severitate. Parcă începea să-mi admire, şi totuşi îl irita, siguranţa cu care vorbeam. În cele din urmă figura i se lumină de un zîmbet curios, ironic.

— Nu e nevoie să mergem chiar acum. Sunteţi încă obosit. Nu uitaţi că aţi zăcut inconştient, şi cu febră mare, aproape trei zile... Dar dacă e vorba de o pădure bătrînă şi frumoasă, aşa cum aţi descris-o, şi o casă mare, confortabilă, de pădurar, am să vă arăt fotografiile după-amiază. Probabil că sunt reproduse în vreun album mai vechi, al Sibiului...

— Așadar, există ! am exclamat. Și pădurea, și casa. Dacă o să-mi arătați fotografiile, înseamnă că n-am inventat nimic, că v-am spus adevărul...

Albini părea că se amuză, dar își ascundea greu exasperarea.

— E adevărat, spuse. N-ați inventat ; ați repetat doar ceea ce vi s-a spus că *trebuie să spuneți*. Pentru că fotografiile au să vă arate pădurea *așa cum exista ea pînă în 1941*. În toamna 1941, sub regimul Antonescu, pădurea Alunarului — care aparținea Statului — a fost tăiată la cererea Statului Major. Eram aici, la Sibiu, cind a fost tăiată. Și deși noi toți, studenții, eram indignați, nu puteam spune nimic, pentru că, aflasem, pădurea fusese tăiată pentru nevoile Armatei. N-am știut niciodată care erau aceste nevoi. Circula, pe atunci, o glumă sinistră : se spunea că Statul Major avea nevoie de coșciuge, ca să aducă în țară trupurile celor care mureau în Rusia...

Îl priveam uluit, și simțeam din nou cum îmi dogoresc obrajii.

— Voiți, deci, să spuneți... am început.

— După vîrsta pe care o aveți, continuă Albini ca și cum nu m-ar fi auzit, nu cred că ați apucat să vedeți pădurea Alunarului. Probabil că știați de ea de la Maestrul Pandele... Dar pe noi ne interesează să aflăm *de ce* v-a cerut Pandele să povestiți o întîmplare neverosimilă, cînd ar fi putut inventa altceva, mai plauzibil...

— Dar, în fond, ce s-a întîmplat cu Maestrul ? am întrebat din nou, brusc emoționat.

Ca să-și ascundă exasperarea, Albini scoase din nou tabachera și începu să o învîrtească între degete.

— Dacă ne-ați spune adevărul, ne-ați ușura mult ancheta. Am ști în ce direcție să ne concentrăm cercetările... Și poate îl găsim în viață și îl putem salva...

Il ascultasem ca în vis, parcă n-aş fi izbutit să înţeleg sensul anumitor cuvinte.

— Dar de ce spuneţi că l-aţi mai putea găsi în viaţă ? Ce s-a întîmplat ?

— Nu ştim ce s-a întîmplat, şi povestea dumitale nu ne ajută în niciun fel să aflăm ce s-a putut întîmpla. Fapt este că Maestrul Pandele, Niculina şi Serdaru au dispărut...

S-a oprit brusc, şi a tăcut cîtva timp, privindu-mă în ochi.

— Adică ? am şoptit tîrziu.

— Din noaptea aceea nu i-a mai văzut nimeni. Nu ştim ce s-a întîmplat cu ei...

20

Evident plecase atît de brusc, salutîndu-mă vag cu mîna, ca să mă pună la încercare. Știa că n-am să-mi găsesc liniștea pînă ce nu voi afla mai mult. De aceea n-a mai venit în acea după-amiază, așa cum mă anunțase ca să-mi arate albumul. Și, probabil, tot el, Albini, ceruse să nu mi se mai dea calmante, nici somnifere. De fapt, infirmiera n-a mai intrat decît ca să-mi aducă dejunul și masa de seară. Dimineața, doctorul îmi scosese bandajele, ca să-mi examinez degetele, și se arătase mulțumit. Îmi spusese, totuși, că mi le va bandaja din nou, pe seară, ca să mă împiedice să mă scarpin. Căci seara, și mai ales în timpul nopții, mîncărimile deveneau insuportabile. Dar în acea seară doctorul n-a mai venit, și am petrecut o noapte penibilă, ținîndu-mi cît puteam mai mult mîinile sub pernă, ca să nu mă scarpin. Și, așa cum îmi fusese frică, n-am putut adormi decît foarte tîrziu, către dimineață.

Intrînd, Albini și-a dat seama de schimbare (îmi scărpinasem degetele pînă la sînge), dar nu m-a întrebat nimic (știa, desigur, că doctorul încă nu venise să mă vadă, nici infirmiera). S-a apropiat de pat și mi-a întins albumul.

— Așa arăta pădurea Dumitale prin 1933—34. O recunoști cumva?

Nu ştiam ce-aş putea răspunde. Era, într-adevăr, o pădure cu arbori înalţi şi bătrîni, dar fusese fotografiată în timpul verii şi nu-mi puteam da seama dacă era aceeaşi. Văzînd că nu spun nimic, Albini întoarse pagina şi-mi arătă casă pădurarului. Am simţit cum mi se accelerează bătăile inimei, deşi la prima vedere n-aş fi putut spune că o recunoscusem. Dar, privind-o mai atent, am remarcat felinarul de lîngă poartă şi mi s-a părut că recunosc şi una din ferestre.

— Nu pot jura, am început, pentru că noi venisem cu sania, şi fotografia a fost luată vara sau toamna. Dar cred, totuşi, că recunosc felinarul şi fereastra asta, şi i le-am arătat.

Albini închise distrat albumul şi-l aşeză pe măsuţa de lîngă pat. Dînd cu ochii de titlu — *Bucovina pitorească* — am simţit că roşesc.

— Dar asta nu e .. am început.

— Evident, nu e pădurea de care v-a vorbit Maestrul Pandele. V-am arătat alte fotografii, ca să vă convingeţi cît de uşor se pot confunda pădurile şi casele pădurarilor.

— Dar eu v-am spus, l-am întrerupt, că în afară de felinar şi, poate, una din ferestre...

— Singurul amănunt interesant, şi enigmatic, a continuat Albini, este faptul că, acolo unde aţi fost găsit, în dimineaţa de 25 Decembrie, aşezat pe o buturugă, se întindea, pînă la 1941, pădurea Alunarului.

Din nou mi s-a părut că încerc să mă trezesc dintr-un vis pe care îl mai visasem odată, de curînd. Albini scoase din buzunar un plic cu fotografii, alese cîteva şi mi le arătă.

— Vedeţi, continuă, aţi fost găsit aici, pe buturuga asta.

Distingeam cu greu, parcă aş fi avut ochii împăienjeniţi, dar în cîmpia aceea albă am izbutit să identific buturuga pe jumătate îngropată în zăpadă.

— Şi, aici, spuse Albini arătîndu-mi semnele notate cu cerneală roşie, au fost găsite cizmele, căciula şi paltonul. Dar fiindcă pe aici s-a construit şoseaua (pe care mi-o arătă) şi la vreo jumătate de kilometru spre stînga s-a clădit acum cîţiva ani un grup de locuinţe pentru muncitori — datorită unui lucrător de la uzina electrică aţi fost descoperit la timp —, nu putem fi siguri dacă locul unde aţi fost găsit corespunde întocmai spaţiului ocupat pe vremuri de casa pădurarului.

— Poate am visat, am şoptit, neştiind ce i-aş putea spune altceva. Poate că tot ce v-am povestit ieri dimineaţă le-am trăit în vis...

Albini se aşeză pe scaun şi îşi scoase gînditor tabachera.

— Pentru că doctorii m-au asigurat că sunteţi în afară de pericol — mîncărimile sunt inevitabile, şi vor continua ; încercaţi să nu vă scărpinaţi prea mult — şi pentru că mîine vă reîntoarceţi la Bucureşti, ca să faceţi revelionul în familie, — v-am rezervat deja biletul de avion, şi D-ra Nistor vă aşteaptă la aeroport, preciză zîmbind — îmi îngădui să aprind o ţigară...

Şi-o aprinse fără grabă, cu mare grijă, parcă ar fi împlinit un ritual.

— Poate că am visat... repetai.

— E posibil. Dar asta nu explică restul. Şi pe noi asta ne interesează : *restul*. Adică : ce s-a întîmplat cu Maestrul Pandele şi ceilalţi doi ? Se pot face mai multe ipoteze. Una din ele ar fi : au murit toţi trei într-un accident. Dar pînă acum nu s-a găsit nici o urmă. E adevărat, în toată regiunea, pînă la frontieră, zăpada trece de o jumătate de metru. Dar, totuşi, e vorba de *trei* corpuri...

— Şi de o sanie cu patru cai, şi o carabină înăuntru, am adăogat.

Albini zîmbi din nou, de data aceasta cu: ev m în silă.

— Sania, şi caii, şi carabina, s-au găsit a doua zi, pe seară...

— Unde s-au găsit ? am întrebat în şoaptă, emoţionat.

— E curios că s-au găsit în grajdul Casei de Odihnă ; caii la locurile lor, iar sania, cu carabina înăuntru, acoperită cu foi de cort, sub şopron. Dar nimeni n-a ştiut să ne spună cum au ajuns acolo, cine le-a adus.

Am simţit din nou cum mi se bate inima, din ce în ce mai repede. Mi se părea că mă sufoc, şi aş fi vrut să respir adînc, dar nu îndrăzneam.

— Deci, am şoptit, trăiesc toţi trei. S-au întors cu sania, şi apoi au plecat în altă parte

— Asta ar fi explicaţia cea mai simplă şi mai raţională. Mie, totuşi, nu-mi vine să cred că Maestrul v-a abandonat, în marginea şoselei, în zăpadă, aşa cum eraţi, în haină şi cu capul gol...

— Dacă tot ce v-am povestit a fost adevărat, am început, şi n-a fost un vis, nu m-a lăsat în marginea şoselei.

Albini ridică din umeri şi continuă, cu acelaşi ton sec, detaşat.

— Deci, dacă presupunem că n-au murit pînă a doua zi cînd au adus înapoi sania — deşi nici asta nu e sigur, pentru că oricine altcineva din cei de la Casa de Odihnă o putea aduce înapoi — nu ştim ce s-a întîmplat după aceea. Să presupunem că într-un fel sau altul au aflat că aţi fost transportat la Spital şi că eraţi în afară de pericol. Ce-au putut face după aceea ?... Şi de data aceasta se pot sugera mai multe ipoteze. Una din ele ar fi aceasta : s-au retras toţi trei într-un oraşel de provincie, *incognito*, să-şi petreacă vacanţa în linişte. Sau , tot incognito, au

trecut frontiera, ca să dea prilej la tot felul de legende; căci recunosc, este ispititor să se spună despre cineva că s-a făcut nevăzut şi a dispărut fără urmă. Dacă Niculina şi Serdaru sunt cu adevărat, aşa cum se spune, mari prestidigitatori, nu este exclus ca şi Maestrul Pandele să se fi lăsat antrenat în joc...

De cîtva timp, trebuia să fac un mare efort ca să-l urmăresc. Gîndul îmi alerga în mai multe părţi deodată. Eram sigur că A.D.P. îmi vorbise cîndva de o asemenea aventură : să se ascundă, *incognito*, într-un sat, sau un oraş, sau o altă ţară — dar de ce ? de ce ? M-am trezit că Albini mă priveşte curios, bănuitor.

– Mi-e teamă că v-am obosit, spuse.

— Dimpotrivă! dimpotrivă! am exclamat.

Dar ştiam că roşisem, şi simţeam privirile lui Albini asupra mea, tot mai apăsătoare.

— Dacă ne-aţi fi spus de la început adevărul...

Am încercat să protestez, dar Albini a ridicat sever braţul.

— Dacă am şti *de ce* Maestrul Pandele v-a cerut să repetaţi pînă la capăt povestea cu pădurea Alunarului...

— Poate un visat, şoptii.

— Şi, continuă Albini zîmbind ironic, v-a sugerat ca, în cele din urmă, să spuneţi că poate aţi visat... Dacă am şti de ce a ales această poziţie de apărare, am şti unde să-l căutăm.

Îl ascultam cu greu, căci nu mai puteam suporta mîncărimile şi-mi ascunsesem mîinile sub pernă.

— În orice caz, spuse ridicîndu-se dacă ipotezele pe care vi le-am expus sunt juste, într-o zi, două, într-o săptămînă, două, Maestrul vă va da un semn de viaţă... Dar nu trebuie să excludem alte ipoteze : bunăoară, un accident, în care şi-au pierdut toţi trei viaţa. Sau altceva...

De-abia după ce-a închis uşa în urma lui mi-am adus aminte. Nu A.D.P. îmi vorbise de acea aventură. Citisem

asta într-una din piese, a treia sau (şi mai probabil) a patra piesă. Unul din personagii evoca exemplul lui Brâncuşi : cît de *altul* a devenit după ce-a lăsat în urmă opera lui din Bucureşti, şi apoi estetica în care crezuse cît timp lucrase la München, — şi a plecat, *pe jos*, la Paris. Dar nici chiar Brâncuşi nu a înţeles pînă la capăt marea descoperire pe care o făcuse. Altminteri, la un moment dat ar fi trebuit să plece şi din Paris, şi să lase în urmă capodopera pe care o împlinise. Să o lase în urmă şi să se despartă definitiv de ea ; să înceapă din nou, de la *începutul începutului*.

Şi atunci un alt personagiu l-a întrebat : — Adică, i-ai fi cerut să nu mai fie ce era, marele Brâncuşi ?

— Nu, nu-i puteam cere asta, a răspuns celălalt. Tot marele Brâncuşi ar fi rămas, şi poate ar fi fost şi mai mare, pentru că geniul lui ar fi creat altceva. Dar i-aş fi cerut, de-atunci înainte, să trăiască şi să creeze *incognito*...

21

Cîteva zile după întoarcerea la București, am început să-mi dau seama cît de grave erau consecințele. Încă din seara sosirii, strîngîndu-mă în brațe plîngînd, Valeria îmi spuse că, *deocamdată*, nunta a fost amînată *sine die*. Familia anunțase pretutindeni că vom fi cununați de A.D.P. Și acum, cît timp nu se știa nimic despre el, nu ne puteam căsători. Iar dacă se va afla că Pandele nu mai trăiește, va fi și mai grav ; i s-a spus că nu există semn mai nefast ca acesta : să moară nașul puțin înainte de nuntă... Nu aveam nimic altceva de făcut decît să așteptăm. (Așa cum am așteptat și pînă acum, adăogase Valeria).

A doua zi, îndreptîndu-mă spre Editură, am observat că eram urmărit. Am încercat să-mi dau singur curaj, spunîndu-mi că, neavînd nimic de ascuns, n-am de ce să-mi fie teamă. La Editură, apariția mea a provocat senzație. Funcționarele, și cei cîțiva scriitori care se aflau acolo, m-au privit cu mare interes, dar și cu teamă. Nici unul din scriitorii tineri pe care-i cunoșteam nu mi-a întins mîna, și curînd, unul cîte unul, au părăsit biroul. Una din funcționare m-a întrebat „Cum a fost în India", dar n-am avut timp să-i răspund pentru că a fost chemată la telefon. După vreo zece minute de așteptare,

Secretarul lui Ghiță Horia m-a anunțat că Directorul a trebuit să plece, convocat de urgență la Minister, dar m-a încurajat să revin săptămîna viitoare. Totuși, a adăogat stingherit, ar fi mai bine dacă aș telefona în prealabil, ca să mi se fixeze întîlnirea.

— Voiam doar să aflu ce s-a hotărît cu volumul meu despre India...

Tînărul a ridicat deznădăjduit din umeri.

— Telefonați săptămîna viitoare și vorbiți cu tovarășul Director.

Așa cum mă așteptam de cîte ori telefonam, Directorul era absent sau în conferință. Am intrat în mai multe librării să văd dacă s-a pus în vînzare volumul de *Memorii*. Din fericire, nu mă cunoștea nimeni, și puteam asculta nestingherit convorbirile. De mai multe ori mi s-a părut că se vorbește despre dispariția lui A.D.P., dar n-am îndrăznit să mă apropii prea mult ca să aflu amănunte. În orice caz, îmi confirmase asta și Valeria, care urmărea și presa din provincie ; nici în ziare, nici în revistele literare numele lui A.D.P. nu mai era menționat.

După o săptămînă, cu același agent în urma mea, m-am dus în strada Fîntînelor. Cînd mi-a deschis ușa, Ecaterina a încremenit ; a întins brațul în direcția biroului, apoi s-a făcut nevăzută.

— Te așteptam mai de mult, mă întîmpină Albini.

Era așezat la birou, cu un maldăr de dosare în față ; le-am recunoscut ușor ; erau scrisorile din ultimii ani, cu răspunsurile mele bătute la mașină.

— Cum te mai simți ? mă întrebă întinzîndu-mi mîna pe deasupra biroului, dar fără să se ridice. Ia loc, te rog, și spune cum te mai simți ? Și ce vești ?

— Mă simt destul de bine. Cît privește veștile, mă pregăteam să vă întreb pe Dumneavoastră.

Tăcu multă vreme, privindu-mă absent, apoi deschise tabachera și-și alese o țigară.

— Toți bănuiesc că au murit, începu tîrziu. Dar încă nu li s-au găsit corpurile. Evident, sunt încă atîtea lacuri înghețate, și zăpada acoperă munții și văile. Dacă s-ar găsi corpul Maestrului Pandele, lucrurile s-ar simplifica pe loc. Funeralii naționale, articole elogioase în presă, cîteva ediții din *Memorii* epuizate în mai puțin de o săptămînă, și cîte altele. Bunăoară, reluă după o pauză, privindu-mă în ochi și apoi rotindu-și brațul și arătîndu-mi, bunăoară, casa aceasta consacrată „Casa Memorială A.D.P." și dumneata numit conservatorul colecțiilor... Căci, adăogă pe un alt ton, mai intim, s-a găsit o copie a testamentului, și dumneata ești legatar universal...

Știam că pălisem. Am scos batista și mi-am trecut-o emoționat pe față, apoi am început să-mi șterg mîinile.

— Sper, totuși, că Maestrul trăiește, am șoptit.

— Dar unde ? mă întrerupse Albini. Dacă trăiește, nu poate fi decît undeva în străinătate. Așa am crezut și eu. Și tot așteptam să-l ascult la *Europa liberă* sau să aud că a dat un interviu corespondentului lui *New York Times*... Dar au trecut mai mult de două săptămîni, și nici un semn de viață.

— Totuși... începui timid.

Dar mă oprii, stingherit, pentru că nu știam ce i-aș fi putut spune.

Albini își stinse încet țigara în scrumieră

— E adevărat, continuă cu o voce mată, dumneata crezi în „miracole" și ești încă impresionat de fantasmagoriile lui Ieronim Thanase. Află, atunci, că n-ai să mai auzi multă vreme de „repetițiile" lui Ieronim. S-au luat

măsuri și în ceea ce il privește. N-o să se mai risipească averea Statului, ca pînă mai ieri, alaltăieri, întreținînd o trupă de amatori, în speranța că vor face intr-o zi un film genial, atît de genial încît va cuceri toate premiile, la toate concursurile internaționale...

Îl ascultam tulburat, continuînd să-mi frec în neștire degetele cu batista.

— Recunosc, Ieronim nu e lipsit de calități, și a făcut multe victime. Nu ești singurul pe care l-a fermecat... Este și foarte abil. A reușit să păcălească atîta lume cu așa-zisa lui „paralizie", și cînd i-a convenit, a zvîrlit bastoanele — și toți din jurul lui au strigat : miracol !

— Totuși, am îndrăznit să-l întrerup, atunci cînd l-am văzut, astă-vară, nu putea umbla fără bastoane. Nici măcar nu se putea ține bine în picioare dacă nu-l sprijinea cineva.

— Asta spuneam și eu, continuă Albini. Este cît se poate de abil. Dar, de fapt, nu suferea de o scleroză bilaterală, cum spuneau cei din jurul lui. M-am interesat la cîțiva specialiști. Dacă ar fi fost așa, boala ar fi fost incurabilă și s-ar fi încheiat, fatal, printr-o paralizie progresivă. Deci, Thanase a jucat teatru, timp de doi ani, dar a jucat atît de bine încît nimeni n-a bănuit nimic...

Tăcu brusc, mă privi zîmbind, apoi își scoase tabachera și aprinse a doua țigară.

— Nu știu dacă îți mai amintești de ce-ți spuneam astăvară, despre Valentin și gnostici.

Am tresărit, emoționat.

— Îmi amintesc foarte bine.

— Atunci are să-ți placă ce-am să-ți spun acum. Pe vremea Apostolilor, trăia un mare vrăjitor, Simon Magul. A rămas celebru prin multe năzbitii și nebunii pe care le-a făcut, dar cea mai faimoasă este ultima lui mistifi-

care : într-o bună zi a dat veste în toată Roma imperială că se va înălța la cer, în văzul tuturor. Și într-adevăr, a început să se înalțe, dar apostolul Petru, care era de față, s-a rugat Dumnezeului pe care-l slujea, și Simon Magul s-a prăbușit și s-a făcut bucățele... Legenda aceasta, tovarășe Damian, pentru că, evident, nu este decît o legendă, ilustrează perfect situația în care ne găsim astăzi. Apostolul Petru reprezintă Biserica, adică o instituție admirabil organizată și cu o ierarhie bine pusă la punct. Așa este, sau este pe punctul de a deveni, și societatea noastră socialistă. Iar Simon Magul reprezenta gnozele și ereziile care amenințau să surpe Biserica din temelie... În zilele noastre, regăsim aceleași erezii iraționale și obscurantiste la indivizi ca Ieronim Thanase și Niculina.

Îl ascultam fascinat, simțind cum începuse să-mi fie frică.

— Dar nu vreau să te plictisesc, reluă Albini cu un alt ton, aproape prietenos. Spune-mi, te rog, ce pot face pentru dumneata.

Nu știam ce i-aș fi putut răspunde, și am zîmbit încurcat, învelindu-mi în batistă cînd o mînă, cînd cealaltă.

— Ți-am admirat devotamentul pentru Maestrul Pandele și munca de secretar ideal, continuă Albini arătîndu-mi mapele cu scrisori. O asemenea capacitate nu trebuie irosită. Deocamdată, am să vorbesc cu cine trebuie ca să ți se avanseze o sumă importantă de la Asociația Scriitorilor...

Ar fi trebuit să-i mulțumesc, dar n-am izbutit decît să clatin din cap, zîmbind.

— E curios că nu s-a găsit nici un manuscris, și nici un fel de însemnări în legătură cu cele patru piese de

teatru, reluă Albini. Ştiu de la tovarăşul Horia că manuscrisele şi corecturile le avea Maestrul, dar nu s-au găsit în bagajele rămase la Casa de Odihnă. Se pare că manuscrisele erau aproape indescifrabile, şi că numai dumneata...

Pentru că se întrerupse brusc şi mă privea întrebător, i-am povestit cu ce eforturi am izbutit să descifrez şi să dactilografiez cele patru piese. M-a ascultat, mi s-a părut, cu un interes crescînd.

— Am citit şi eu volumul de *Teatru*, spuse zîmbind. Nu mă pricep în acest fel de literatură, deşi, în tinereţe, m-a interesat şi pe mine poezia zisă de avant-gardă. Eu, personal, n-am înţeles mare lucru din cele patru piese, şi cînd am stat ultima oară de vorbă cu Thanase, i-am cerut să mi le explice. Trebuie să recunosc, Ieronim Thanase a fost foarte sincer cu mine ; mi-a mărturisit că *Teatrul* Maestrului ***spune tot*** — repet ce mi-a repetat chiar el, Ieronim Thanase : *spune tot*, dacă ştii să-l descifrezi. Dar cine ar putea să-l descifreze dacă nu are la îndemînă codul ?

— *Tot, despre ce ?* l-am întrebat surprins.

Albini începu să rîdă, şi m-am întrebat dacă îl mai auzisem pînă atunci rîzînd.

— Tocmai asta e întrebarea ! exclamă bine dispus. Thanase pretinde că e vorba despre ***libertatea absolută***, singura libertate care mai este îngăduită omului societăţilor contemporane... Dar noi ştim că e vorba şi de *altceva*, tot atît de important. Cînd vom descoperi codul — căci nici un cod nu poate rezista specialiştilor şi computerelor — cînd îl vom descoperi, şi *vom înţelege* cele patru piese, vom şti ce planuri îşi făcuse Pandele pentru noaptea de 24 către 25 Decembrie, şi vom şti ce s-a *întîm-*

plat : mai precis, vom afla de ce lucrurile s-au desfășurat *altfel* decît le plănuise el..

Tăcu brusc, încruntîndu-se. Apoi se ridică de la birou, se apropie de mine și-mi întinse o carte de vizită.

— Dacă ai vreodată nevoie de mine, mă poți chema la unul din numerele astea...

22

— În fond, ai fost in India, îmi spuse într-o seară Valeria, fără să-şi poată ascunde tristeţea. Nu ţi-au luat nici un interviu, nici în ziare, nici la televiziune. Nu vorbeşte nimeni de tine...

Cu un efort, am izbutit să glumesc.

— Aş putea spune chiar mai mult. Aş putea spune că nu vorbeşte aproape nimeni cu mine...

Valeria mă privi, mi s-a părut, cu deznădejde.

— Ce-o să ne facem? m-a întrebat în şoaptă.

— Într-o zi mai mult sau mai puţin apropiată, o să aflăm adevărul. Şi, mi-e teamă că o să ne pară rău aflîndu-l. Mi-e teamă, am adăogat coborînd glasul, mi-e foarte teamă că Maestrul şi ceilalţi doi şi-au pierdut viaţa într-un accident. Altminteri, mi-ar fi dat un semn de viaţă...

— Poate că A.D.P. zace, undeva, amnezic, spuse Valeria.

Mi s-a părut curios că vorbise de amnezie, şi am întrebat-o:

— Ai citit ceva în legătură cu asta, cu amnezia?

Nu citise, dar aşa presupuneau colegii ei de birou. De fapt, mi-am amintit atunci, mai auzisem explicaţia asta,

de curînd, într-o librărie. Dar mi-era greu să cred că toți trei ar fi putut deveni amnezici.

Totuși, cîteva zile în urmă această versiune a devenit subit oficială. Am citit-o întîi în ziarul de dimineață, și am regăsit-o, dezvoltată și nuanțată, în revistele din acea săptămînă. Se vorbea pentru prima oară de A.D.P. În urma unui accident, Pandele suferă de amnezie și e internat într-un Sanatoriu. (Nu se preciza dacă în țară sau în străinătate). La 24 Februarie, pe neașteptate, *Memoriile* au apărut în librării și, evident, ediția s-a epuizat în aceeași zi. În toate recenziile pe care le-am citit se deplîngea accidentul. De-abia după cîteva săptămîni am înțeles de ce fusese aleasă această versiune. Asociația Scriitorilor fusese informată confidențial, că, de data aceasta, A.D.P. are mari șanse să primească Premiul Nobel (fusese propus cu doi ani înainte și, se pare, avusese un număr însemnat de voturi). Trebuia, deci, cu orice preț, să se afle că Pandele este în viață, deși, fiind amnezic, nu putea fi vizitat de jurnaliști. Trebuia, de asemenea, să se afle că a publicat un nou volum, ca era, pînă de foarte curînd, „în plină activitate".

Curînd după aceea mi-a telefonat secretarul lui Ghiță Horia. Directorul mă aștepta la ora 3.00 ca să semnez contractul pentru *India : văzută și nevăzută*. Așa cum mă așteptam, Horia a adus vorba despre dispariția lui A.D.P. I-am repetat ce spusesem tuturor celorlalți, nu prea mulți de altfel, care îmi puseseră aceeași întrebare : că la un moment dat, caii s-au speriat și au luat-o la goană ; cu mi-am pierdut cunoștința, sania a dispărut în întuneric, și am fost găsit a doua zi, aproape degerat, îngropat în zăpadă. (Valeriei îi mărturisisem tot ce povestisem lui Albini, la Spital, dar nici ei nu îndrăznisem să-i spun mai mult, nici o aluzie la confesiunea lui A.D.P. la Casa de Odihnă, cu Niculina și Serdaru făcînd de pază la ușa

camerei mele), Ghiţă Horia nu şi-a ascuns dezamăgirea; se aştepta să afle amănunte mai senzaţionale. Crezuse şi el, ca şi Albini, ca şi probabil mulţi alţii, că totul fusese o inscenare pentru a camufla fuga lui A.D.P. în străinătate (deşi nimeni nu înţelegea de ce-o făcuse, pentru că Pandele putea trece graniţele de cîte ori voia).

— Dar ne aflăm acum la începutul lui Martie, încheie Horia, şi nici un semn de viaţă... Să sperăm că n-a murit. Să sperăm că zace amnezic într-un sanatoriu... Dar, în fond, dacă nu ştim în ce sanatoriu se află, *de unde ştim că e amnezic ?*

A trebuit să recunosc că avea dreptate.

A doua zi, 6 Martie, mi s-a făcut dor de casa din strada Fîntînelor. În bucătărie se afla un miliţian. Salonul cel mare, biroul, salonaşul, odaia de culcare — fuseseră sigilate. Miliţianul avea ordin să noteze numele şi numărul Buletinului populaţiei tuturor celor care sunau la uşa de la intrare sau la bucătărie. După ce mi-a înapoiat Buletinul populaţiei, l-am întrebat de Ecaterina. Se mutase la sora ei, în Şoseaua Iancului, dar venea o dată pe săptămînă ca să „facă curăţenie", zîmbi cu înţeles miliţianul, adică să mături în bucătărie şi în cămară, şi să îngrijească de ultimii doi ficuşi care mai rămăseseră din faimoasa colecţie a Maestrului („Jungla lui A.D.P.", cum o numise, maliţios, Paraschiv Simionescu).

— Dar asta pînă în Mai, adăogă miliţianul, pentru că în Mai se căsătoreşte şi pleacă în provincie...

— Nu ţi-a spus cumva cu cine se căsătoreşte ? l-am întrebat.

— Nu mi-a spus numele. Mi-a spus doar că sunt în vorbe de vreo zece ani. El a fost multă vreme şofer, dar acum se întoarce la atelierul unde lucrase în tinereţe...

Zîmbeam, fără să înțeleg de ce, cu melancolie. Așadar, pînă la urmă, Ioanid tot la Ecaterina se întorsese. (O cunoștea nu de zece, ci de aproape douăzeci de ani). Spre norocul ei. Probabil că tot el, Seducătorul, o va lecui de năluciri și mania persecuției.

Mă întorceam agale, fără gînduri, spre casă cînd, în dreptul Statuii Rosetti, l-am văzut, îndreptîndu-se grăbit spre mine. Mi s-a părut că mă trezesc brusc din vis, și că mă regăsesc în noaptea de 24 Decembrie, cînd l-am văzut urcîndu-se în camionetă și așezîndu-se în spatele proiectoarelor.

— Credeam că n-o să ne mai intîlnim, am șoptit strîngîndu-i îndelung mîna.

Ieronim izbucni în rîsul lui copilăresc, care parcă îl întinerea cu zece ani (deși nu părea niciodată că împlinise 40 de ani, așa cum îi plăcea să repete).

— Am trecut adineaori pe la dumneata și ți-am lăsat un bilet. Îți spuneam că voi reveni într-un ceas, două... Trebuia să te văd cu orice preț, *astăzi.*

Nu l-am întrebat nimic pînă ce-am ajuns acasă. Am vorbit numai eu, și numai despre mărunțișuri : succesul volumului de *Memorii,* contractul pe care-l semnasem, căsătoria Ecaterinei. După ce s-a așezat în fotoliu, l-am întrebat.

— Acum, spune-mi ce s-a întîmplat.

— Spune-mi întîi ce știi dumneata.

I-am repetat tot ce povestisem lui Albini, la Spital, adăogînd și acele cîteva amănunte pe care le păstrasem pentru mine.

— Așa i-a spus ? m-a întrerupt la un moment dat. Ești sigur că Niculina a spus : *Este, deci, așa cum bănuiam noi ?* Și Serdaru n-a adăogat nimic ?... Bine, continuă, m-a îndemnat.

Îl interesa mai ales ancheta lui Albini, şi m-a rugat să-i repet, dacă se poate, cuvînt cu cuvînt, toate întrebările pe care mi le-a spus. După ce i-am reprodus şi ultima convorbire cu Albini, în strada Fîntînelor, a izbucnit din nou în rîs.

— Albini pare obsedat de problema gnosticilor şi a ereticilor, dar, în fond, *îi e frică* : nu cumva există, nu numai Dumnezeu — cu Dumnezeu, noi cei din Răsăritul Europei ne putem aranja — dar şi Diavolul, şi, deci, şi demonii, şi vrăjitorie, deci şi magia neagră... Şi atunci, Albini îşi caută adăpost în Instituţie şi în ierarhie . dacă suntem *mulţi*, şi ascultători, şi bine disciplinaţi, îşi spune el, riscurile devin minime... Comparaţia cu Simon Magul nu ni se potriveşte, oricum ai judeca ideile noastre despre spectacol. Dacă vrea să găsim ceva asemănător în trecut, ni s-ar potrivi mai bine conflictul dintre Inchiziţie şi Giordano Bruno sau Campanella. Şi unul şi altul voiau să *salveze* Biserica, adică s-o reînnoiască, purificînd-o de provincialismul ei dogmatic ; în fond, voiau să pregătească Biserica, şi creştinismul european în general, pentru crizele pe care aveau să le dezlănţuiască marile descoperiri ştiinţifice ale Renaşterii...

Tăcu cîtva timp, apoi reluă, cu un glas profund, sever.

— Albini are să-şi frîngă gîtul într-o zi... Nu e atît de naiv ca să creadă în legenda pe care i-o comunicase, în mare secret, Numărul Trei. Şi anume, că scenele pe care trebuia să le filmăm în noaptea de Ajun erau doar un camuflaj.

Pentru că îl priveam surprins, mi-a explicat despre ce era vorba. „Legenda" fabricată de Numărul Trei dezvăluia că în acea noapte, sub camuflajul convoiului de sănii pe care il filmau, băiatul Numărului Doi trebuia să treacă clandestin în Cehoslovacia, ducînd cu el o serie de documente compromiţătoare pentru Numărul Unu Ajunse

acolo unde trebuia, aceste documente (evident, fabricate) ar fi provocat destituirea Numărului Unu și înlocuirea lui cu Numărul Trei. Din fericire, băiatul Numărului Doi se afla, de la 22 Decembrie, la București; deci, nu putea fi implicat. Dar în acea noapte a dispărut sania în care se aflau A.D.P., Niculina și cu Serdaru. Iar a doua zi am fost găsit eu, aproape degerat, în marginea șoselei. Numărul Trei a profitat pe loc de această conjunctură, lansînd zvonul, acolo unde trebuia, că documentele compromițătoare au fost trecute în Cehoslovacia de către A.D.P. Ieronim și întreaga companie au fost izolați pentru anchetă într-o clădire specială. În cele trei zile cînd eu zăceam inconștient în Spital, cu o febră care părea că anunță o dublă pneumonie, Albini a condus ancheta. Fără nici un rezultat, de altfel. Toată speranța lui Albini se concentrase asupra mea. Dar l-a derutat insistența cu care reveneam la pădurea Alunarului ; nu înțelegea de ce A.D.P. îmi ceruse să povestesc asemenea întîmplări neverosimile. Dat fiind că nici o informație din Cehoslovacia nu indicase prezența unui agent român, au bănuit că A.D.P. trecuse în Occident Faptul ar fi fost, în orice caz, compromițător pentru Numărul Doi. Dar nici această ipoteză n-a fost confirmată de Serviciile Speciale din Occident.

Atunci, la 5 Ianuarie, Ieronim și toată gruparea lui, în care se aflau, bineînțeles, și cîțiva informatori, au fost transportați într-un avion la București și reținuți într-unul din localurile Securității. Dar de acum înainte, Albini nu mai era singurul responsabil de anchetă. Printre anchetatori s-au strecurat și oamenii Numărului Doi, care-l țineau la curent pe Ieronim cu tot ce se întîmpla. Ultima ipoteză la care se oprise Albini era aceea a accidentului mortal. În luna Ianuarie și jumătate din Februarie, serviciile lui Albini au explorat toate lacurile, văile și pădurile unde ar fi putut fi descoperite cele trei corpuri. Și,

evident, în acest caz anumite documente compromițătoare ar fi fost introduse în căptușeala paltonului lui A.D.P.

Cum eram aproape convins că Pandele murise, am pălit ascultînd ultimele fraze ale lui Ieronim. Dar m-a liniștit imediat.

— Fii fără teamă. Pericolul a trecut. Acum vreo zece zile, un foarte important personagiu, mîna dreaptă a Numărului Trei, aflat în străinătate într-o misiune importantă, s-a prezentat unui Serviciu occidental și s-a făcut nevăzut. Mai precis, trecerea se făcuse mai înainte, dar doar acum vreo zece zile a fost definitiv confirmată. Evident, au urmat represaliile : Numărul Trei a fost înlocuit, iar lui Albini i s-a încredințat un alt sector. Noi am fost puși în libertate, și cine știi a stăruit să ni se ceară oficial scuze, și toți lucrătorii și actorii, toți în afară de mine, să-și primească salariile pe săptămînile pierdute. Iar filmul va fi reluat cît de curînd.

Se opri o clipă, privindu-mă zîmbind.

— Ai observat, cred, că de atunci nu mai ești nici dumneata urmărit...

— Drept să-ți spun, n-am observat. Mă obișnuisem cu omul meu, și nu-l mai vedeam... Dar, acum, spune-mi, te rog, ce știi despre Maestrul și despre tinerii căsătoriți...

De data aceasta, rîse mai puțin copilărește. Se ridică din fotoliu și făcu cîțiva pași prin cameră, se opri în fața ferestrei și privi o clipă cerul. Apoi se întoarse către mine.

— De ce mă întrebi ? Foarte sincer, nu cred că știu mai mult decît D-ta.

Eram dezamăgit, și Ieronim m-a ghicit imediat.

— Te întreb, pentru că nu înțeleg ce s-a întîmplat în noaptea de Ajun, cum am ajuns pe o buturugă din marginea șoselei, și cum au dispărut ceilalți. Îmi dau bine

seama acum, am avut, toți patru, una din acele experiențe incomprehensibile, în care ni s-a părut că ne aflăm într-un spațiu străin și trăim într-un timp abolit. Nu vreau să mă gîndesc la această experiență pentru că simt că mi-aș putea pierde mințile. Dar mă gîndesc mereu la Maestru și la ceilalți doi. *De ce* au dispărut ? și *cum* au dispărut ? și *unde* ?

Ieronim deveni deodată grav. Se reașeză în fotoliu și-mi căută privirile.

— Ți-am spus că nu știu mai mult decît dumneata, începu, pentru că îmi închipuiam că ai încă proaspăt în minte textul celor patru drame, pe care le-ai dactilografiat astă-vară.

Nu mi-am putut reține un suspin.

— Adevărul este că, deși le-am dactilografiat, nu mi-aduc aproape nimic aminte. Descifram cuvînt cu cuvînt, și nu înțelegeam ce descifram. Aș fi vrut să recitesc *Teatrul* în volum, dar...

— E adevărat, mă întrerupse Ieronim, îmi amintesc ce-mi spunea Maestrul, că erai istovit, surmenat, sufereai de insomnii.

— Aș vrea să te întreb doar atît, ce crezi dumneata că li s-a întîmplat ? Crezi că mai trăiesc ? Și că o să-i mai putem reîntîlni într-o zi, cît ar fi ea de îndepărtată ?

Tăcu multă vreme, pe gînduri.

— Nu vreau să te mint, nici să-ți încurajez iluziile, de orice fel ar fi ele. Vreau să fiu cît se poate de sincer cu dumneata. Și cînd vei reciti, sau mai bine zis *citi* cele patru piese, vei înțelege de ce i-am spus lui Albini că ele ilustrează și comunică o metodă a libertății absolute, cu condiția să cunoști, la *lectură* ca și la spectacol, codul corespunzător. Albini, evident, a crezut că e vorba de o libertate *politică și imediată*, deci primejdioasă socialismului. Dar ceea ce ne-am obișnuit să numim „libertatea

absolută" este cu totul altceva. Oricine privește realitatea în față înțelege că vom intra curind într-o fază a Istoriei Universale cînd niciuna din libertățile pe care abia apucaserăm să le cunoașteam nu va mai fi posibilă. Acesta este prețul cu care ar putea fi evitată catastrofa thermonucleară. Trebuie, deci, să ne pregătim de pe acum, ca să putem supraviețui în instituțiile societății de mîine. Pentru unii din contemporanii noștri, cu privirile îndreptate nostalgic spre trecut, ceea ce ni se pregătește echivalează cu unul din infernele evocate în *1984* sau alte anticipații de acest fel. Și s-ar putea să fie așa, dacă ne vom lăsa integrați în organismele social-politice de mîine așa cum suntem *astăzi*, adică naivi și nepregătiți.

Ascultîndu-l, nu izbuteam să-mi ascund dezamăgirea. Mai auzisem asemenea reflecții, poate de la el sau de la A.D.P. A citit desigur dezamăgirea în ochii mei, și a zîmbit.

— Te rog să mai ai puțină răbdare, pentru că nu știu cum aș putea altminteri să-ți răspund la întrebările pe care mi le-ai pus... Deci, pierderea treptată și fatală a *tuturor* libertăților, de orice fel, nu poate fi compensată decît prin ceea ce am numit libertatea absolută. *Vreau* să cred, și *sper*, că jocurile, spectacolele dramatice, gimnice, choregrafice, sau recitarea de poezii și cîntecele — nu vor putea fi, *toate*, interzise. În orice caz, meditațiile, rugăciunile interioare (repetate în gînd, nopțile sau în orice moment de solitudine), anumite exerciții fizice într-un ritm atît de lent încît devin insesizabile unui ochi neprevenit, toate acestea nu pot fi interzise. Și aceste nimicuri — gesturi, cîntece, poezii recitate altfel decît am fost învățați, meditații, rugăciuni interioare, exerciții de respirație și vizualizare, pot deveni tehnici de evadare.

— Evadare, *unde* ? l-am întrerupt aproape fără să-mi dau seama. În ce țară, în ce continent ?

Ieronim mă privi surprins, parcă nu i-ar fi venit să-şi creadă urechilor.

— Tocmai dumneata mă întrebi asta ? Dumneata care cel puţin aşa mi-ai spus — care ai pătruns într-o pădure distrusă cu 25 de ani în urmă, ai intrat într-o casă cu toate luminile aprinse şi masa pusă, şi şampania frapată, aşa cum era în Ajunul Crăciunului 1938 ? Şi, pe urmă, ai fost găsit, pe o buturugă, în marginea şoselei, aproape îngropat în zăpadă ?

Am roşit, încurcat.

— Ştiu. Dar asta a fost fără voia mea şi a fost, cum spuneam, una din acele experienţe ininteligibile...

Ieronim m-a privit din nou, de data aceasta, surîzător.

— Ai dreptate, a fost fără voia dumitale, şi ar fi fost poate mai bine dacă Maestrul nu stăruia să te urci lîngă el, în sanie... Dar, în sfîrşit, lucrurile s-au întîmplat aşa, şi nu altfel. Evadarea de care-ţi vorbeam adineaori nu implică ţări, oraşe, sau cotinente necunoscute. „Evadezi" doar din timpul şi spaţiul în care ai trăit pînă atunci, timp şi spaţiu care, într-un viitor din nefericire destul de apropiat, vor echivala cu o existenţă perfect programată într-o imensă închisoare colectivă. Urmaşii noştri, dacă nu vor şti să descopere tehnicile de evadare şi să utilizeze *libertatea absolută*, care ne este *dată* în însăşi structura condiţiei noastre, de fiinţe libere deşi încarnate, urmaşii noştri se vor considera *cu adevărat* captivi pe viaţă într-o temniţă fără uşi şi fără ferestre — şi, în cele din urmă, vor muri. Căci omul nu poate supravieţui fără credinţa într-o libertate posibilă — oricît ar fi ea de limitată — şi fără speranţa că, într-o zi, va putea dobîndi, sau redobîndi, această libertate...

De cîtva timp, îmi frecam în neştire fruntea. Înţelegeam, cred, destul de bine, dar nu vedeam legătura cu întrebările mele.

— Şi, atunci, am început în şoaptă, în acest caz...

— Ţi-am spus că nu vreau să-ţi încurajez iluziile, continuă Ieronim. M-a intrebat ce s-a întîmplat cu Maestrul şi cu cei doi. Îţi răspund foarte sincer : nu ştiu exact Nu-ţi pot da nici o veste despre ei. Sper că trăiesc. Şi dacă trăiesc, într-o zi ne vor face semn. Dacă pînă acum nu ne-au dat nici un semn de viaţă, nu înseamnă că nu mai trăiesc. Nu ştiu ce fel de existenţă au ales, sau au fost siliţi să aleagă. Ştiu doar că libertatea absolută *există* şi că cel care o cunoaşte — sau o primeşte în dar — dispune de posibilităţi pe care nimeni din noi nu le poate imagina. *Ştiu* asta, pentru că m-am convins de mult, pe spinarea mea, că omul, ca şi Cosmosul, au mult mai multe dimensiuni decît cele pe care le-am învăţat la şcoală, aici, in Occident, de vreo trei mii de ani.

— Şi atunci ?...

— Repet, nu ştiu nimic precis. Dar din păcate ştim cu toţii că orice nouă libertate a fost cucerită cu mari jertfe. Şi libertatea religioasă, şi libertatea de gîndire, şi libertatea socială, economică, sexuală — toate au avut eroii şi martirii lor. Nu avem nici un motiv să credem că libertatea absolută, *adevărata libertate spirituală*, va fi cucerită fără riscuri, fără persecuţii, fără martiraj.

— Dar dacă cineva dispune de o „libertate absolută"..

Din nou mă privi surprins, dar de data aceasta zîmbi

— Dumneata care te întorci din India, cunoşti foarte bine riscurile unei asemenea libertăţi...

Am ridicat încurcat din umeri.

— Nu prea am avut timp să mă informez...

— Ştii, în orice caz, că cele mai primejdioase ispitiri, sînţii şi yoginii le întîmpină în preajma mîntuirii sau în clipa cînd au cucerit libertatea absolută. Şi de ispita magiei vorbesc toate legendele religioase din antichitatea păgînă şi din Evul Mediu creştin.

— Asta ar însemna...

— Asta *poate* să însemne, mă corectă Ieronim, că prietenii noştri s-au putut pierde, chiar în clipa cînd s-au trezit acolo unde s-au trezit, şi au crezut că nu se mai pot întoarce, şi n-au înţeles că e vorba de ultima încercare iniţiatică, n-au înţeles că, de fapt, se găsesc *tot aici*, pe pămînt, în lumea *noastră*.

Se ridică brusc din fotoliu şi se apropie de mine.

— Am vrut să te văd azi, pentru că mîine dimineaţă plecăm la Sibiu să continuăm filmul. Ştiam că, pentru un timp, n-ai să mai vii la Sibiu.

Îmi prinse mîna şi mi-o strînse cu căldură.

— Dacă ţi se va face vreun semn, te rog, te implor, să nu vorbeşti nimănui, nici măcar logodnicei dumitale. Şi în nici un caz, nu-mi scrii nimic. Sper să terminăm filmul pe la începutul lui Mai, şi am să trec atunci să te văd.

În prag, se întoarse către mine zîmbitor.

— Şi sper că de-acum înainte Albini te va lăsa în pace...

23

Mi s-a părut curios cînd, pe la sfîrşitul lui Martie, Albini a venit să mă vadă. Mult mai curtenitor ca la ultima întrevedere, silindu-se necontenit să zîmbească. M-a îmbiat chiar cu tabachera plină : ţigări englezeşti, a precizat, singurele care nu pot fi falsificate.

Mi-a spus, apoi, că a citit „cu entuziasmul din tinereţe", *Memoriile* lui A.D.P. Dar, din păcate, nu mai există nici o îndoială că Maestrul şi-a găsit moartea într-un accident. Probabil, au încercat, toţi trei, să treacă un braţ îngheţat al Tîrnavei, şi gheaţa a cedat. Acelaşi lucru s-a întîmplat cu un grup de patru muncitori, la sfîrşitul lui Ianuarie. Şi, evident, nu li s-au mai găsit corpurile.

— Aceasta fiind situaţia, a continuat căutîndu-mi privirile, de ce n-am schimba clişeul — A.D.P. amnezie într-un sanatoriu — şi am spune : A.D.P. dispărut ? În acest caz, s-ar putea inaugura Casa memorială şi dumneata vei fi instalat Conservator al colecţiilor.

I-am spus că ipoteza „amnezie" a fost încurajată de zvonul că A.D.P. ar putea avea, la toamnă, Premiul Nobel.

— Nici o şansă ! a rostit cu gravitate. Suntem informaţi că Suedezii cunosc perfect situaţia. Au apărut mai multe articole în presa germană şi acum nu mai crede nimeni în clişeul „amnezie".

I-am dat dreptate, dar i-am mărturisit că nu știu ce aș putea face.

— Ca secretar, prieten și legatar universal al Maestrului Pandele, s-ar putea aranja un interviu în care ați mărturisi că, din păcate, acum, după trei luni de la dispariție, nu mai credeți în posibilitatea unei amnezii. Consultați și pe tovarășul Horia, vedeți ce părere are și dînsul...

Apoi, pe neașteptate, s-a ridicat, mi-a întins politicos mîna și a plecat.

Cînd i-am povestit discuția cu Albini (evident, în seara de 6 Martie nu-i spusesem nimic despre întîlnirea cu Ieronim), Valeria a căzut pe gînduri.

— Știi, atunci, a început tîrziu, că, în acest caz, ar fi mai bine să facem nunta cît timp se mai crede, și se spune, că Maestrul Pandele este amnezic. Asta înseamnă, în orice caz, că e în viață. Cînd va fi declarat „dispărut", toată lumea va înțelege că, de fapt, Pandele a murit, — și, cum ți-am spus...

I-am dat dreptate. Din toate punctele de vedere, era mai bine să grăbim căsătoria. Valeria voia să avem copii acum, cît suntem tineri. După ce-am adăogat că s-ar putea, într-un viitor apropiat, să locuim în Strada Fîntînelor, Valeria s-a hotărît pe loc. Am consultat amîndoi, emoționați, calendarul. Am ales ziua de 11 Aprilie, fără să înțelegem de ce. Apoi Valeria a telefonat familiei. „Amnezia Maestrului ar putea dura cîțiva ani,' le-a spus. Ar fi păcat de Dumnezeu să ne pierdem tinerețea așteptînd". Toți au căzut de acord. La naș ne gîndisem mai de mult : Inginerul Gheorghe Camilar, unchiul Valeriei. Dar trebuia anunțat imediat, căci lucra la Turda. Am rămas înțeleși că vom telefona a doua zi.

De cînd renunțasem la speranța de a fi cununați de A.D.P., hotărîsem să sărbătorim nunta în strictă intimitate, la restaurantul Bogdan. Doar familia — adică mama și cele două surori ale Valeriei — și cîțiva prieteni. Am fi vrut să fim 12 persoane, dar pînă la urmă Valeria a mai invitat două prietene, amîndouă căsătorite. Eram 16 : număr norocos, le-am spus.

Dar, din păcate, ploaia care începuse de dimineață a continuat pînă noaptea tîrziu. De cîteva ceasuri nu se mai găsea nici un taxi, și unii invitați au ajuns la restaurant uzi pînă la piele.

Nu pot spune că „recepția" a fost prea reușită, dar pentru că Valeria și familia păreau fericiți, am încercat să par și eu. Totuși, ne-am întors mai devreme acasă, înainte de miezul nopții.

De-abia încuiasem ușa cu cheia, cînd am auzit soneria. O clipă, ne-a fost la amîndoi frică. (Eu m-am gîndit imediat la Albini). N-am răspuns. Dar după ce-am auzit cîteva bătăi ușoare în ușă, am întrebat amîndoi.

— Cine este ?

Nici un răspuns. Mi s-a părut totuși că aud pași repezi, coborînd scara, și am deschis ușa. Am rămas amîndoi împietriți, emoționați. În prag zăcea, învelit în hîrtie de celofan, un imens superb buchet de trandafiri roșii

— E probabil de la Editură, am șoptit.

Erau atît de mulți, cu tijele atît de lungi, și miroseau atît de puternic incit am simțit cum începe să-mi bată inima, și i-am numărat. Erau 19 trandafiri. Și în acea clipă am zărit biletul, și l-am ascuns repede în palmă, să nu-l vadă Valeria

De-abia cînd se dusese la bucătărie să umple vasul cu apă, am citit biletul : *„As always, A.D.P. Remember*, Niculina-Laurian".

24

Nu înțeleg cum nu m-am trădat. Văzîndu-mă că o string în brațe, abia stăpînindu-mi lacrimile, Valeria a început să mă sărute.

— Știam, știam de mult, șopti, știam cît de mult mă iubești...

M-am trezit mai devreme ca de obicei, m-am îmbrăcat repede și îndată ce Valeria a plecat la birou, m-am îndreptat spre florărie. Mă cunoșteau toți, iar pe A.D.P. îl cunoșteau de douăzeci de ani. M-am apropiat de Elvira și i-am mulțumit.

— E cel mai frumos buchet pe care l-am primit...

Nu știa de nuntă, și m-a felicitat.

— Dar nu l-am trimis noi, a adăogat.

— Nouăsprezece trandafiri roșii, cu tijele foarte lungi, așa cum îi plăceau Maestrului.

— Sărmanul ! a șoptit Elvira.

— Aș putea jura că buchetul a fost aranjat aici. Unde altundeva s-ar mai găsi trandafiri atît de frumoși, cu tijele atît de lungi, și-atît de delicat înveliți în celofan ?

Elvira a clătinat din cap.

— În nici un caz nu puteau fi de la noi. De două zile n-am mai primit trandafiri roșii. Am avut numai albi, și o duzină de trandafiri galbeni...

Eram atît de tulburat și dezamăgit, incit Elvira m-a privit mirată.

— De ce nu incercați la *Evantai*? Au și acolo flori foarte frumoase...

Am încercat, deși, de la ușă, am înțeles că trandafirii nu fuseseră trimiși de aici. Apoi am trecut pe la *Florența*, am intrat chiar la *Athenée Palace*. Erau mai mulți clienți înaintea mea, și cind mi-a venit rîndul și am întrebat-o, vînzătoarea nu și-a putut reține un gest de oboseală și deznădejde.

— Noi nu trimitem flori la domiciliu!

Apoi s-a întors spre bătrînul care își aștepta rîndul în spatele meu, și l-a întrebat din ochi.

— Un buchet de violete de Parma, a șoptit bătrînul brusc intimidat.

Nu știu de ce mi-a fost milă de el, și i-am zîmbit.

*

Albini avusese dreptate. Îndată ce ziarele au anunțat că nu se știe nimic precis, dar că, probabil, A.D.P. și-a pierdut viața, iarna trecută, într-un accident, articolele și studiile despre el s-au înmulțit simțitor. In acea săptămînă am dat mai multe interviuri, la *Jurnalul de dimineață*, la două reviste literare și la televiziune. Evocam, mai ales, intimitatea mea cu Pandele, evitind să insist asupra ultimei zile petrecute alături de el, la Sibiu.

Știam că această bruscă notorietate o făcea fericită pe Valeria. Dar de cite ori reciteam interviurile, mă întrebam ce-ar spune A.D.P. dacă i-au căzut cumva sub ochi. Așteptam, totuși, alt semn de viață de la el; așteptam, mai ales, o indicație, cit de sumară, ca să știu cum trebuie să mă port. Iar cind, în Iunie, a apărut *India: văzută și nevăzută*, am sperat că voi primi cîteva cuvinte de la el. Era prima mea carte și i-o datoram, în primul rînd, lui.

Cîteva săptămîni în urmă mi-am spus că Maestrul se află undeva în străinătate, că nu știe încă de apariția cărții.

Am început să sper din nou cînd am semnat contractul pentru un volum de amintiri despre A.D.P., și petreceam zilnic cîteva ceasuri în strada Fîntînelor ca să consult arhiva. Nu înțelegeam de ce Ieronim nu venise să mă vadă în Mai. Cîtva timp am crezut că nu-și terminase filmul. Dar curînd după ce apăruse *India*, am citit într-o recenzie că unele pagini ale mele îi aminteau autorului recenziei anumite scene din *Copiii nimănui*, filmul lui Ieronim Thanase, pe care îl văzuse în avant-premieră.

Am așteptat de atunci, cu nerăbdare crescîndă, premiera. Se vorbea despre acest film ca de o capodoperă. Cînd, la începutul lui Octombrie, a avut loc premiera, *Copiii nimănui* a fost proclamat „cel mai bun film socialist al secolului". Valeria și cu mine am făcut de mai multe ori coadă, pînă ce-am putut găsi două locuri. Am fost amîndoi atît de copleșiți încît n-am putut, nici unul nici altul, scoate un singur cuvînt pînă ce-am ajuns acasă.

— După *Copiii nimănui*, a șoptit Valeria, așezîndu-se pe marginea patului, nu voi mai putea vedea, foarte multă vreme, un alt film...

Ar fi trebuit să spun și eu ceva, dar nu știam ce. Nu crezusem pînă atunci că, respectînd întocmai, pînă la literă, etica și estetica socialistă, se poate crea o capodoperă care să nu semene cu nimic din tot ce se făcuse pînă atunci.

— N-am să pot uita niciodată expresia ei, cînd își întrerupe cîntecul și începe să asculte zurgălăii săniilor care se apropiau, și înțelege...

Valeria tăcu brusc, apoi își plecă fruntea, ca să nu-i văd lacrimile. Era Niculina : găsise, ascunși, într-un hambar părăsit, ultimii copii dintr-o școală întreagă, fugiți din sat cu o săptămînă mai înainte, cînd începuse bombarda-

mentul, și murind de atunci unul după altul, de foame, de frig, de oboseală. Și pentru că nu avea nici măcar o coajă de pîine uscată, Niculina a început să le povestească, să cînte, să danseze, și treptat o lumină nefirească transfigurase hambarul. Și începeau să apară, pe rînd, pe măsură ce Niculina vorbea despre ele, tot felul de păpuși și animale, vii sau împăiate, și fete tinere care păreau cînd zîne, cînd slujnice, cînd acrobate, și Niculina dansa printre ele, se întrerupea la răstimpuri și izbucnea în rîs, și atunci toți copiii începeau și ei să rîdă pentru că Niculina le arăta, ținîndu-l de urechi, un iepure alb, sau un elefant minuscul de mucava, care încerca să-și ascundă trompa... Și apoi, pe neașteptate, se aud zurgălăii săniilor, și înțelege...

*

Critica subliniase că feeria e perfect compatibilă cu viziunea realist-socialistă. Căci cei patru copii care supraviețuiesc se vor întoarce mai tîrziu în satul părăsit, unde ultimii locuitori trăgeau să moară printre ruine, și, improvizînd un șantier semănînd mai mult cu o vastă casă de păpuși, se apucă să construiască ceea ce la început părea un imens hambar, dar care curînd se dovedește a fi altceva : dormitor, sală de mese, școală, infirmerie, sală de gimnastică, bibliotecă. Ieronim introdusese cu mare abilitate ideologia și vocabularul socialist ; spectatorul afla întîmplător că cei patru erau pionieri, că șantierul lor vestea „construirea socialismului", că legendele pe care le povesteau și baladele pe care le cîntau evocau mitologia Dacilor și scene memorabile din trecutul țărilor românești.

Așa cum era de așteptat, *Copiii nimănui* a luat premiul I la concursul internațional de la Cannes. Cîteva săptămîni în urmă, filmul rula în toată Europa și fusese deja

angajat în Statele Unite și în America latină. Îmi spuneam că probabil Ieronim plecase din țară. Se vorbea că mai multe case de filme i-au propus să-l angajeze cu întreaga lui companie.

Și apoi, fără motiv, în Noiembrie, filmul a fost retras. S-a aflat mai tîrziu că mulți critici străini, care scriseseră entuziaști despre *Copiii nimănui*, vedeau în acest film genial cea mai virulentă satiră a sistemului socialist...

25

...1967, 1968. 1969... Ce-aş mai putea adăuga ? Amin-tile despre A.D.P. au apărut acum un an, şi am semnat ntractul pentru o monografie critică, însoţită de cîteva ete inedite. Dar în Aprilie 1968 am făcut imprudenţa plecăm pentru o săptămînă la Sinaia. Cînd ne-am întors, elancolici, pentru că plouase aproape tot timpul, am ăsit în faţa uşii un mare buchet de trandafiri.

— Ieri a fost aniversarea căsătoriei, i-am şoptit, oare-um ruşinat, Valeriei.

Am început să desfac tremurînd hîrtia de celofan, uşind şi de data aceasta să ascund biletul.

— Păcat ! a spus Valeria. Unii din ei s-au ofilit deja...

Cînd a intrat în bucătărie să le taie cozile, am citit epede biletul „*As always, A.D.P. Remember*, Niculina,-aurian".

Valeria a umplut vasul cu apă.

— Şase din ei s-au ofilit, mi-a spus.

— Au rămas deci 13, am şoptit visător. Număr cu noroc !...

•

In februarie 1969 s-a născut băiatul, Adrian Gheor-ghe. Iar în Martie ne-am mutat în strada Fîntînelor. Casa

memorială fusese inaugurată cu două săptămini mai înainte.

De data aceasta, mi-am spus, orice s-o întîmpla... În noaptea de 10 spre 11 Aprilie, aproape ca n-am dormit. În zori, m-am îmbrăcat şi am trecut în birou. (Îi spusesem Valeriei că am ceva urgent de terminat). Mă uitam tocmai la ceas, cînd am auzit soneria la uşa din faţă : opt fără un sfert. Am alergat în vîrful picioarelor şi am deschis. În prag, acelaşi buchet somptuos de trandafiri : un tînăr de vreo 16—17 ani traversa liniştit strada. Am alergat după el şi l-am prins de braţ.

— Dumneata ai adus trandafirii ? De la cine sunt ?

Tînărul m-a privit candid, parcă nu m-ar fi înţeles.

— Ai sunat adineaori la numărul 43, şi ai lăsat în faţa uşii un buchet cu 19 trandafiri.

Tînărul a ridicat din umeri.

— Mă confundaţi cu altcineva, spuse politicos dar ferm. Eu, numai de trandafiri n-am chef! Azi mă prezint la examen, şi am trac...

— Ce fel de examen ? l-am întrebat bănuitor.

— Literatura franceză modernă, spuse cu un zîmbet amar. Dar am căzut prost...

Băgă mîna în buzunar şi scoase o foaie de caiet.

— Trebuie să traduc şi să explic un text. Doar cîteva propoziţii. Dar cum să le explic? „Libertatea absolută", asta, să zicem, înţeleg. Dar mai departe ? „Nous sommes condamnés à la liberté !". Ce vrea să spună asta ?

— Vrea să spună exact ce spune : că suntem condamnaţi la libertatea absolută.

M-a ascultat zîmbind, şi în acea clipă mi s-a părut că-mi face semn cu ochiul.

— Cum s-ar spune, ca să citez un exemplu din examenul de anul trecut : *À bon entendeur, salut !*

S-a închinat profund, oarecum în glumă, şi-a băgat amîndouă mîinile în buzunare şi s-a depărtat agale, fluierînd.

Eygalières, August—Septembrie, 1978
Chicago, Februarie 1979